

A. MÜÜRISEPP

SEITSE- AASTAK EESTIS

A. MÜURISEPP .

SEITSEAASTAK EESTIS

A-23226

A. MÜÜRISEPP

SEITSEAASTAK EESTIS

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1960

Nõukogude rahva elus on olnud palju tähelepanuväärseid sündmusi, mis kustumatu kirjaga on kantud tema ajaloo lehekülgedele. Üheks selliseks unustamatuks sündmuseks oli NLKP XXI kongress. Nagu Oktoobrirevolutsioon rohkem kui nelikümmend aastat tagasi kuulutas sotsialismi ajastu sündi, nii tähistas partei XXI kongress meie maa astumist uude ajajärku — kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ehitamise ajajärku.

Partei XXI kongress andis meie maale kommunismi ehitamise suurejoonelise programmi, mille tähtsaks koostisosaks on NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaks 1959—1965. See seitsme aasta ülesehitustööde plaan, millel grandioosse ulatuse poolest ei ole ajaloos võrdset, avab avara arengutee kõigile Nõukogude Liidu rahvastele. Selle plaani elluviimisega avab nõukogude rahvas esimesena ukse kommunistlikku homsesse.

Käesolevas brošüüris jutustabki Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimees A. Müürisepp sellest, mida toob seitseastak eesti rahvale. millised ülesanded ja arenguperspektiivid seisavad sel perioodil Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi ees. Ühtlasi annab autor ka ülevaate kõigist tähtsamatest muutustest, mis viimaste aastakümnete jooksul on toimunud meie rahva elus. Eredate faktide najal jutustab autor sellest, kuidas eesti töötav rahvas Kommunistliku Partei juhtimisel ja teiste NSV Liidu rahvaste vennalikul toetusel lühikese ajaga likvideeris oma maa majandusliku mahajäämuse, ehitas üles sotsialistliku suurtööstuse ja mehhaniseeritud põllumajanduse ning lõi tingimused oma elutaseme pidevaks tõusuks ja kultuurielu ennenägematuks õitsenõuks. Autor näitab, kuidas vabariigi töölisel, kolhoositalurahvas ja intelligents, realiseerides edukalt seitsme aasta ülesehitustööde plaane, tõttavad õlg õla kõrval teiste Nõukogude rahvastega vägilassammul kommunismi poole.

Käesolev brošüür, mis on mõeldud laiadele lugejate ringkondadele, samuti agitaatoritele ja propagandistidele, on sama autori sulest 1959. aastal Moskvas ilmunud brošüüri «Estonia v Semiletke» teine, ümbertöötatud ja uute andmetega täiendatud väljaanne.

I. VENNASVABARIIKIDE ÜHTSES PERES

Võimas vastukaja, mis ilmnes vahetult pärast NLKP XXI kongressi, andis tunnistust sellest, et kongressi otsuste suurejoonelisus oli hämmastanud kogu maailma. Meie hiina sõprade kujuka võrdluse järgi on NSV Liidu seitsme aasta plaan niihästi kiire arengu ja teaduslike arvestuste täpsuse kui ka miljonite inimeste südameile ja ja mõistusele avaldatud mõju poolest kosmiliseks raketiks sotsiaalmajanduslike nähtuste valdkonnas. Nagu Nõukogude tehiskaaslase väljasaatmine kosmosesse avas uue ajastu teaduse ja tehnika arengus, nii avas meie partei XXI kongress uue ajastu inimkonna ajaloos.

Nõukogude Liidu rahvastele on see kongress määratu suureks innustavaks jõuks. Kongressi poolt väljatöötatud seitsme aasta plaan väljendab kõigi NSV Liidu rahvaste elulisi huve, nende palavaid lootusi ja püüdlusi. Kongress demonstreeris kõigi liiduvabariikide võimsust ja õitsengut, tõestas nende rahvaste lahutamatu ühtsust, kes, hoides kõrgel leninismi lippu, rajavad esimesena teed inimkonna üllale ideaalile — kommunismile.

«Kavandataval Nõukogude Liidus kommunismi ülesehitamise programmil,» öeldakse NLKP XXI kongressi resolutsioonis, mis N. S. Hruštšovi ettekande põhjal üksmeelselt vastu võeti, «majanduse, kultuuri ja rahva ainelise heaolu uue võimsa tõusu programmil ei ole oma grandioosse ulatuse poolest ajaloos võrdset.» Ja tõepoolest, selle suurejoonelise programmi realiseerimise tulemusel toimub Nõukogudemaa tootlike jõudude arengus tohutu hüpe. Seitseaastakul toodetakse meil tööstustoodangut sama palju kui nõukogude võimu kõigi eelnenud aastate jooksul kokku. Põllumajanduse alal aga saavutatakse niisugune tootmistase, mis võimaldab täielikult rahuldada

elanikkonna vajadusi toiduainete ja tööstuse vajadusi tooraine järele. Seitseaastakul saavutatav tööstuse ja põllumajanduse kasv tagab toiduainete ja tööstuskaupade tootmise märgatava suurenemise, järelikult aga ka nõukogude inimeste materiaalse ja kultuurilise elutaseme enneolematu tõusu.

Suurest Oktoobrirevolutsioonist alates on meie maa rahvastel tulnud korduvalt lahendada keerukaid maailma-ajaloolise tähtsusega ülesandeid. Ajaloo seisukohalt lühikese ajaga jõudis Nõukogude riik tööstusliku tootmise mahu poolest teisele kohale maailmas.

Käesoleval seitseaastakul tuleb Nõukogude rahvastel lahendada sellised ülesanded, millel on otsustav tähtsus, et sotsialismi ja kapitalismi vahelises majanduslikus võistluses võitjaks tulla. Nõukogude ühiskonna tootlike jõudude kasvu tulemusena astutakse seitseaastakul suur samm edasi vaimse ja füüsilise töö olulise erinevuse ning linna ja maa olulise erinevuse likvideerimisel. Koos sellega tugevneb veelgi NSV Liidu rahvaste vankumatu sõprus ning süveneb kogu sotsialistliku leeri maade majanduslik ja kultuuriline koostöö. Nende näitajate saavutamine, mis 1965. aastaks on kavandatud malmi ja terase tootmise, kivisöe, nafta ja gaasi tootmise, keemiatööstuse arendamise, elektrienergia, masinate ja mehhanismide, põllumajandus- ja rahvatarbekaupade tootmise alal, tähendab seda, et kommunismi ülesehitamise majanduslikust programmist täidetakse suur osa juba selle seitseaastaku jooksul.

Nõukogude Liidu seitsme aasta plaani täitmise ja rahvademokraatiamaade edusammude tulemusena annavad sotsialistliku majandussüsteemi hulka kuuluvad maad 1965. aastal üle poole kogu maailma tööstustoodangust ning jõuavad selleks ajaks kapitalistlikust süsteemist ette inimtegevuse otsustavas sfääris — materiaalses tootmises.

Meil on kommunismi ülesehitamise grandioosete plaanide elluviimiseks olemas kõik vajalikud tingimused. Need seisavad eelkõige Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei targas poliitikas, kõigi Nõukogude vennasrahvaste monoliitses ühtsuses.

N. S. Hruštšovi ettekandes partei XXI kongressil märgitakse, et seitsme aasta plaanis on kavandatud vabariikidevaheliste majanduslike sidemete tugevdamine ja sotsialistliku tööjaotuse laiendamine. Sotsialistlike rahvuste

koostöö aga on paljurahvuselise sotsialistliku riigi jõu ja võimsuse kasvu ammendamatuks allikaks.

Kommunistliku Partei juhtimisel teostasid meie maa rahvad sotsialistliku revolutsiooni, rajasid maailmas esimese töötajate riigi, ehitasid täielikult ja lõplikult üles sotsialismi. Meie maa rahvaste vennalik sõprus, üksmeel ja üksteise pidev abistamine on kandnud suurepäraselt vilja. Igal liiduvabariigil on nüüd oma esmaklassiline tööstus, kõrge mehhaniseerimistasemega põllumajandus ja igakülgsest arenenud kultuur. Igaüks neist areneb sellise kiirusega, mida ei tunne ükski kapitalistlik riik maailmas.

Seepärast püüab kodanlik propaganda suunata oma löögid just sellele pihta, mis on meile kõige tähtsam ja kõige kallim, nimelt rahvaste sõprusele. Püüdes laimata rahvaste sõpruse ideed ja lõhestada nende koostööd, levitavad kodanlikud ideoloogid igasuguseid väljamõeldisi «väikerahvaste huvide ignoreerimisest» NSV Liidus, nende rahvaste «venestamisest» jne. Kuid iga nõukogude vabariigi, sealhulgas ka Eesti NSV tegelikkus on selle jõhkra vale juba ammu kummutanud.

Eesti on küll väike, kuid suveräänne nõukogude vabariik. Eesti töötajad on oma isiklike kogemuste varal sügavalt veendunud, et ainult sotsialistlik kord, Nõukogude rahvaste vennalik sõprus ja üksteise vastastikune abistamine ühtses paljurahvuselises sotsialistlikus riigis tagavad nende majanduse ja kultuuri ennenägematult kiire arengu.

Kapitalistlikus maailmas valitseb hundimoraal, mille järgi tugevad riigid peavad endastmõistetavaks eksplaateerida väikesi ja nõrgaltarenenud riike. Eesti rahval on veel tänapäevani meeles, kuidas kodanluse «iseseisvuse» kahekümne aasta vältel eksplaateerisid nii «oma» kui ka välismaa kapitalistid julmalt eesti töölisi ja talupoegi ning riisusid isikliku kasu huvides jultunult Eesti rikkusi. Tol ajal oli väike Eesti imperialistidele kergesti kättesaadavaks ja meeldivaks maiuspalaks.

Ainult Nõukogude Liidu koosseisus, kus on garanteeritud kõigi — nii väikeste kui ka suurte — rahvaste ja riikide tõeline võrdõiguslikkus ja koostöö, suutis Eesti lühikesel ajaga taastada oma tööstuse, arendada oma majandust ning seda isegi kiiremini, kui areneb kogu Nõukogude-maa majandus tervikuna. Nõukogude Liidu koosseisu astudes ja teiste vennasvabariikide tehnilist abi kasutades sai

Eesti võimaluse hakata laiemalt kasutama oma loodusvarasid ning arendama mitmeid selliseid tööstusharusid, mille kasvu oli varem pidurdanud müügiturgude piiratus või kohaliku tooraine puudumine.

Viimase kolmeteistkümne aasta jooksul moodustas Nõukogude Eestis tööstustoodangu keskmine juurdekasv 18,6 protsenti aastas. Milline kapitalistlik suur- või väikeriik maailmas on nii kiiresti oma majandust arendanud? Kapitalistlikus maailmas niisugust riiki ei ole olnud ega saagi olla.

Üksmeelne ja sõbralik koostöö ühtses sotsialistlikus majandussüsteemis kindlustab mitte ainult üksikute liiduvabariikide, vaid ka kogu meie maa tormilise arengu. Iga liiduvabariik saab rahvamajanduse tsentraliseeritud planeerimise ja jaotuskava alusel teistelt liiduvabariikidelt neid tooraineid ja valmistooteid, mida tal endal ei ole, ja annab omakorda teistele neid saadusi, mille tootmiseks tal on kõige paremad looduslikud tingimused ja kõige rikkalikumad kogemused.

Eriti intensiivselt arenevad ja tugevnevad liiduvabariikide majanduslikud sidemed käesoleval seitseaastakul.

Vastavalt tööstustoodangu mahu suurenemisele saabub sel seitseaastakul NSV Liidu teistest majanduspiirkondadest meie vabariiki üha suuremates kogustes metalli, nafta ja naftasaadusi, traktoreid, kombaine, autosid, tööpinke ja muid masinaid, ookeani kalapüügi laevu, lämmastik- ja kaaliväetist, kemikaale, kummit, metsamaterjali, villa ja puuvilla, suhkrut, puuvilja, veine ja teisi kaupu.

Eesti NSV töötajad aga tunnevad tõsist heameelt, et nad õmalt poolt võivad teisi meie maa rahvaid abistada paljude loomakasvatussaadustega ning meie vabariigis toodetavate tööstuskaupadega. Kui me seni oleme püüdnud sissevedu tasakaalustada peamiselt või, liha, piima, kala ja kalakonservidega, siis käesoleval seitseaastakul me võime teisi liiduvabariike abistada ka elektrienergia, tsemendi ja fosforväetisega ning mitmesuguste meie vabariigis toodetud masinate ja aparaatidega. Eesti NSV tööstus saadab naabervabariikidesse suurel hulgal elektrimootoreid, transformaatoreid, elavhõbealaldajaid, kaablitooteid, ekskavaatoreid, greidereid, laadimisseadeldisi, mitmesuguseid mooteriistu ja automaatseadmeid. Põllumajandussaaduste ja tööstuskaupade väljavedu suureneb seitseaastaku lõpuks peaaegu kahekordseks.

Kommunismi ülesehitamiseks annavad seega oma panuse kõik Nõukogude Liidu rahvad.

«Meie plaanides,» öeldakse N. S. Hruštšovi ettekandes NLKP XXI kongressil, «väljendub eredalt leninlik rahvuspoliitika, mis tagab avarad võimalused kõigi rahvaste majanduse ja kultuuri igakülgseks arendamiseks.» Eesti NSV tegelikkus kinnitab seda teesi täielikult. Eesti rahva XX-nda sajandi ajalugu on parimaks vastuseks kodanlikule propagandale, mis fakte moonutades püüab kujutada kapitalismi valitsemist Eestis kui mingisugust «õitsengut».

Eesti on väike riik. Ta territooriumi suurus on kõigest 45 000 ruutkilomeetrit, s. o. peaaegu 1/500 NSV Liidu territooriumist, elanike arv aga on ligikaudu 1,2 miljonit. Loodus pole meie rahvast sugugi hellitanud: Eestis on palju soid, põldudel leidub ohtralt kive ja jääajast pärinevaid rändrahne, ulatuslikult levinud leetmullad aga nõuavad palju väetist ja hoolikat harimist.

Kuid pinnase vaesust kompenseerib mõnevõrra maapõuevarade rikkus. Eesti on ühel esimesel kohal maailmas põlevkivivarude poolest, siin on suuri turba-, fosforiidi- ja mineraalsete ehitusmaterjalide varusid. Tema rannikut ühtuvas Balti meres ja siseveekogudes leidub rikkalikult hinnalisi kalaliike.

XX sajandi algul oli Eesti, mis tol ajal kuulus Tsaari-Venemaa koosseisu, teiste Venemaa ääremaadega võrreldes eesrindlik tööstuspiirkond. Iga tuhande elaniku kohta oli vabrikutöölise arv 2 korda ja tööstustoodang iga inimese kohta isegi 2,7 korda suurem kui kogu Venemaal. Kodanlus, kes 1918. aastal rahvusvahelise imperialismi kaasabil lämmatas Eestis nõukogude võimu ja katkestas majanduslikud sidemed Nõukogude Liiduga, tegi hiljem kõik selleks, et Eesti muutuks Lääne-Euroopa kapitalistlike riikide agraarriipsiks. Suurtööstus ruineerus. Enamik Eesti proletaarlast aga vireles vaesuses, kannatas tööpuuduse all või oli sunnitud maalt välja rändama.

Sel ajal, kui Nõukogude Liit oma rahvamajandust edukalt üles ehitas, likvideeriti kodanlikus Eestis suured tööstusettevõtted. Kunagises Euroopa suurimas tekstiilivabrikus «Kreenholmi Manufaktuur» jäeti viiest ketrusvabrikust seisma kolm, kahest kudumisvabrikust aga hakkas too-

dangut andma ainult üks. Kedruse ja riide tootmine vähenes 7-kordselt, tööliste arv aga langes 11 000-lt 2000-le.

Täielikult likvideeriti laevaehitustööstus, kus 1918. aastal töötas üle 20 000 inimese. Laevaehitustehaste sisseade müüdi vanarauaks, tühjaks jäänud tehasehoonetes leidsid ulualuse mitmesugused väikeettevõtted. Vene-Balti laevaehitustehase ühes korpuses hakati tegema telliseid, tehase õu aga muudeti savikarjääriks. 1936. aastal oli laevaehitustööstuses tööl ainult 500 töolist ja teenistajat, kes tegelesid üksnes remonttöödega.

Kodanlikus Eestis asutati hulgaliselt väikesi saeveskeid ja mitmesuguseid poolkäsitöenduslikke ettevõtteid, mis kriiside ja konkurentsi tagajärjel oma tegevuse niisama kiiresti lõpetasid, kui nad seda olid alustanud. Tõsi küll, samal ajal hakkas Eestis, peamiselt väliskapitali sissetungi mõjul, arenema põlevkivitööstus. Kuid see tööstus haru üksi ei suutnud hüvitada kahju, mida rahvamajandusele oli tekitanud suurtööstuse likvideerimine. Isegi 1939.—1940. aastal, mil Eesti tööstuse arengut soodustas ajutiselt sõjaaegne konjunktuur, moodustas tööliste arv kõigest 91 protsenti 1913.—1914. aasta vastavast tasemest. Kui Eesti oli XX sajandi algul tööstusliku arengu poolest Tsaari-Venemaa üks eesrindlikumaid piirkondi, siis jäi kodanlik Eesti ka kõige kõrgema konjunktuuri aastail NSV Liidust tublisti maha. 1940. aastal oli Eestis tööstustöölise arv iga tuhande elaniku kohta 40 protsendi võrra ja toodangu hulk iga elaniku kohta 45 protsendi võrra väiksem kui NSV Liidus.

II. TÖÖSTUS SEITSEAASTAKU AVARAIL RADADEL

Nõukogude võimu taaskehtestamine Eestis ja tema astumine NSV Liidu koosseisu löid avarad võimalused rahvamajanduse ja kultuuri igakülgseks arendamiseks.

Maa, tööstuse, pankade ja transpordi natsionaliseerimine ning muude revolutsiooniliste abinõude rakendamine tõi endaga kaasa põhjaliku murrangu tootlike jõudude arengus, parandas märgatavalt rahva ainelist olukorda ja soodustas tema kultuuritaseme tõusu. Juba esimesel nõukogude võimu aastal kadus Eestist jäädavalt kapitalismi hirmsaim needus — tööpuudus. Sotsialistlikule ülesehitustööle asumine ja teiste Nõukogude rahvastega majanduslike sidemete loomine avaldas Eesti majanduselule ilmselt viljastavat mõju. Selle tulemusena ärkas taas ellu meie vabariigi suurtööstus, tekkisid soodsad tingimused rahva kõigi loovate jõudude täielikuks rakendamiseks ning loodusvarade igakülgseks ja efektiivseks ärakasutamiseks. Nende sidemete tihenemisega avanesid piiramatud võimalused toodangu realiseerimiseks ning tootmise organiseerimiseks vajaliku tooraine hankimise otstarbel. Ettevõtted, mis kodanlikus Eestis olid töötanud vaid osa päevi nädalas, hakkasid nüüd töötama kahes vahetuses. Selle tulemusena anti juba 1941. aasta esimese viie kuu jooksul tööstustoodangut 63 protsendi võrra rohkem kui samal ajavahemikul 1940. aastal, tööliste arv aga oli kasvanud 1,5-kordseks.

Kuid Teine maailmasõda ja kolm aastat kestnud fašistlik okupatsioon hävitasid meil need sotsialistliku tööstuse võrsed täielikult ja tekitasid rahvamajandusele määratu suurt kahju. Balti Manufaktuurist, «Kreenholmi Manufaktuurist», Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrikust ning palju

dest teistest tööstusettevõtetest olid järele jäänud vaid rusuhunnikud. Fašistlikud röövullutajad uputasid põlevkivikaevandused, purustasid kohapeal või viisid välja paljude vabrikute sisseseaded.

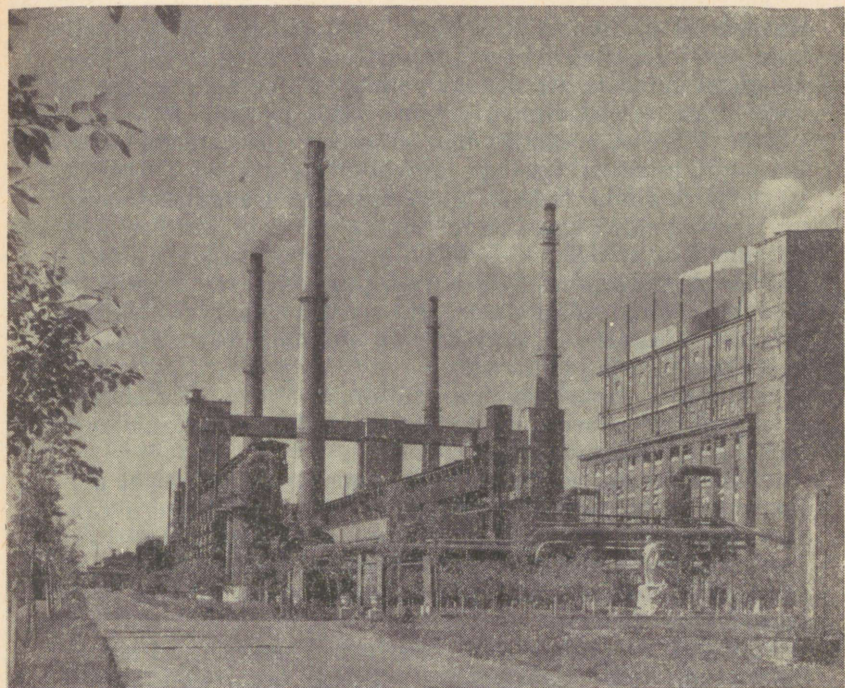
Rahvamajanduse taastamise raskeil aastail tuli äärmiselt selgesti esile sotsialistliku ühiskonna tohutu jõud, Nõukogude rahvaste vennalik sõprus ja nende omakasu-püüdmatu abi. Sotsialistliku kodumaa kõigist paigust saadeti sõjas laastatud Eestile igasuguseid seadmeid ja materjale. Paljude vennasvabariikide teadlased, spetsialistid ja töölised võtsid vahetult osa meie põlevkivikaevanduste ja tööstusettevõtete taastamisest ja rekonstrueerimisest. Vabariigi rahvamajanduse taastamine jõudis põhiliselt lõpule neljanda viisaastaku lõpuks ning siitpeale algas kõigi tootmisharude kiire kasv.

Vabariigi tööstuse taastamiseks ja arendamiseks kulutas riik sõjajärgseil aastail ligikaudu 4 miljardit rubla (ilma elamute ehitamiseks assigneeritud summadeta). Eriti kiiresti arenesid niisugused tööstusharud, nagu kütusetööstus ja energeetika, masinaehitus, puuvilla-, kondiitri-, kala- ja puidutööstus ning ehitusmaterjalide tootmine. Neil aastail loodi Eesti NSV-s võimas põlevkivigaasitööstus, mis varustab odava gaasiga Tallinna ja Leningradi; ehitati kaks suurt põlevkiviküttel töötavat elektrijaama; Tallinnas ehitati valmis ja alustasid tööd ekskavaatoritehas, autoremonditehas, kaks tellisetehast, kondiitrivabrik «Uus Kalev», leivatehas ja külmutushoone. Pärnus valmis uus kalatöötlemise kombinat, Maardus superfosfaadi- ja väävelhappetehas. Põlevkivibasseinis rajati viis uut kaevandust ja taastati kolm põlevkivikeemiatehast.

Peaaegu uuesti ehitati üles sõjas purustatud «Kreenholmi Manufaktuur», Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrik, Balti Manufaktuur ja rida teisi tööstusettevõtteid.

Kõik need ettevõtted varustati ajakohase Nõukogude tehnikaga. Praegu toimub vabariigi tööstuse pidev tehniline rekonstrueerimine — vanade, primitiivsete seadmete asendamine kodu- ja välismaiste suure tootlikkusega automaat- ja poolautomaatseadmete ja masinatega. Kõik tööstusharud on üle viidud kahe- või kolmevahetuselisele tööle ja nad annavad iga päevaga järjest rohkem mitmesugust toodangut.

Kõige selle tulemusena on Nõukogude Eesti muutunud eesrindlikuks sotsialistlikuks tööstus- ja agraarvabariigi-

*V. I. Lenini nimeline Kohtla-Järve Põlevkivitöötlemise Kombinaat —
vabariigi suurim keemiatööstuse ettevõtte*

giks. Tänu nõukogude võimule on ta 15 rahuliku ülesehitustöö aasta jooksul teinud sellise hiiglasliku hüppe, milleks kapitalismi tingimustes oleks kulunud aastakümneid ja isegi rohkem. 1940. aastaga võrreldes oli Eesti NSV tööstustoodang 1959. aastal kasvanud 10,4-kordseks. Ainuüksi tööstuse kogutoodangu juurdekasv 1959. aastal võrdus 1940. aasta kogutoodanguga. Tööstuses ületas tööviljakus 1940. aasta taseme ligikaudu neljakordselt. Sellele aitasid eriti kaasa tootmise pidev mehhaniseerimine ja automatiseerimine ning kogu maad hõlmanud sotsialistlik võistlus.

NLKP XXI kongressi poolt kinnitatud NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965 seadsid Eesti NSV ette uued grandioossed ülesanded.

Käesoleval seitseaastakul peab tööstustoodangu iga-aastane keskmine juurdekasv moodustama 8,9 protsenti, toodangu absoluutne juurdekasv peab aga olema 49 protsenti võrra suurem kui eelmise seitsme aasta jooksul.

Eesti NSV rahvamajanduse arendamiseks (kaasa arvatud ka liidulise alluvusega ettevõtted) assigneeritakse üle 10 miljardi rubla. Sellest läheb tööstuse arendamiseks 6,6 miljardit rubla, s. o. kolm korda rohkem kui eelmise seitsme aasta jooksul. Eriti kiiresti arenevad sealjuures mitmesugused rasketööstusharud, nagu elektroenergeetika, põlevkivi- ja keemiatööstus, aparaadiehitus, samuti kalatööstus. Märkatavalt suureneb ka või, liha, tekstiiltoodete ja ehitusmaterjalide tootmine.

Teatavasti baseerub iga sõltumatu maa majanduse areng rasketööstusel, mille progress määrab kindlaks kõigi teiste tootmisharude kasvu tempo.

Rasketööstuse eelisarendamine, mis on meie partei majanduspoliitika tähtsaks põhiprintsiibiks, tagab kogu rahvamajanduse harmoonilise arengu ning on otsustavaks teguriks tööviljakuse tõstmisel. Seitsme aasta plaani kohaselt peab tööstustöölise tööviljakus tõusma 50—55 protsenti võrra.

Vaatamata sellele, et seitseaastaku ülesanded on suurejoonelised, võime siiski kindlalt väita, et nende täitmine on meie rahvale täiesti jõukohane. Seda veendumust kinnitavad ka seitseaastaku esimese aasta töötulemused. Eesti NSV tööstuse kogutoodang suurenes 1959. aastal plaanitud 8,9 protsenti asemel 12,1 protsenti võrra. Tööviljakus ühe tööstustöölise kohta kasvas plaanilise 5 protsenti asemel 9,4 protsenti. Rahva loova aktiivsuse selline kasv on kindlaks tagatiseks, et me täidame need grandioossed ülesanded tunduvalt enne tähtaega.

Ettevõtete ja ehituste kollektiivid rakendavad pidevalt abinõusid tehnilise progressi kiirendamiseks, tootmisprotsessi ajakohastamiseks, kompleksse mehhaniseerimise ja automatiseerimise laialdaseks juurutamiseks. Nad on reaalsele arvestustele tuginedes võtnud endale austava kohustuse — täita kõik kavandatud ülesanded ennetähtaegselt ja saavutada seitseaastaku lõpuks ettenähtud tootmistase juba 1963. aastal.

Energeetika kiire arenemistempo Eesti NSV-s tähendab rasketööstuse eelisarendamine peaaegselt energia- ja majanduse hoogsat väljaarendamist.

Energiamajanduse väljaarendamine — meie maa täielik elektrifitseerimine — kujutab endast suure Lenini vaimse testamendi täitmist. Lenin nägi rahvamajanduse ulatuslikku elektrifitseerimises tehnilise progressi võtit, kommunistliku ühiskonna võidu peamist eeltingimust.

Juba praegu toodetakse Nõukogude Eestis elektrit 10 korda rohkem kui omal ajal kodanlikus Eestis. 1940. aastal moodustas Eesti elektrijaamade energiatoodang kõigest 190 miljonit kilovatt-tundi. Möödunud, 1959. aastal andsid Eesti elektrijaamad (ilma Narva hüdroelektrijaamata) 1267 miljonit kilovatt-tundi, 1960. aastal aga on ette nähtud anda 2170 miljonit kilovatt-tundi.

Seitse aastaku jooksul peab Eesti NSV muutuma NSV Liidu loodepiirkonna tähtsamaks energeetikabaasiks. See on tingitud nii sellest, et Eesti asub suurte tööstuskeskuste lähedal, kui ka sellest, et meil on olemas määratu suured odava kütteaine — põlevkivi varud. Põlevkivi niigi madal omahind peab edaspidi (kui rajatakse suured mehhaniseeritud põlevkivikarjäärid) alanema ligikaudu kahekordselt. Eriti suurt majanduslikku efekti annab tolmppeenpõlevkivi kütteks kasutamine. Seda on meil juba veenvalt tõestanud kahe elektrijaama ekspluateerimise kogemused. Seepärast on uute elektrijaamade projekteerimisel lähtutud tolmppeenpõlevkivi kütteks kasutamisest.

Uute elektrijaamade käikulaskmisel suureneb Eestis elektrienergia toodang 1965. aasta lõpuks 6400 miljoni kilovatt-tunnini, mis on 5,5 korda rohkem kui 1958. aastal ning 35 korda rohkem kui 1940. aastal. 1965. aastal toodab Eesti elektrienergiat 3,3 korda rohkem, kui tootis 1913. aastal kogu Tsaari-Venemaa.

Praegu ehitatakse iidse Narva linna lähedal võimsat, põlevkiviküttega baseeruvat Balti soojuselektrijaama. Selle energiahiiglasel mastaapidest ettekujutuse saamiseks piisab märkimisest, et jaama peakorpus on 360 meetrit pikk, tema katlad vajavad ööpäevas terve rongitäie põlevkivi, iga 100 000-kilovatise turbiini poolt äratarvitatud auru kondenseerimiseks on tarvis 50 000 m³ külma vett tunnis. Peab ütleva, et nii võimsaid agregaatide elektrienergia tootmiseks põlevkiviküttega baasil ei ole seni ehitatud.

Balti soojuselektriijaama ehitajate kollektiiv esines suurepärase algatusega, kutsudes üles kõiki soojuselektriijaamade ehitajaid võistleva energeetikavõimsuste ennetähtaegse käikulaskmise eest. Esitanud üleskutse, näitasid jaama ehitajad ka selle täitmise head eeskuju, lastes esimese 100 000-kilovatise agregaaadi käiku juba 1959. aasta lõpul, s. o. aasta enne tähtaega. 1960. aastal antakse ekspluatatsiooni kaks samasugust agregaat.

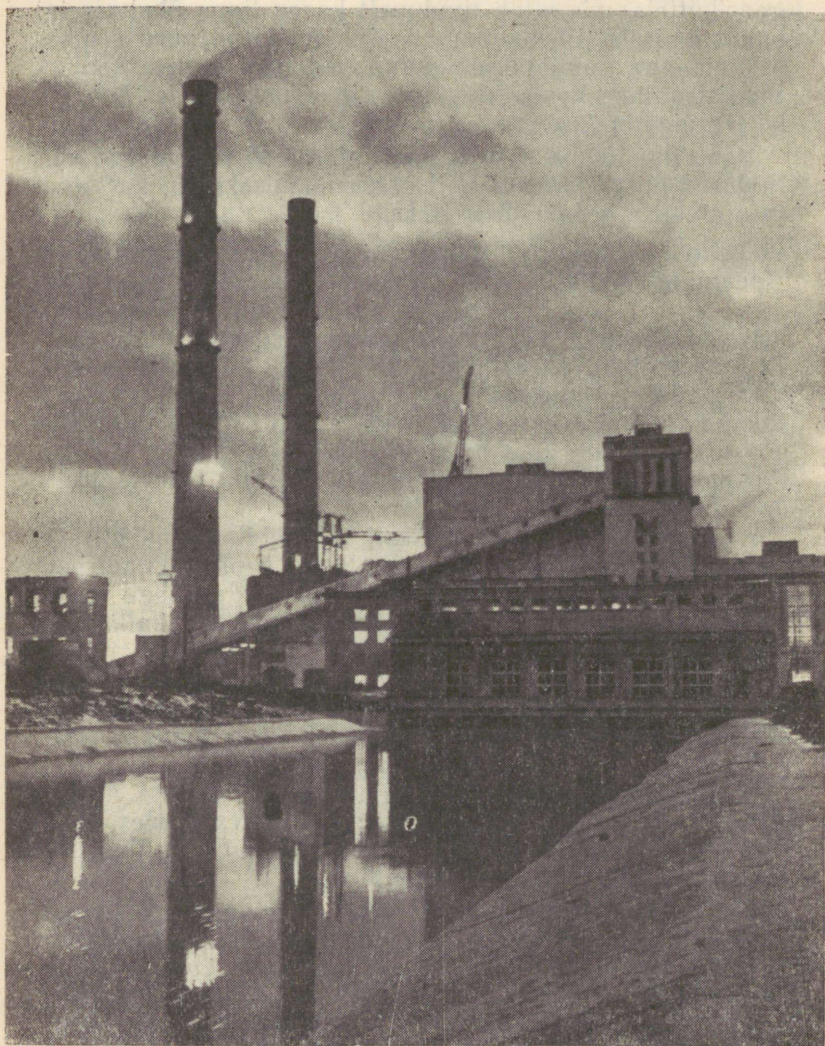
Seitse aastaku lõpuks kasvab Eestis elektrienergia toodangu hulk iga elaniku kohta 5250 kilovatt-tunnini. See on rohkem, kui toodetakse praegu elektrienergiat iga elaniku kohta mis tahes kapitalistlikus riigis (välja arvatud Norra).

Balti soojuselektriijaama käikulaskmine võimaldab anda külluses elektrienergiat vabariigi tööstuse, transpordi, põllumajanduse ja elanikkonna elutarbeliste vajaduste rahuldamiseks, märksa kergendada rahva tööd ja tõsta tööviljakust.

Samal ajal me saame elektrienergiat anda ka Leningradile, Riiale ja teistele majanduspiirkondadele. Naabervabariigid hakkavad Eestist saama ligikaudu 3 miljardit kilovatt-tundi elektrienergiat aastas. Selleks, et luua reaalsed võimalused elektrienergia ülekandmiseks teistesse vabariikidesse, samuti oma vabariigi kolhoosidesse, sovhoosidesse ja tööstusettevõtetes, tuleb seitse aastakul ehitada tuhandete kilomeetrite ulatuses 6—330-kilovoldiseid kõrgepingeliine, Saaremaale ja Hiiumaale aga anda elektrienergiat mere põhja paigaldatud kaabli kaudu.

Viimasel ajal on nõukogude teadlased teinud huvitava ettepaneku tolmpeenpõlevkivil töötavate elektriijaamade kahesuguseks ära kasutamiseks. On kindlaks tehtud, et põlevkivitolmu põletamisel kõrge temperatuuri juures on võimalik paralleelselt elektrienergiaga saada ka tsementi! Nimelt on elektriijaamade spetsiaalselt konstrueeritud küttekolletes võimalik põlevkivituha mineraaljäätmel sulatada klinkriks. Sellest saadaksegi jahvatamisel kõrgekvaliteediline tsement. Arvestused näitavad, et ainuüksi Balti soojuselektriijaama baasil oleks võimalik toota tsementi viis korda rohkem, kui seda annab praegu rekonstrueerimisel olev «Punane Kunda».

Peale elektrienergia hakkavad elektriijaamad varustama vabariigi pealinna ka soojusega. Praegu olemasolevale Tallinna elektriijaamale ehitatakse lisaks veel teine soojus-

Baiti soojuselektrijaam

elektrijaam. Mõlemad elektrijaamad viiakse üle õli- ja gaasiküttele, mis aitab tunduvalt kaasa linna õhubasseini puhastamisele. Elektrijaamade äratarvitatud auru soojusenergia aga suunatakse kuuma vee näol suurte soojusmagistraalide kaudu korterite ja ühiskondlike hoonete kütteradiaatoreisse.

Vabariigi täielik elektrifitseerimine loob piiramatud võimalused nii majanduse kiireks arendamiseks kui ka töötajate ainelise heaolu tõstmiseks.

Põlevkivi — Eesti peamine rikkus Rahva hulgas liigub järgmine legend: üks vaene talumees teinud kunagi endale mingisugustest kollakaist, näotuist kividest ahju. Niisuguseid kergesti raiuda andvaid kive olnud Kirde-Eestis kõik kohad täis. Ahi tulnud hästi välja — olnud igati tugev ja korralik. Kui ahi valmis saanud — olnud ka aeg ahju kütta. Küll olnud talumehe imestus suur, kui koos puudega läinud põlema ka ahi ise. Põlenud puud ja põlenud kivid. Nii olevatki põlevkivi endale nime saanud...

See põlevkivi ongi nüüd Eesti kütusebilansi peamiseks elemendiks. Teatavasti kulgevad Eestis põlevkilademed piki põhjarannikut, ulatudes Kirde-Eestis peaaegu maapinnale ning laskudes lõuna suunas väikese kallakuga järk-järgult sügavamale. Keskmiselt asuvad meie põlevkilademed 30 meetri sügavuses. See asjaolu võimaldabki organiseerida põlevkivi kaevandamist suhteliselt väikeste kapitaalvahetustega ning annab toodangule madala omahinna.

Geoloogiliste uurimistööde tulemusena on välja arvestatud, et meie põlevkivivarud moodustavad käesoleval ajal umbes 11 miljardit tonni. Seega asub Eestis üks rikkamaid põlevkivi leiukohti maailmas.

Nõukogude teadlased on viimasel ajal suurt tööd teinud põlevkivi kaevandamisel ja tema omaduste väljaselgitamisel. Nii näiteks on leitud uued moodused, kuidas põlevkivi kõige ökonoomsemalt kaevandada ja kütteks kasutada ning kuidas temast gaasi, mineraalõlisisid, plastmasse, lämmastikväetist, sünteetilisi kiudaineid, ehitusmaterjale ja muid saadusi toota. Praegu seisab meie põlevkivi-spetsialistide ees tõsine töö, et neid teaduslikke avastusi tootmisse juurutada.

Põlevkivitööstus tekkis Eestis juba ligi nelikümmend

aastat tagasi. Hoogu hakkas see tööstusharu aga minema alles kodanliku Eesti viimastel aastatel, kui hitlerlikul Saksamaal oli tekkinud huvi põlevkivist valmistatud vedelkütuse vastu. Kodanliku perioodi jooksul ehitati üldse seitse kaevandust ja neli põlevkiviutmistehast. Kuid alles sotsialistlikus Eestis avanes võimalus rajada tõeline põlevkivitööstus ning muuta see juhtivaks majandusharuks.

Nõukogude võimu aastatel taastati ja rekonstrueeriti kõik sõjas purustatud kaevandused, lasti käiku viis uut kaevandust, üks põlevkivikarjäär ning Kohtla-Järve gaasitehas. Selle tulemusena toodetakse meil praegu põlevkivi ligi 5 korda rohkem kui 1940. aastal.

Tundmatuseni on muutunud põlevkivi kaevandamise tehnoloogia ja tehniline varustatus. Tehnilise rekonstrueerimise käigus asendati vanad mootorveokid elektriveduritega, pneumaatiliste puuride asemel on võetud kasutusele kaks korda suurema tootlikkusega elektripuurid. Kõikjal meie kaevandustes töötavad soonimismasinad, kraap- ja lintkonveierid ning mehhaanilised sorteerimisseadeldised. Praegu on maa-alustel töödel töötavad kaevurid üle viidud kuuetunnilisele tööpäevale. Tehnilise varustatuse tulemusel on märksa tõusnud kaevurite tööviljakus. Kui 1936. aastal moodustas ühe töölise põlevkivitoodang kuus 17 tonni, siis 1958. aastaks oli see juba suurenenud 83 tonnini.

Ka seitsme aasta plaani järgi areneb Eesti põlevkivitööstus hoogsalt. Kui 1939. aastal kaevandati Eestis 1,65 miljonit tonni põlevkivi, 1958. aastal aga 9 miljonit tonni (mis on niisama palju, kui toodeti kodanlikus Eestis 20 aasta jooksul kokku), siis seitseaastakul suureneb põlevkivitoodang 7,5 miljoni tonni võrra ning ulatub 1965. aastal 16,5 miljonile tonnile, kasvades seega 1939. aastaga võrreldes 10-kordseks.

Põlevkivi kaevandamise ja kasutamisega seotud tööstusharude (kaasa arvatud ka elektrienergia tootmine) arendamiseks assigneeritakse käesoleval seitseaastakul 2,8 miljardit rubla. Sealjuures kasvab nende tööstusharude toodang peaaegu kolmekordseks.

Põlevkivi kaevandamise ja töötlemisega seotud probleemide teaduslikuks läbitöötamiseks loodi Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu süsteemis Põlevkivi Teadusliku Uurimise Instituut, kellele anti üle endise Üleliidulise Põlevkivi Töötlemise Teadusliku Uurimise Instituudi laboratooriumid, katseseadmed ja teaduslik temaatika.

Meie põlevkivitööstuse ees seisvad suured ülesanded tingivad tööviljakuse tõstmise uute reservide leidmist ja kasutamist. Põlevkivi kaevandamine näiteks toimub edaspidi täiesti uutel tehnilistel alustel, eelkõige lahtiste karjääride ekspluateerimise teel, mis paiknevad põlevkivi põhilise tarbija — Balti soojuselektrijaama vahetus läheduses. Põlevkivi lahtine kaevandamine, mis mõningal määral juba praegugi toimub, on end täielikult õigustanud ning sellisel moodusel on suuri eeliseid. Praegu töötavas Viivikonna karjääris on saavutatud põlevkivi kõige madalam omahind kogu basseinis — 25 rubla 30 kopikat tonn. Ühtlasi on siin kõige kõrgem tööviljakus — 120 tonni põlevkivi ühe töötaja kohta kuus.

Balti soojuselektrijaama piirkonnas rajatakse praegu uued põlevkivikarjäärid, mille üldvõimsus on 10 miljonit tonni põlevkivi aastas. Nendes karjäärides on kogu tööprotsess täielikult mehhaniseeritud. Põlevkilademeid katvad turba- ja paekihid, mille paksus on kohati kuni 30 meetrit, eemaldatakse võimsate ekskavaatorite abil. Esi-algu kavatakse neis karjäärides põlevkivi kaevandada ekskavaatoritega, hiljem aga, pärast konstruktsiooni viimistlemist, traktori jõul töötavate kaaphöövliatega. Põlevkivi toimetatakse elektrijaama nii raudteevagunitega kui ka 40-tonnise kandejõuga isekallutatavate veoautodega. Lahtine kaevandamine võimaldab praktikas katsetada esimest põlevkivikombaini, mis valmis 1959. aastal Tallinna Masinaehitustehases. Kaks sellist kombaini lahtises karjääris annavad päevas niisama palju põlevkivi kui üks maa-alune kaevandus praegustes tingimustes. Sel teel on võimalik põlevkivi kaevandamisel tööviljakust tõsta 4,2-kordselt (kuni 341 tonni põlevkivi ühe tööliste kohta kuus) ja alandada põlevkivi omahinda 2,3-kordselt.

Praegu lahendavad teadusliku uurimise asutused mitmeid tähtsaid probleeme, mis on seotud põlevkivi kaevandamisega lahtistes karjäärides: tehakse kindlaks kõige otsustavem meetod põlevkivi- ja paevahekihtide väljavõtmiseks, katsetatakse uut lahtiraiumis- ja laadimismasinat, töötatakse välja põlevkivi optimaalse rikastamise meetod jne.

Ka maa-alustes kaevandustes toimub järkjärguline üleminek produktiivsemale töömeetodile — kambersüsteemilisele kaevandamisele. 1959. aastal töötas kahes kaevanduses 6 kambrit, mis andsid ligemale viiendiku ööpäeva-

sest toodangust, 1960. aastal aga organiseeriti veel 4 kambrit. Üleminek kambersüsteemile tagab põlevkivi täielikuma väljavõtmise, sealhulgas ka niinimetatud «f»-kihi väljavõtmise, mida seni ei kasutatud, sest et ta sisaldab suhteliselt vähe orgaanilist ainet. Käesoleval aastal tehakse tööstuslikke katseid põlevkivi mehhaaniliseks rikastamiseks. Nende katsetööde tulemused leiavad rakendamist uute kaevanduste rajamisel.

Nii näeme, et töötav rahvas kasutab oma maapõuevarasid märksa ratsionaalsemalt ja peremehelikumalt, kui seda tegi saagiahne kodanlus.

Innustatuna kommunismi ülesehitamise grandioosest programmist, otsustasid eesti kaevurid seitseaastaku ülesannete täitmisega ennetähtaegselt toime tulla. Vastuseks NLKP XXI kongressi ajaloolistele otsustele kohustusid näiteks Viivikonna kaevanduse kaevurid, kes võitlevad kommunistliku töö ettevõtte nimetuse saamise eest, seitsme aasta ülesande täita juba pool aastat enne tähtaega.

Poolkäsitööstuslikult tööstuselt — auto-maattehaseni Meie tööveteranid mäletavad veel hästi seda sünget aega, mil Eestis suured masinaehitustehased kinni pandi ja nende sisseseaded välismaale vanaraua pähe maha müüdi. Nende tehaste tsehhi-des avati aeg-ajalt väikesi, primitiivse tehnikaga sisustatud kompveki- või seebivabrikuid, tellisetehaseid või rauatöökodasid. Suure kvalifikatsiooniga metallitöölised olid sunnitud minema maale hallparunite juurde sulasteks või siis täiendama töötute armeed. Nii näiteks oli «Volta» elektrimootoritehases, kus 1914. aastal töötas ligikaudu 2000 inimest, tööliste arv vähenenud 230-ni, kusjuures neilegi jätkus tööd vaid neli päeva nädalas. Tehasele oli alles jäänud vaid üks kolmandik tema endisest tootmispinnast. Ettevõtte, mis praegu Nõukogude Eestis annab meie maale sadu tuhandeid elektrimootoreid aastas, tootis 1940. aastal kõigest 1113 elektrimootorit ning needki olid rohkem kui sajas erinevas tüübis ja suuruses. Peale selle tehti veel väikestes partiides ventilaatoreid, elektritriikraudu, tööstuslikke tolmuimejaid jne. «Volta» endistes tootmishoones leidsid endale samuti peavarju kompvektivabrik, kolm tekstiili- ja kaks keemiavabrikut, asfalditööstus ja margariinitehas. Vagunitehas «Dvigatel», mis varem tootis igal aastal 3500 kaubavagunit ja 300 reisivagunit, oli samuti

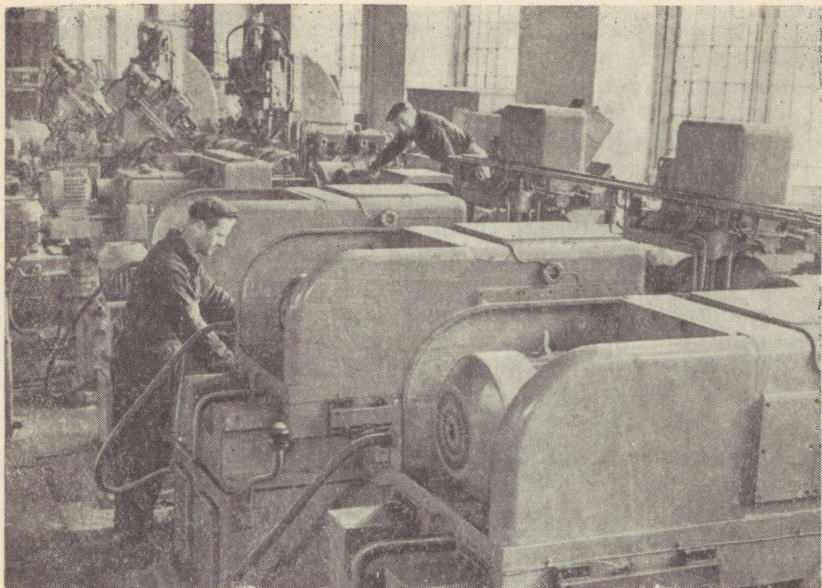
suletud ja ainult osaliselt kasutasid tema tootmishooneid käsitöenduslikud väikeettevõtted.

Nüüd on masinaehitus sotsialistliku Eesti uhkuseks. Teiste vabariikide tööliste vennalik abi ja kvalifitseeritud metallitöölise kaadri olemasolu võimaldasid meil lühikese ajaga oma masinaehitustööstuse uuesti jalule aidata, tõsta seal tootmiskultuuri ning lasta iga aastaga välja üha rohkem igasuguseid masinaid ja mehhanisme. Käesoleval ajal moodustab metallitööstuse toodang vabariigi tööstusliku toodangu üldmahust juba 13 protsenti. Kvaliteedi poolest ei jää näiteks Eesti elektrotehnikatööstus sugugi maha maailma parimatest. Tema toodetest peetakse lugu mitte ainult kogu Nõukogude Liidus, vaid ka paljudes välisriikides.

Peale elektrimootorite ja kaabli toodetakse Eestis praegu seadmeid naftatööstuse ettevõtetele, samuti ekskavaatoreid, katlaid, traktori-kartulivõtjaid, põlevkivi kaevandamise mehhanisme ja igasuguseid muid seadmeid ja masinaid.

Pärast NLKP XX kongressi on tehastes metallilõikepinkide park suurenenud 10 protsenti, sepistamis- ja stantsimiseseadmete park aga kolmandiku võrra. Kohale on monteeritud palju uusi masinaid, automaat- ja poolautomaattööpinke. Eesti NSV Riikliku Teadusliku-Tehnilise Komitee andmeil on meie masinaehitustehastes kaks kolmandikku kõigist tööpinkidest käigus olnud vähem kui kümme aastat. Järjest suuremas ulatuses kasutatakse metallide töötlemisel kõrgsagedusvoolu, pulbermetallurgiat, automaatkeevitust ja täppisvalu. Praegu teostatakse meil kaks kolmandikku värviliste metallide valust survemetodil, üks neljandik valatise on aga juba tehtud metallvormides (kokillvalu). Automatiseerimisega seotud küsimuste lahendamiseks aga moodustati hiljuti Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu Elektrotehnika Teadusliku Uurimise Instituut.

Seitse aastakul arenevad Eestis metallitööstus ja masinaehitus kiiremini kui vabariigi tööstus tervikuna, suurenedes selle aja jooksul 2,3-kordselt, sealhulgas aparaadiehitus 3,2-kordselt. Metallitööstuse edasine kasv toimub peamiselt metalli vähenõudvate tootmisharude arvel, sest Eesti NSV-l ei ole oma metallurgiabaasi. Meie ülesandeks on seepärast arendada eriti neid tootmisharusid, mis vajavad vähem metalli, kuid rohkem kvalifitseeritud tööjõudu.

Uus elektrimootorite kerede töötlemise automaatliin «Volta» tehases

nimelt — elektro- ja raadiotehnikatööstust ning aparaadiehitust. Nende tootmisharude erikaal moodustab meil seitseaastaku lõpuks metallitööstuse toodangu üldmahus üle 50 protsendi.

Seitseaastaku jooksul juurutatakse meie metallitööstuse ettevõtetes palju uut tehnikat ja eesrindlikke töömeetodeid. Tunduvalt uueneb ja täiustub tööpingipark, üha rohkem ehitatakse ja rakendatakse tegevusse automaatliine, mille järgmiseks, kõrgemaks astmeks on automaattehaste loomine. «Volta» elektrimootoritehases on üheks selliseks seitseaastaku tehnikauudiseks elektrimootorite kerede töötlemise automaatliin. See koosneb üldse kaheksast tööpingist. Detailide edasinihutamist teostavad spetsiaalsed seadeldised — transportööridele monteeritud «juhtijad». Kere valmistöötlemise tsüklis on tegevuses üle 60 lõikeinstrumendi. Liini juhitakse keskpuldist. Seni töödeldi mootorite keresid kokku üheksal tööpingil, mida teenindas 12 töölisi. Uuel automaatliinil aga töötab ainult 2 inimest.

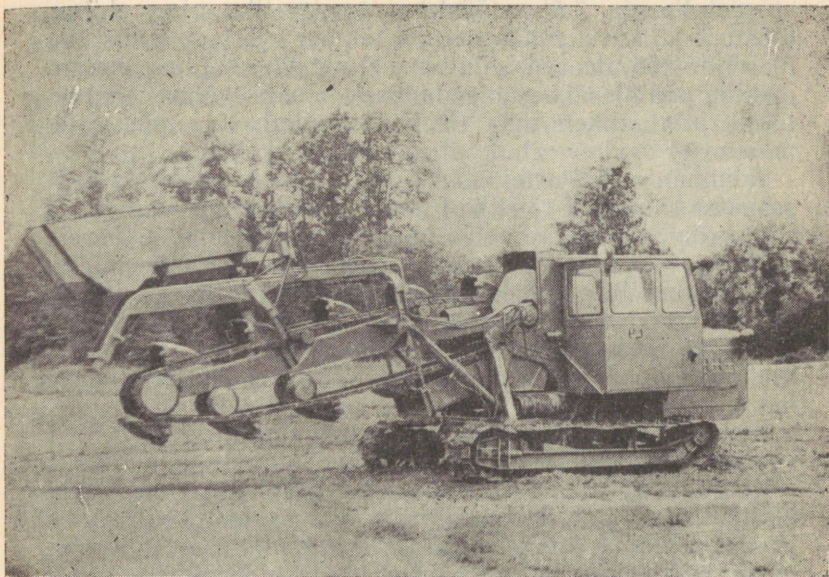
Käesoleval seitseaastakul lastakse käiku palju uusi ettevõtteid, ja seda peamiselt olemasolevate hoonete kasutamise teel. Nii organiseeriti Tallinnas M. I. Kalinini nimelise Vedurite ja Vagunite Remondi Tehase baasil elavhõbealaldajate ja transformaatorite tootmine magistraalelektrivedurite jaoks. Esimesed alaldajad koos transformaatoritega väljusid tehast 1960. aasta jaanuaris. Endise Tallinna Tuletikuvabriku ruumides asutati H. Pöögelmanni nimeline Raadiotehnika Tehas, mis annab samuti juba toodangut. Tartus organiseeritakse meditsiiniliste röntgeniaparatuuride ja luminestantslampide tehased, Rakveres — impulssostsülograafide tehas, Jõhvis — väikeste transformaatorite tehas, Võru elektrijaama hoonete baasil aga alustas tööd gaasianalüsaatorite tehas.

Kõigi uusehituste loendamine võtaks palju ruumi. Lisaksime vaid, et 1960. aastal antakse eksploatatsiooni ka elektrijuhtmete tehase «Eesti Kaabel» uus peahoone ning ehitatakse uus korpus raadiotehasele «Punane Ret». Nende hoonete eksploatatsiooni võtmine võimaldab mõlema ettevõtte toodangut suurendada 2-kordseks. Sealjuures spetsialiseerub tehas «Punane Ret» üha enam raadiomõõteriistade tootmisele. Samuti laiendatakse Tallinna Kontrollmõõduriistade Tehases radioaktiivsete isotoopidega mõõteriistade tootmist.

Eesti NSV annab seitseaastakul meie maa rahvamajandusele ligikaudu 100 uut tüüpi kõige mitmesugusemaid masinaid — alates tibatillukestest pooljuhtdetailidest ja lõpetades 88-tonnise põlevkivikaevandamise kombiniga.

Seitseaastaku üheks tähtsamaks ülesandeks on raske füüsilise töö likvideerimine ja käsitsitöö vähendamine uusima tehnika rakendamise ja tootmisprotsesside kompleksse mehhaniseerimise baasil nii tööstuses, põllumajanduses kui ka ehitustegevuses. Selle ülesande lahendamise kallal töötavad praegu paljud töölisel, teadlastel ja spetsialistid.

Üheks selliseks tehniliseks lahenduseks masinaehituses on näiteks Tallinna Ekskavaatoritehases konstrueeritud mitmekopaline kraaviekskavaator ETN-171. See iseliikuv ekskavaator, mis on mõeldud peamiselt maaparandustöödeks, on võimeline kaevama tunnise, olenevalt pinnasest, kuni 196 meetrit 0,5 m laiuse ja 1,8 m sügavusega kraavi

Mitmekopaline kraaviekskavaator ETN-171

ning üheaegselt asetama sinna ka dreanažtorusid. Sama edukalt võib seda ekskavaatorit kasutada ka vee- ja gaasitorude ning kaabli mahapanemiseks vajalike tranšeede tegemiseks. Ekskavaator, mille mehhanisme juhib ainult üks inimene, teeb korraga ära 30 inimese raske füüsilise töö. Masin on katsetustel täielikult kinnitanud oma häid omadusi. 1960. aastal laseb tehas välja 165 sellist kraaviekskavaatorit.

Eesti NSV metallitööstus, mis alles hiljaaegu koosnes peamiselt igasugustest remonditehastest, hakkab tootma laialdases valikus esmaklassilist tehnikat.

Suurkeemia Kommunistlikus ülesehitustöös omandab Eesti NSV-s üha suurema tähtsuse keemiatööstus, mis on kujunemas üheks juhtivaks haruks raske-tööstuses. Tänapäeva keemia ja keemiatööstuse saavutused avaldavad revolutsioneerivat mõju kogu ühiskondliku tootmise tehnilise baasi edasiarenemisele.

NLKP Keskkomitee 1958. aasta maipleenumil märgiti,

et metallurgia, kütusetööstuse, energeetika ning ehitustööstuse kõrval etendab keemia tähtsat osa kommunistliku ülesehitustöö plaanide elluviimisel ning NSV Liidu majandusliku põhiülesande lahendamisel, s. o. kõige arenenumatele kapitalistlikele maadele järelejõudmisel ja neist etteminemisest toodangu hulgal igale elaniku kohta.

Kommunistlik Partei seadis ülesande — rahuldada seitseaastaku lõpuks täielikult meie elanikkonna vajadused riide, rõivaste, jalatsite ja koduse majapidamise tarvete alal. See ülesanne aga pole lahendatav ilma keemiata, ilma sünteetiliste materjalide, kiudainete, plastmasside ja muude keemiasaaduste ulatusliku tootmiseta. Sellepärast võttis NLKP Keskkomitee pleenum vastu ulatusliku otsuse keemiatööstuse kõige kiiremaks väljaarendamiseks meie maal.

Keemiatööstuse forsseeritud arendamine on NLKP XXI kongressi ajalooliste otsuste elluviimise üheks tähtsamaks eeltingimuseks. Tooraine keemilise töötlemise meetodite laialdane juurutamine tagab meie maa rikkuste kompleksse ja seega kõige ratsionaalsema ärakasutamise. Toorainebaasi laienemine mitmesuguste tootmisprotsesside kemiseerimise ja odavate, kättesaadavate lähteainete kasutamise tulemusena on loonud eeldused kõige mitmekesisemate toodete hulga piiramatuks suurendamiseks, soodustades ühtlasi tootlike jõudude õiget paigutamist ja meie maa majanduspiirkondade kompleksset arendamist.

Eesti keemiatööstuse ees avanevad seitseaastakul määratu suured arenguperspektiivid. Meie teadlased on korduvalt tõestanud, et põlevkivi kompleksse töötlemise baasil on Eesti NSV-s võimalik organiseerida laiaulatuslikku keemiatööstust.

Teatavasti läheb üks osa kaevandatavast põlevkivist energeetiliseks kütuseks, teine osa aga töödeldakse põlevkivikombinaatides gaasiks ja õiliks. Kuid põlevkivi ärapõletamine üksnes katelde kütteks ei ole kuigi ratsionaalne põlevkivi kasutamise viis, sest siis lendavad korstnasse ka tema väärtuslikud kõrvalained. Näiteks annab tonn põlevkivi utmisel spetsiaalsetes tunnelahjudes (nagu need on Kiviõli ja Kohtla-Järvel) ligikaudu 200 kg toorõli. Selle toorõli kerged fraktsioonid annavad autobensiini, rasked õlid aga töödeldakse meil praegu küttemasuudiks, liiprite immutusõiliks ja bituumeniks. Kuid see pole kaugeltki kõik, mis põlevkivist võib saada. Põlevkivi gaasis-

tamisel saadakse kõrvalsaadustena veel gaasbenziini, väävlit, hüposulfiiti ning tõrvaveest — fenoole.

Põlevkivi võib väärtusliku keemilise toorainena edukalt võistelda naftaga ja loodusliku gaasiga. Tõsi küll, põlevkivi tootmine on nafta ja loodusliku gaasi tootmisest kallim, kuid see-eest on ta nendest oma keemilise koosseisu poolest märksa rikkam: temas leidub suurel hulgal küllastamatuid ja aromaatsaid süsivesinikke ja hapnikuühendeid. See võimaldab organiseerida põlevkivi termilise töötlemise saaduste kompleksset kasutamist ning saada igasuguseid sünteetilisi materjale palju lihtsamalt ja ökonoomsemalt, kui neid saadakse nafta ja naftagaasi töötlemisel. Põlevkivist saadavate põhiliste keemiliste poolsaaduste omahind võrdub ligikaudu nende saaduste omahinnaga, mis saadakse kõige odavamatest tooraineliikidest.

Põlevkivi termilise töötlemise saadused leiavad iga aastaga üha laialdasemat kasutamist. Näiteks kasutatakse eesti põlevkivist valmistatud preparaati — karboliineumi — edukalt võitluseks mitmesuguste viljapuude kahjurite, sealhulgas ka viinamarjakahjurite vastu. Karboliineumiga pritsimine tõstab märgatavalt viljapuude saagikust — viinamarjaistandustes isegi ühe kolmandiku võrra.

Seep põlevkivist. Tõepoolest, eesti teadlased on nüüd välja töötanud meetodi, kuidas põlevkivist saada sünteetilisi pesemisvahendeid. Nagu katsed näitavad, on uue pesemisvahendi puhastusvõime poolteist korda suurem, tema valmistamise kulu aga kolm korda väiksem kui rasvasebil. Spetsialistide arvamus järgi on eesti põlevkivitöötlemise tööstuses võimalik neid aineid toota sellises koguses, mis asendab 10 000 tonni tavaliseks seebiks vajalikku toidu rasva.

Põlevkivikeemia tööstuse arendamiseks on eraldatud suured summad. Juba 1959. aastal anti Kiviõlis ekspluatatsiooni tõrvaveest fenoolide ekstraheerimise tsehh. Kohtla-Järvel on alustatud gaasbenziini tsehhi ehitamist. Samuti ehitatakse praegu ettevõtet fenoolformaldehüüdvaigu tootmiseks, mis leiab edukat kasutamist puidujätmetest pressitud ehitusmaterjalide valmistamisel. Eelseisvaid aastaid lastakse käiku ka teisi põlevkivikeemiatööstuse tehaseid ja tsehhe.

Viimastel aastatel on Eesti NSV-s ja Leningradi oblasti Slantsõ linnas katsetatud põlevkivi termilist töötlemist

tahke soojuskandjaga. Selle meetodi olemus seisab selles, et põlevkivi lagundamiseks vajaliku soojuste allikaks ahjus on selle protsessi käigus tekkiv tuline tuhk. Tahke soojuskandja meetodi rakendamisel saab põlevkivist toorõli ja gaasi, milles on kuni 30 protsenti etüleen, propüleen ja butüleen, mis on omakorda tooraineks sünteetilise kautšuki, plastmasside, lämmastikväetise ja muude keemiasaaduste tootmisel.

Erinevalt teistest meetoditest võib tahke soojuskandja meetodit kasutada kõigi põlevkivisortide töötlemiseks, kusjuures seda töötlemist on võimalik täielikult automatiseerida. Samuti võimaldab selle meetodi rakendamine reguleerida toorõli ja gaasi põhisaaduste saamise vahetõrka vastavalt hooajalisele või ööpäevasele vajadusele. Mis aga veelgi tähtsam, seejuures alaneb põlevkivisaaduste omahind peaaegu 2-kordselt, termilise töötlemise aeg aga lüheneb 10—15-kordselt.

Lähema paari aasta jooksul ehitatakse vabariigis suurema võimsusega pooltööstuslik seadeldis põlevkivi töötlemiseks tahke soojuskandjaga. Selle seadeldise töörežiimi tundmaõppimine võimaldab lõplikult otsustada, kas suure keemiakombinaadi ehitamine Eesti NSV-s on otstarbekohane. Jaatava otsuse korral võetakse kombinaadi ehitustööd täiendavalt juba käesoleva seitseaastaku kapitaalehituste plaani.

Katsed on näidanud, et uue meetodi rakendamine võimaldab saada suures koguses polüetüleen-plastmasse, atsetooni, ammoniumsalpetrit, mitmesuguseid parkaineid, liime, sünteetilist kiudu jne. Tootmise edasise laiendamisel on võimalik saada ka sellisel hulgal butüleen, millest piisab täielikult sünteetilise kautšuki tehase varustamiseks toorainega.

Koostöös Eesti, Leningradi ja Moskva teadlastega on eesti kaevureil väljatöötamisel ka uus põlevkivi kasutamise meetod — maa-alune gaasistamine. Praegu saadakse meil põlevkivi peamiselt kaevandamise teel ja seejärel töötatakse see spetsiaalsetes tehastes ümber põlevkiviõliks ja gaasiks. Uue meetodi rakendamisel aga saadakse need produktid kätte ilma kaevandamata, vahetult maa all.

Maa-aluste põlevkivikihtide kuumutamiseks — nende muutmiseks gaasiks ja õliks — kasutatakse elektrivoolu. Muide, elektriga kuumutamine on märksa parem kui senine puhumismeetod, mida praktiseeritakse kivisöe maa-alusel

gaasistamisel. Vajaliku sügavusega puuraukudesse paigutatakse elektroodid, millest lastakse läbi kõrgepingevool. Elektrivoolu toimel tekib tihedas, gaasi mitteläbilaskvas põlevkivis voolu juhtiv kanal, mille kaudu toimub ümbruses oleva põlevkivi kuumenemine ja termiline lagunemine. Sel teel saadud gaas ja toorõli toimetatakse maapinnale puuraukude kaudu.

Praegu toimub Kiviõli Põlevkivitöötlemise Kombinaadis uue meetodi katsetamine. Arvestused näitavad, et kui maa all gaasistada kas või ainult madala kütteväärtusega põlevkivi lademed, mida meil praegu ei kaevandata, saab meie riik iga aasta täiendavalt mitu miljonit kuupmeetrit gaasi ja tuhandeid tonne põlevkiviõli. Põlevkivi kaod vähenevad miinimumini, põlevkivi töötlemine aga muutub lihtsamaks ja odavamaks.

Võimsuste parema ärakasutamise arvel peab põlevkivigaasi tootmine Kohtla-Järve kombinaadis seitseaastakul suurenema 414 miljonilt kuupmeetrit vähemalt 510 miljoni kuupmeetriini. Leningrad, mis seni on olnud põlevkivigaasi peamiseks tarbijaks, läheb lähemal aastail üle loodusliku gaasi kasutamisele. Seetõttu peame eriti kiirendama eeltöid Tallinna, Narva ja põlevkivibasseini linnade täielikuks gasifitseerimiseks ning tunduvalt laiendama põlevkivigaasi tarvitamist balloonides. 1962. aastal viiakse lõpule teise gaasitrassi ehitamine Kohtla-Järve ja Tallinna vahel. Selle valmistaamine võimaldab täielikult rahuldada mitte üksnes elanikkonna elutarbelised küttevajadused, vaid viia gaasküttele üle ka mitmesugused kommunaal- ja tööstusettevõtted. Kahtlemata paraneb siis ka tunduvalt Eesti pealinna sanitaarne olukord.

Kiiresti areneb seitseaastakul ka meie teine tähtis keemiatööstusharu — mineraalväetise tootmine. Teatavasti koosnevad fosforiidilademed teokarpidest, mis sisaldavad väärtuslikku taimetoitainet — kaltsiumfosfaati. Niivõrd suuri tööstusliku tähtsusega fosforiidilademeid, kui on Eestis, leidub mujal maailmas väga vähe.

Juba praegu toodetakse Eesti NSV-s mineraalväetist mitu korda rohkem kui 1913. aastal kogu Tsaari-Venemaal. Mineraalväetise toodangu hulgal on iga elaniku kohta Eesti NSV teiste liiduvabariikide hulgas esimesel kohal. Kõigist Eestis asuvatest fosforiidileiukohtadest on seni kasutusele võetud ainult Tallinna-lähedased Maardu fosforiidilademed. Maardu Keemiakombinaadis, kus tehakse

praegu töid ettevõtte laiendamiseks, suureneb seitseaastakul superfosfaadi ja fosforiidijahu tootmine ligikaudu kahe kolmandiku võrra. Samuti suureneb kombinaadis ka väävelhappe tootmine.

Selleks hakatakse rohkem praktiseerima fosforiidimulla lahtist kaevandamist, mis võimaldab töid täielikult mehhaniseerida. Sealjuures tuleb fosforiidilademeid kattev paekiht kõrvaldada ja kogu see paas kasutada ehitustöödel ning killustiku valmistamiseks. Karjäärimajanduse rekonstrueerimise lõplik variant sõltub katsetuste tulemustest, mida tehakse fosforiidilademeid katva paekivi omaduste kindlaksmääramiseks.

Seitseaastakul ehitatakse kombinaadis ka floteerimisvabrik. Üleminek praeguselt kuivrikastamiselt märjale rikastamisele vähendab fosforiidi kadu aheraines 7 protsendilt 1 protsendini.

Lähemas tulevikus kujuneb Eesti NSV ka tähtsaks mineraalväetist tootvaks keskuseks. Võimsa väetisetööstuse rajamine on meil seda enam põhjendatud, et Soome lahe rannikul — Aseri piirkonnas — on nüüd kindlaks tehtud veelgi rikkalikumad fosforiidileiukohad, kui need on Maardus.

Selle tööstusharu täieliku väljaehitamisega hakkab meie vabariik varustama fosforväetisega mitte ainult Baltimaid ja Valgevenet, vaid ka suurt osa Venemaa Föderatsiooni loodepiirkonnast. Samal ajal saame neilt vastutasuks kaali, lämmastik- ja molübdeenväetist, mida me ise ei tooda.

Metsarikkused ja turbavarud kodumaa teenistusse

Metsade alla kuulub peaaegu viiendik Eesti territooriumist, mistõttu metsatööstus on alati olnud tähtsaks rahvamajandusharuks. Kodanlikus Eestis oli mets kapitalistidele suureks tuluallikaks ning selle väljavedu kõige lihtsamaks välisvaluuta hankimise vahendiks. Kodanliku võimu kahe aastakümne jooksul veeti Eestist metsa välja nii tarbepuidu kui ka tseluloosi ja vineeri näol keskmiselt 950 000 tihumeetrit aastas. Metsa röövkasutamise tagajärjel vähenes metsade üldpind 15 protsendi võrra. Ülestöötamise hõlbustamiseks laastati kõige rikkalikumad ja kättesaadavamad metsamassiivid. Samasugune meeletu metsade hävitamine jätkus Eestis ka Saksa okupatsiooni ajal.

Alles töörahva võimu taaskehtestamisega said Eesti metsad tõeliselt hoolitseva peremehe. Sõjajärgseil aastail on vabariigis istutatud üle 110 000 hektari uut metsa. Riigimetsadest varutakse meil praegu ligikaudu 1,7 miljonit tihumeetrit puitu aastas (kodanlikul ajal 2,6 miljonit tihumeetrit aastas). Peale selle veetakse Eestisse meie maa metsarikastest põhjapiirkondadest igal aastal veel 370 000 tihumeetrit propse tselluloosi valmistamiseks ning ligi 150 000 tihumeetrit saematerjale ehitustööde puuduva vajaduse katteks. Metsa sissevedu meie vabariiki teistest majanduspiirkondadest suureneb lähematel aastatel veelgi.

Tselluloosi- ja paberitööstus peab käesoleval seitseaastakul arenema mitte niivõrd puidu sisseveo suurenemise, kuivõrd just selle parema ärakasutamise arvel. Seda ülesannet on võimalik suurel määral lahendada üleminekuga uuele tselluloosikeetmise tehnoloogiale.

«Kehra» kombinaadis on uue tehnoloogia juurutamise teel võimalik suurendada tselluloosi saamist ligikaudu 10% võrra. Samuti on kombinaadil kavas hakata töötleva puuoksi, vähemalt 50 000 tihumeetri ulatuses aastas, mis muidu raielankidel kasutult ära põletatakse. Nende jäätmete töötlemiseks ehitatakse kombinaadis vastav keemiatsehh.

V. Kingissepa nimelises Tselluloosi- ja Paberikombinaadis, mis varsti saab 300-aastaseks, seatakse üles trummelkoorijad, mis võimaldavad kokku hoida ligikaudu 30 000 tihumeetrit puitu aastas.

1959. aasta lõpuks valmis kombinaadi juures söödapärmivabrik, mis kasutab tooraineks seni kasutult merre voolanud tselluloositootmise jäätmeid. Selle ettevõtte majandusliku tähtsuse iseloomustamiseks võib märkida, et toodetava söödapärmi arvel on võimalik iga aasta täiendavalt toota vähemalt 25 000 tonni piima või 4300 tonni veiseliha.

Tallinna ja Kohila paberivabrikus, Kehra ja Tallinna tselluloosi- ja paberikombinaadis on samuti ette nähtud paberimasinate rekonstrueerimine ja nende võimsuste suurendamine.

Eesti paberi ja tselluloosi järele on nii NSV Liidus kui ka välismaal elav nõudmine. Seitseaastakul suureneb meie vabariigi ettevõtetes nende saaduste tootmine märgatavalt.

Eriti suured on meie vabariigis turbavarud. Turbasoode all on peaaegu 14 protsenti kogu Eesti territooriumist. Olemasolevaid turbavarusid hinnatakse ligikaudu kahele

miljardile tonnile, millest 60 protsenti on kütteturvas. Kütteturba tootmine on sõjajärgseil aastail kasvanud rohkem kui kahekordseks. Seoses sellega, et meie vabariigis on ette nähtud lähemal aastail metsaraiet tunduvalt vähendada, hakatakse elanikkonna kütusevajadusi rahuldama turbabriketi tootmise laiendamise teel. Sel eesmärgil suurendati 1959. aastal Tootsi turbabriketitehase võimsus kahekordseks — kuni 120 000 tonnini aastas. 1963. aastal aga on kavas käiku lasta veel teine sama suure võimsusega turbabriketitehas Orul, mille ehitustöid on juba alustatud. Kütteväärtuse poolest võrdub turbabriketi toodangu juurdekasv 350 000 tihumeetri puiduga ning kompenseerib täielikult puidu ülestöötamise vähenemise.

Euroopa tasemest kõrgem

Eesti on juba praegugi mitmete tähtsate tööstuskaupade ja toiduainete tootmises iga elaniku kohta tunduvalt ette jõudnud paljudest Euroopa kapitalistlikest riikidest. Nii näiteks püüti 1958. aastal Eestis iga elaniku kohta 49 kg kala. Samal ajal püüti Ameerika Ühendriikides 17 kg, Lääne-Saksamaal — 15 kg ja Itaalias — 5 kg kala iga elaniku kohta. Ainult Jaapanis ulatus kalapüük 50 kilogrammini iga elaniku kohta.

Kalapüügiga ja kala säilitamisega on juba iidsest ajast peale tegelnud kõik meie saarte ja mandri rannaäärsed elanikud ning Balti mere tähtsaimal rikkusel — räimel ja kilul — on eesti tööliste ja talupoja toiduratsioonis alati olnud oma kindel koht. Tallinna kilud, aga ka Narva silmud on tuntud kogu maailmas.

Kuid minevikus toimusid nii kalapüük kui ka kala töötlemine väikeses ulatuses ja võrdlemisi primitiivselt. Rannikualadel paiknev töötlemisbaas koosnes peamiselt väikestest käsitöönduslikest ettevõtetest. Kapitalistliku Eesti olemasolu viimase kaheksa aasta jooksul kalapüük enam ei suurenenudki, vaid vastupidi, vähenes koguni 4800 tonni võrra.

Praegu, sotsialistliku tootmise tingimustes, on kalapüügi ja kala töötlemise meetodid täiesti muutunud. See toiduainetetööstuse haru on samuti hästi mehhaniseeritud ja automatiseeritud. Sõjaeelse perioodiga võrreldes on kalapüük Nõukogude Eestis kasvanud 2,5-kordseks ning moodustab viimasel ajal keskmiselt 60 000 tonni kala aastas. Praegu on vabariigis 81 kalurikolhoosi. Eesti kalurid on

*Konveierliin vabariigi ühes suuremas kalakombinaadis —
Pärnu Kalakombinaadis*

varustatud eeskujuliku püügitehnikaga. Endised aeru- ja purjepaadid on täielikult asendatud mootorpaatide ja traallaevadega. Kalapüügilaevastiku mootorite üldvõimsus ületab 1939. aasta taseme kuuekordselt. Kalapüük ise on aga seetõttu rannikuäärsetest vetest kandunud kaugele ulgumerele — ookeaniavarustele. Iga aasta pöördub Eesti kala-laevastik Atlandilt tagasi rikkaliku heeringasaagiga.

Sõjajärgseil aastail ehitati Pärnus suur kalatöötlemise kombinaat, on käiku lastud rida külmutushooneid kalade säilitamiseks, kalakonservivabrikuid ja mitmeid teisi rannabaasi ettevõtteid.

Vabariigi rannavete kalarikkusi kasutatakse praegu küllaldasel määral. Sellepärast ei ole kalapüügi laiendamist nendes veekogudes ette nähtud. Kalavarude säilitamise ja suurendamise huvides on kavas vähendada suurte seisevnotade arvu ja tugevdada kontrolli kalapüügi eeskirjade täitmise üle. Käesoleval seitseaastakul toimub kalapüügi suurendamine peamiselt ekspeditsioonipüügi arvel (1965. aastaks ulatub 90 000 tonnini). Kalapüügilaevastik suure-

neb samal ajal 78 traallaeva, kolme ujubaasi ja kolme külmutusseadmetega varustatud laeva võrra. Seoses suurte ookeanilaevade arvu suurenemisega ehitatakse Tallinnas uus kalasadam. Kalasadama territooriumile püstitatakse kalakombinaat, mille projekteeritud võimsuseks on 10 miljonit karpi tuntud tallinna kilusid, sprotte ja sardiine aastas. Samuti on ette nähtud Pärnu kalasadama rekonstrueerimine ning Tallinna ja Pärnu heeringatöötlemise tehaste ehitamine ja olemasolevate külmutushoonete mahutavuse suurendamine. Peale selle tuleb ehitamisele uus tunni- ja võrguvabrik.

Kui kodanlikul ajal püüti Eestis aasta jooksul kala 15 000—25 000 tonni piirides, siis mullu, 1959. aastal, moodustas vabariigis üldine kalasaak juba üle 72 000 tonni. Seitseaastaku lõpul aga püütakse meil juba ligikaudu 130 000 tonni kala aastas, s. o. üle kahe korra rohkem kui 1958. aastal. Esmakordselt hakkavad Eesti NSV kalurid kalastama Kanada, Aafrika ja Lõuna-Ameerika rannavetes. Võib ütelda, et 1965. aastal püüavad Eesti NSV kalurid sama palju kala kui kodanlikus Eestis seitsme aasta jooksul (1933.—1939. a.) kokku.

Peaaegu poole kogu vabariigi toiduainetetööstuse toodangust annab liha- ja piimatööstus. Need ettevõtted annavad praegu peaaegu kaks korda rohkem toodangut kui 1950. aastal. Ka liha- ja piimasaaduste tootmise alal on meie vabariik selja taha jätnud paljud kapitalistlikud riigid, mis on üldiselt tuntud oma arenenud toiduainetetööstuse poolest. Kui näiteks Ameerika Ühendriikides toodeti 1958. aastal iga elaniku kohta 3,9 kg võid, siis Eesti NSV-s oli samal ajal võitoodang iga elaniku kohta 13 kg, s. o. 3,3 korda rohkem kui Ameerika Ühendriikides. 1965. aasta perspektiivplaani kohaselt aga toodetakse meil iga elaniku kohta vähemalt 19 kilogrammi võid.

Seitseaastaku lõpuks suurenevad töötlemiseks ettenähtud liharessursid 1958. aastaga võrreldes 2,1-kordseks ja piimaressursid — 80 protsendi võrra. Seoses sellega laiendatakse lihatöötlemise ettevõtete võimsust 90 protsendi, täispiimasaadusi tootvate ettevõtete võimsust 82 protsendi ja võitööstuste võimsust 15 protsendi võrra.

Piimatööstuses kujuneb kõige suuremaks ettevõtteks Tallinna uus piimakombinaat. Ettevõtte, mida praegu ehitatakse ja mis läheb käiku 1961. aastal, on võimeline töötleva kuni 100 tonni piima vahetuses. Peale selle on kavas

ehitada veel üks piimakombinaat tekstiilitöötajate linnas — Narvas — ja neli uut võitööstust maarajoonides.

Ka lihatööstus täieneb Tallinnas uue võimsa lihakombinaadiga. Peale selle ehitatakse praeguses lihakombinaadis uus vorstitsehhi ning laiendatakse Tartu, Võhma, Narva ja Kohtla-Järve lihakombinaate.

Tunduvalt suureneb kondiitrisaaduste tootmine — 14 900 tonnilt 24 000 tonnini. Selline toodangu kasv saavutatakse uue, 1958. aastal käiku lastud kondiitritravabriku «Uus Kalev» võimsuse täieliku rakendamise teel. Paljudes vabariigi linnades — Tallinnas, Tartus, Narvas ja mujal — kerkivad uute leivatehaste korpused.

Partei XXI kongress andis teatavasti meie tarbeesemeid tootvale tööstusele tähtsa ülesande — rahuldada seitseaastaku lõpuks kogu Nõukogude Liidu elanikkonna vajadused riide, rõivaste, jalatsite ja muude kaupade järele.

Selle ülesande tingimusteta täitmise vajadust rõhutas ka 1960. aasta mais toimunud NSV Liidu Ülemnõukogu viies istungjärk, konstateerides, et iga-aastase plaani ületamise tulemusena saadav täiendav akumulatsioon võimaldab laiatarbekaupade tootmise laiendamiseks eraldada seitseaastaku kontrollarvudes kindlaksmääratud kapitaalvahutuste summale lisaks veel ligikaudu 25—30 miljardit rubla. «Seitseaastaku lõpuks,» ütles NSV Liidu Ülemnõukogu viiendal istungjärgul tehtud ettekandes N. S. Hruštšov, «jõuab Nõukogude Liit paljude tähtsamate rahvatarbekaupade tarbimises iga elaniku kohta ette Lääne-Euroopa arenumatest kapitalistlikest maadest. Me seame endale ülesandeks pärast seitsme aasta plaani täitmist Ameerika Ühendriikidele viie aasta jooksul järele jõuda ning seejärel neist ette minna rahvatarbekaupade, sealhulgas riide ja jalatsite tarbimises iga elaniku kohta.»

Seoses sellega kerkivad suured ja vastutusrikkad ülesanded ka Eesti NSV ette, kus juba praegugi on võrdlemisi kõrgesti arenenud kerge- ja toiduainetetööstus. Üheks vanemaks ja arenenumaks tööstusharuks meie vabariigis on tekstiilitööstus. Me oleme praegu puuvillase riide tootmise poolest kolmandal kohal Nõukogude Liidus, jäädes maha vaid Vene NFSV-st ja Usbeki NSV-st. Puuvillast riidet toodetakse Nõukogude Eestis iga elaniku kohta 95 meetrit, toorriiet aga üle 132 meetri, mis peaaegu kahekordselt ületab Ameerika Ühendriikide vastava tootmistaseme. Kuulus Narva «Kreenholmi Manufaktuur» tekkis juba möödunud

sajandi keskpaiku, mil puuvill veeti Venemaale välismaalt Balti mere kaudu ja puuvillase riide peamiseks müügituruks oli Peterburi. 1959. aastal andis see tekstiilitööstuse hiiglane meie maale 118,6 miljonit meetrit puuvillast toorriiet. Sõjajärgseil aastail teostatud rekonstrueerimise tulemusel on Eesti puuvillatööstuse tehniline tase märksa kõrgem kui mitmes Euroopa kapitalistlikus riigis. Kui näiteks Inglismaa puuvillatööstuses moodustavad ajast ja arust läinud selfaktorid praegugi veel ligikaudu poole ketrusmasinate arvust, siis Eesti NSV tekstiilitööstuses demonteriti ja viidi niisugused masinad viimseni ära juba 1953. aastal. Nende asemele aga seati üles ajakohased, kõrgvenitussaadmetega varustatud rõngasketrusmasinad.

Vabariigi ees seisvate ülesannete täitmine nõuab meie ettevõtete edasist tehnilist rekonstrueerimist ja laiendamist. Kõigepealt on kavas taastada «Kreenholmi Manufaktuuris» sõja ajal purustatud Georgi vabriku hoone ning paigutada sinna toorriide viimistlustööstus võimsusega 300 000 meetrit riidet ööpäevas. Selle tulemusel suureneb meil seitseaastaku lõpuks viimistletud puuvillase riide toodang 113 miljonilt meetrilt 165 miljoni meetrini ning ületab 1940. aasta taseme 7,2-kordselt, 1913. a. taseme (mil «Kreenholmi Manufaktuur» ja Balti Manufaktuur töötasid suhteliselt kõige suurema koormatusega) aga 2,1-kordselt.

Linatööstuse ettevõtetes seatakse täiendavalt üles veel mitu tuhat värtnat ja hulk uusi kudumisautomaate. Pärnu Linaketramise ja Kudumise Vabrik, mis on meie maal seni ainsaks linase mööbliriide valmistajaks, saab sel seitseaastakul hulgaliselt uusi seadmeid, mis võimaldavad veelgi parandada toodete kvaliteeti ja laiendada nende valikut. Linase riide kogutoodang kasvab rekonstrueerimise tulemusel ligemale kahekordseks.

Villase riide toodang kasvab seitseaastaku jooksul 1,8-kordseks. Selle riide toodangu väljalaske suurendamiseks on kavas laiendada ja rekonstrueerida «Keila» riidevabrikut Tallinnas ja 1. Detsembri nimelist kalevivabrikut Sindis. Ainuüksi selle juurdekasvu arvel, mis seitseaastakul villase riide tootmisel saadakse, on võimalik ömmelda vähemalt 600 000 ülikonda.

Pidevalt kasvavad elanikkonna nõuded ja vajadused trikotoodete alal. Näiteks tuleb trikoopesu toodang suurendada 1965. aastaks vähemalt 2,2-kordseks, pealistrikoo toodang aga 4-kordseks. Selle ülesande täitmiseks on kavas

ehitada veel üks trikootoodete vabrik, nimelt põlevkivibasseinis, mis ühtlasi võimaldab otstarbekohasemalt rakendada kohalikku naistöõjõudu. Samuti on ette nähtud ehitada Tallinnas asuvale trikootööstusele «Marat» uus peahoone. See võimaldab suurendada pesu ja trikootoodete valmistamist 5,8 miljonilt üksikesemelt 14,7 miljoni üksikesemeni.

Elanikkonna kasvavaid vajadusi arvestades suurendatakse Eestis samal ajal nahkjalatsite tootmist 2,8 miljonilt paarilt 4 miljoni paari. Selleks rekonstrueeritakse Tartu praegune naha- ja jalatsikombinaat. Kohapeal saadavate karusnahkade ja toornaha baasil ehitatakse Tartu veel teine nahavabrik ja suurendatakse Tallinnas naha- ja jalatsikombinaadi «Kommunaar» kroomnahatsehhi võimsust. 1965. aastal toodetakse Eestis nahkjalatseid 6,8 korda rohkem kui 1940. aastal.

Suure tähtsuse rahvatarbekaupade tootmise suurendamise seisukohalt omab ka rõivavalmistamistööstuse edasine laiendamine ja rekonstrueerimine. Möödunud, 1959. aasta lõpuks valmis Tallinnas suur ja tehniliselt hästi sisustatud õmblusvabrik, mis 1960. aastast alates pidevalt suurendab õmblustoodete väljalaset. Seitseaastaku kontrollarvude järgi suureneb õmblustööde maht 50 protsendi võrra.

Kaugel väljaspool vabariigi piire on tuntud Eesti mööblivabrikute toodang. Mööbli tootmine vabariigis peab seitsme aasta jooksul suurenema peaaegu kahekordseks. Selle kindlustamiseks on kavas ehitada Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrikus uus vineeritsehh ja mööblitootmise korpus, laiendada Narva mööblivabrikut, Pärnu Metsatööstuse Kombinaati ja Tartu mööblivabrikut «Puit». Peale selle ehitatakse Pärnus ja Viljandis ka kohaliku majanduse süsteemi mööblivabrikutele uued tootmishooned.

Mööblitööstuse päevaülesandeks on peale toodangu üldise hulga suurendamise anda veel meie töötajatele odavat, ajakohast mööblit, mis kõigiti vastaks tänapäeva praktilise elu ja ilu nõuetele. Selleks on Tallinnas loodud eksperimentaalne mööblivabrik «Standard», kus konstrueeritakse ja luuakse uue mööbli proovinäidiseid.

Eesti kerge- ja toiduainetetööstuse ettevõtete töötajad, kes on tootmise arendamises saavutanud märkimisväärset edu, annavad ka seitseaastakul väärilise panuse nõukogude rahva võitlusse rahvatarbeesemete ja toiduainete külluse loomise eest.

Eesti NSV uusehituste tellinguis

Kodanlikule Eestile oli tüüpiline tema tööstuskeskuste tühjaksjäämine. Nõukogude Eestis on aga kõigis paigus käimas hoogne ülesehitustöö. Arvukad uusehitused kõrgusse sirutuvate tornkraanadega — niisugune on vabariigi tänapäeva pale. Seitseaastaku ehitustööde grandioosus on hämmastama panev. Seda näitab juba üksnes kapitaal mahutuste tohutu kasv. Peab ütleva, et Eesti NSV-s on aastaiks 1959—1965 ette nähtud kapitaal mahutused iga elaniku kohta arvestatult isegi mõnevõrra suuremad kui keskmiselt kogu Nõukogude Liidu ulatuses. See on seletatav sellega, et Eestis ehitatakse võimsad elektrijaamad ja rajatakse põlevkivikarjäärid, millel on suur vabariikidevaheline tähtsus.

Eesti rahvamajanduse arendamiseks ettenähtud kapitaal mahutuste üldsumma on eelmise seitsme aasta üldsummast 2,3 korda suurem. Võib täiesti põhjendatult öelda, et 14 miljardit rubla, mis seitseaastaku jooksul mahutatakse kogu Eesti NSV rahvamajandusse, pole meie mõõtetes sugugi väiksema tähtsusega kui 3 triljonit rubla kogu NSV Liidu ulatuses. Puhtriiklikud kapitaal mahutused nii Eesti NSV Ministrite Nõukogule kui ka NSV Liidu ministriumidele alluvate ettevõtete osas moodustavad 12,5 miljardit rubla. Üle poole sellest summast, s. o. 53 protsenti, on ette nähtud tööstuse laiendamiseks, 17 protsenti — elamuehituseks, 9 protsenti läheb põllumajanduse materiaalse tehnilise baasi tugevdamiseks ning ülejäänud osa — muude rahvamajandusharude ja kultuurialade edasiarendamiseks.

Seega seisab meie ehitajatel ees suur ja vastutusrikas töö. Kogu ehitustegevuse edu oleneb suurel määral ehitus- ja montaažtööde õigest organiseerimisest. Et selliste suurte ülesannetega õigeaegselt toime tulla, on kõigepealt vaja, et ehitustöid juhitaks heaperemehelikult ega killustataks materiaalseid ressursse paljude objektide vahel. Kapitaal mahutuste summad tuleb kontsentreerida võimalikult väikesele arvule objektidele, mis võimaldab märksa lühendada ehitustööde tähtaegu ning alandada hoonete maksumust.

Seitseaastaku jooksul suureneb Eestis ehitus- ja montaažtööde maht 82 protsendi võrra. See toimub peamiselt tööviljakuse tõusu arvel, mis samal ajal suureneb umbes 60 protsendi võrra. Kõik see nõuab ehitustööde paremat

organiseerimist, lünklikust varustamisest tingitud seiskute täielikku likvideerimist, monteeritavate konstruktsioonide ja detailide märksa laiaulatuslikumat kasutamist ja mehhaniseerimise taseme edasist tõstmist.

Sealjuures on vaja tunduvalt parandada tehnilise dokumentatsiooni (projektülesannete, tööjooniste) ettevalmistamist ning rohkem rakendada tüüpprojekte ja -lahendusi.

Järelikult nõuavad seitseaastaku suured ülesanded, et kogu senises ehitustööde tehnikas toimuksid tõsised kvalitatiivsed muutused. Eelkõige on vaja hakata tootma niisuguseid materjale, mis on odavamad ja tugevamad ning võimaldavad ehitustöid maksimaalselt industrialiseerida.

Kuigi sõjajärgsel taastamisperioodil oli ehitusmaterjalide järele suur nõudmine, ei olnud meil siis võimalusi selle tööstusharu ulatuslikumaks väljaarendamiseks. Materjalide puudus oli tol ajal üks sagedasemaid ehitustegevuse pidurdajaid. Sellele vaatamata kasvas meil ehitusmaterjalide toodang iga aastaga. Kui 1940. aastal toodeti Eestis ligikaudu 60 miljonit tellist ja 71 000 tonni tsementi, siis 1955. aastal oli vabariigi tellisetoodang kasvanud 196 miljonile tükile ja tsemenditoodang 111 000 tonnile.

Märksa suuremat tähelepanu oli võimalik ehitusmaterjalide tööstuse arendamisele pöörata aga alles 1957. aastast alates. 1958. aastal valmistati meil üldsummas 250 miljonit, 1959. aastal aga juba ligi 300 miljonit tellist. Kuid seitseaastaku lõpuks, 1965. aastaks, peab tellisetoodang vabariigis suurenema 580 miljoni tingtelliseni aastas, tsemenditoodang aga peab 1958. aastaga võrreldes kasvama 6-kordseks.

Sellise kõrge tootmistaseme saavutamine eeldab ehitusmaterjalide tööstuse märgatavat laiendamist. Ehitusmaterjalide tootmise suurendamiseks ja ehitustööde tootmisbaasi kindlustamiseks assigneeritakse seepärast 667 miljonit rubla. See moodustab 8 protsenti kõigist kapitaalvahutustest, mis on üldse ette nähtud Eesti NSV Ministrite Nõukogule alluvate ettevõtete arendamiseks. Lõviosa sellest läheb seinamaterjalide — telliste, tsemendi, seinaplokkide ja mitmesuguste raudbetoonkonstruktsioonide tootmise suurendamiseks, mille üldine kogus peab seitseaastakul kasvama 2,3-kordseks.

Ehitustegevuse industrialiseerimise seisukohalt on otsustava tähtsusega monteeritavate seinaplokkide ja suurpa-

neelide tootmise organiseerimine, mitmesuguste raudbetoonkonstruktsioonide ja -detailide tööstuslik valmistamine.

Me teame, et tänapäeva ehituste, eriti just raudbetoonkonstruktsioonide tähtsaimaks sideelemendiks on tsement. Ilma tsemendita ei kujuta me enam ette ühegi elamu, tööstushoone või mõne muu tähtsama objekti ehitamist. Et rahuldada ehitustegevuse vajadusi, tuli meil igal aastal suurel hulgal tsementi sisse vedada. Seda enam aga kasvavad tsemendivajadused seitseaastaku ehitustel. Nii suureneb tsemendi erikulu ehitus- ja montaažtööde maksumuse iga miljoni rubla kohta 218 tonnilt 1958. aastal ligikaudu 240 tonnini 1965. aastal.

Tsemendivajaduste katmiseks alustati meil 1958. aastal tsemenditehase «Punane Kunda» rekonstrueerimist, millest kujuneb uus, tehnika viimase sõna järgi ehitatud suurete võtte. Uus tehas, mille esimene ahi hakkab tööle juba käesoleval, 1960. aastal, annab täie võimsuse juures 6 korda rohkem tsementi, kui seda andis vana.

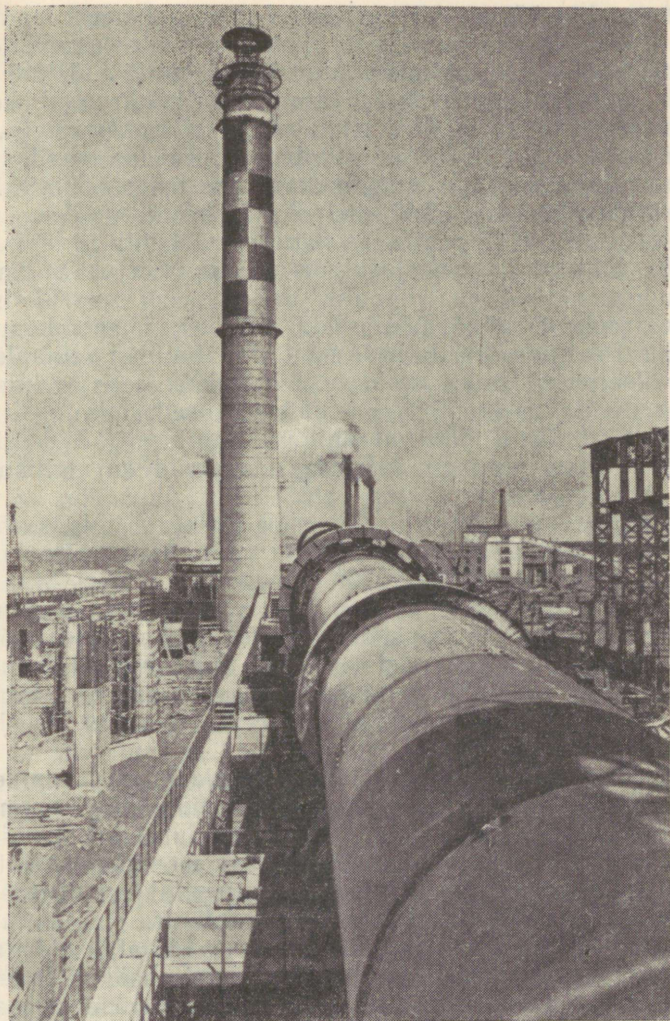
Tsemenditoodangu suurenemisega on võimalik hakata järk-järgult suurendama ka raudbetoonkonstruktsioonide ja -detailide tootmist. Seitseaastaku kontrollarvud näevad ette toota 1965. aastal mitmesuguseid raudbetoontooteid 2,7 korda rohkem kui 1958. aastal. Selle ülesande täitmiseks laiendatakse Tallinna ja Narva raudbetoontoodete tehaseid ning ehitatakse juurde veel kaks samasugust tehas Ahtmesse ja Tartu. Samal ajal suurendatakse betoondetailide tootmist ka kohapeal — ehitusobjektidel ja ehitusorganisatsioonide endi tootmisbaasides.

Praegu ehitatakse Tallinna Raudbetoonitehases majade suurpaneelide tsehhi, mis hakkab tootma korterite valmismis-elemente — põrandaid, lagesid ning seinu koos ukse- ja aknaavadega. Tsehh on võimeline valmistama neid elemente 14 maja, s. o. 35 000 ruutmeetri elamispinna ehitamiseks aastas.

Teine samasugune suurpaneelide tsehh ehitatakse seitseaastaku jooksul ka põlevkivibasseini.

Peale selle valmib trustil «Santehmontaaž» niinimetatud kabiinide tsehh, mis valmistab kooke, vannitubasid ja teisi kõrvalruume koos sanitaarsõlmedega.

Millist suurt majanduslikku efekti annab selline tööstuslik ehitamisviis, näitab juba see, et suurpaneelidest ühe 80 korteriga 5-korruselise elamu kokkumonteerimine ja valmishitamine võtab aega kõigest 6 kuud.

Tsemenditehase «Punane Kunda» ehitustöödel

Tunnustusväärset tööd on teinud meie vabariigi teadlased ja tootmisnovaatorid uute, ökonoomsemate seinamaterjalide leidmise ja tootmisse juurutamise alal. J. Hindi ja teiste teadlaste poolt väljatöötatud silikaltsiidi, vahtkukermiidi ja teiste materjalide tehnoloogia on äratanud elavat huvi isegi kaugel väljaspool vabariiki. Ees seisavad aga uued katsetused ja otsingud kohaliku tooraine, eeskätt põlevkivituha veelgi efektiivsemaks ärakasutamiseks.

Silikaltsiit, mille põhiliseks tooraineks on liiv ja lubi, on tugev, ilmastiku- ja soojuskindel ehitusmaterjal. Silikaltsiitsuurplokkidest on võimalik neljal mehel paari-kolme päeva jooksul kokku monteerida korralik üheperekonnaelamu. Praegu valmistatakse meil silikaltsiidist seinaplokkide komplekte kahe, kolme- ja neljakorruseliste elumajade püstitamiseks. Sellised plokkehitused, mis püstitatakse võimalikult piiratud hulgast unifitseeritud detailidest, tulevad peaaegu 2 korda odavamad kui tellistest ehitatud hooned.

Üha suuremat tunnustust on meie ehitajate hulgas võitnud uued ehitusmaterjalid, mis on valmistatud põlevkivituha ja poolkoksi baasil. Üheks selliseks materjaliks on sideaine — kukermiit, mis on oma nime saanud Kukruse maakoha järgi, kus esmakordselt olevat avastatud «põlevaid kive». Praegu toodetakse meil kukermiiti ligikaudu 43 000 tonni aastas ja seda kasutatakse peamiselt ehitusmördi valmistamisel, kõvakattega teede tegemisel ja vaheseinaplaatide tootmisel.

Kuid katsetehases tehtud katsed tõendasid, et peenpõlevkivituha ja peeneksjahvatatud kvartslüüva segu annab autoklaavis töötlemisel materjali, mis talub kuni 500-kilogrammist survet ruutsentimeetril. Sel menetlusel osutus võimalikuks valmistada kerget ja tugevat vahtbetooni, millel on väga väike kõla- ja soojusjuhtivus.

Selle rakendamiseks rahvamajanduses ehitatakse Ahtme elektriijaama juurde spetsiaalne tehas, mis hakkab tootma kergeid vahtbetoonplokkide umbes 600 kahekorruselise maja ehitamiseks aastas. Teine samasugune tehas ehitatakse seitseaastaku jooksul Balti soojuselektriijaama juurde. Nende tehaste toodang aitab katta suure osa seinamaterjali vajadusest.

Peale seinaplokkide ja muude raudbetoonkonstruktsioonide suureneb tublisti ka tavaliste silikaattelliste tootmine. Männiku tehase teise järgu väljaehitamine sel seitseaas-

takul võimaldab toota täiendavalt kuni 40 miljonit tingellist aastas.

See kõik võimaldab seitseaastaku lõpuks täielikult rahuldada vabariigi ehituste vajadused seinamaterjalide järele ning annab ühtlasi võimaluse hakata hoonete ehitamisel kasutama uut, ratsionaalsemat moodust — rakendama horisontaalseid kandekonstruksioone. Selliste konstruksioonidega hoone kaal on üle kahe korra väiksem kui samamahulisel tavalisel hoonel. Sealjuures paraneb märksa välisseinte soojuskindlus ning väheneb vajadus tööjõu järele.

Kõneldes uutest seinamaterjalidest ja ehituskonstruksioonidest, ei saa jätta märkimata põlevkivi poolkoksist saadava mineraalvati tootmist, mis on suurepäraseks kõla ja soojuse isoleerimise vahendiks. Mineraalvatitehase esimene järk anti eksploatatsiooni 1958. aasta lõpul, teine järk aga 1959. aasta algul. See on Nõukogudemaal esimene põlevkivi jäägil töötav mineraalvatitehas. Seni oldi arvamisel, et sellist kõrgeväärtuslikku isolatsioonimaterjali on võimalik toota üksnes kivisöe jäätmeist, s. o. kõrgahjuräbust. Eesti põlevkivitööstuse töötajad aga tõestasid, et mineraalvati tooraineks võib sama hästi olla meie oma põlevkivi poolkoks — gaasitööstuse jäätmed, mille varud kohalikus põlevkivitöötlemise kombinaadis ulatuvad miljonitesse tonnidesse. See tehas on võimeline tootma kuni 75 000 tonni mineraalvatti aastas, kuid vajaduse korral võib toodangu hulka tunduvalt suurendada, sest tootmise tehnoloogiline protsess on lihtne ega nõua suuri kapitaal-mahutusi. Samuti on võimalik hakata tootma soojust isoleerivaid plaate.

Tööstuslikus praktikas on samuti katseid tehtud klaasist ehitusmaterjalide saamiseks ja tulemused on olnud head. Sellepärast on lähematel aastatel kavas hakata meil massiliselt valmistama õõnsaid klaasplokke, mis on valgust läbilaskvad, soojapidavad ja sealjuures ka küllaltki tugevad seinamaterjalid. Eriti otstarbekohane on neid kasutada koridoride ja trepikodade seinte ehitamisel.

Aknaklaasi tootmine suureneb seitseaastakul ainult 32% võrra. See-eest hakkavad aga Järvakandi tehased tootma väärtuslikumaid klaastooteid — klaasisolaatoreid, ehituse klaastorusid, poleeritud klaasi jne.

Katusekattematerjalide suureneva vajaduse rahuldamiseks rajatakse Kunda tsemenditehase juurde eterniitplaa-

tide tehas (võimsusega 55 miljonit tingplaati aastas), mis kava kohaselt peaks käiku minema 1961.—1962. aastal. Peale selle ehitatakse ka Männiku tehases tsehh ruberoidi tootmiseks, mis on samuti hinnatud ehitusmaterjal, eriti maaehituste jaoks. Nende ettevõtete käikulaskmine rahuldab meie vabariigi tarviduse katusematerjalide osas täielikult.

Lubja tootmise suurendamiseks rekonstrueeritakse olemasolevad lubjatehased Männikul, Rakkes, Tamsalus ja Vasalemmas. Uute põletusahjude käikulaskmisega suureneb lubjatoodang seitseaastakul ligikaudu 80 000 tonni võrra.

Ehituspae ja killustiku toodang suureneb 1965. aastaks 1,8 miljoni kantmeetri, milline kogus katab täielikult meie oma vabariigi vajadused ning võimaldab osa sellest anda ka naabruses asuvatele majanduspiirkondadele.

Põrandakattematerjalide osas alustas Tallinna Ehituskeraamika Tehas 1959. aasta lõpul metlahh-plaatide tootmist. Uus tsehh on võimeline aastas välja laskma umbes 100 000 ruutmeetrit keraamilist põrandakattematerjali.

Kasvav ehitustegevus nõuab üha suuremates kogustes sanitaartehtnilisi seadmeid ja materjale, millede saamine on sageli olnud suurte raskustega seotud. Olukorra kergendamiseks organiseeriti meil 1956. aastal keskküttekatelde tootmine, mida on iga aasta edasi arendatud. Lähematel aastatel on kavas ehitada tehas mitmesuguste malmist sanitaartehtniliste toodete valmistamiseks ning laiendada olemasolevaid sanitaartehtnikatehaseid ja -tsehhe.

Tähtsaks abinõuks ehitusmaterjalide koguse suurendamisel on puidujäätmete ära kasutamine nii ehitustel kui ka mööblitööstuses. Sel eesmärgil organiseeritakse Järva-kandi tehastes, Kehra Tselluloosi- ja Paberikombinaadis ning Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrikus puitkiu- ja laastuplaatide valmistamine, kus sideaineks tarvitatakse põlevkivi fenoolidest saadavaid tugevaid ja veekindlaid liime.

Transpordi põhjalik rekonstrueerimine Vabariigi rahvamajanduse kiire kasv tingib ka transpordi edasise arengu. Eesti NSV-s on ühtlaselt arenenud kõik transpordiliigid, mis loob head eeldused nende edaspidiseks kasvuks ning eri harude kooskõlastatud tegevuseks.

Tohutu arengutee on läbi käinud raudteetransport. Veoste maht Nõukogude Eestis ületab mitmekordselt kodanliku Eesti aegse taseme. (Suurema osa veostest moodustavad põlevkivi, ehitus- ja metsamaterjalid ning naftasaadused.)

1959. aastal ületas näiteks reisijate vedu sõjaeelse taseme peaaegu 3-kordselt. Eriti rohkesti on sõitjaid Tallinn—Pääsküla elektrifitseeritud liinil, mis hiljuti pikendati kuni Klooga rannani. Sealjuures tuleb märkida sesoonipiletite erakordset odavust nendel ja linnalähis-rongidel.

Sõjajärgseil aastail on teostatud raudtee täielik tehniline rekonstrueerimine: on tugevdatud raudtee muldkeha ja rööpmeid; vanad nõrgad vedurid on asendatud ajakohaste vedelkütteil töötavate veduritega; endised 18—20-tonnise kandejõuga kaheteljelised kaubavagunid on asendatud 50—60-tonniste neljateljeliste vagunitega, reisivagunite park aga uute mugavate täismetallvagunitega. Vabariigi magistraalidel — Tallinn—Leningrad ja Tallinn—Tartu vahel — kurseerivad diiselsingid. Tallinnas, Narvas, Valgas, Kiviõlis, Jõhvis ja Sondas aga on taastatud ja ehitatud moodsad vaksalihood.

Teemajanduse ja veerevkoosseisude rekonstrueerimise tulemusena ulatub nüüd Eesti raudteel rongide kiirus kuni 100 km tunnis, kaubarongide keskmine kaal ulatub üle 1000 tonni, raskekaaluliste rongide kaal aga üle 3000 tonni.

Kitsarööpmelisel raudteel, mille võrk hõlmab peaaegu poole vabariigist, töötavad juba mitmendat aastat ainult diiselvehurid.

Seitsme aasta plaani kohaselt kasvab raudteeveoste maht 2-kordseks. Sellise suure veoste kasvu kindlustamiseks on ette nähtud läbi viia rida tehnilisi uuendusi ning tõsta raudtee läbilaskevõimet. Nii näiteks viiakse osa teest üle automaatblokeeringule, laia- ja kitsarööpmelisel teel asendatakse ulatuslikult muldkeha kattes liiv killustikuga. Jätkub vanade vedurite väljavahetamine ajakohaste diiselvehuritega.

Edaspidi, vastavalt põlevkivibasseini ja Eestit Leningradiga ühendava Tallinn—Narva liini koormatuse suurenemisele, kerkib päevakorda ka selle liini elektrifitseerimise ülesanne.

Olulise koha raudteetranspordi arendamisel omandab viaduktide ehitus. Kodanlusaegse pärandina oli raud- ja

maanteel palju samas tasapinnas ristumiskohti, mis tõsiselt takistasid liiklust ja põhjustasid sagedasi õnnetusi. Seitseaastakul ehitatakse üle 10 viadukti, mis edaspidi märgatavalt hõlbustab liikluse regulaarset korraldamist. Suure tähtsuse raudteetranspordi arengus omab eelseisev Tallinna raudteesõlme rekonstrueerimine.

Uue tehnika juurutamisel on eesti raudteelastel häid saavutusi. Tavaliseks nähtuseks on kujunenud raskekaaluliste ülenormatiivsete rongide graafikupärane kohaletoometamine. Kõik vagunid on varustatud automaatsiduritega. Laialdaselt rakendatakse kompleksset mehhaniseerimist, mis soodustab vaguniteringe kiirendamist. Erilist tähelepanu pööratakse raudteetranspordi kvaliteedinäitajate parandamisele, reisijate teenindamise kultuuri tõstmisele, liikluskiiruse suurendamisele.

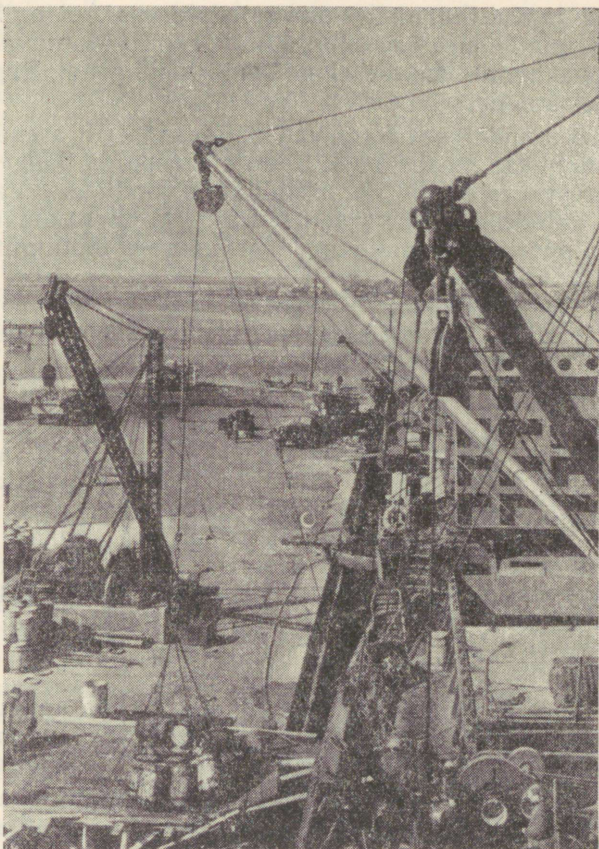
Raudtee veosekäive moodustab 1965. aastal üle poole vabariigi kogu veosekäibest.

Eesti on mereriik. Tema laevu võib kohata kõigil maailma meredel ja ookeanidel.

Seitseaastakul kasvab vabariigi meretranspordis veoste maht üle kahe korra, peaaegu sama palju veetakse rohkem ka reisijaid. Oluliselt kasvavad selle perioodi vältel väliskaubanduse veosed.

Tallinna merekaubasadam muutub lähemas tulevikus üheks suuremaks Balti mere sadamaks. Pärast fašistlike röövsalkade paanilist põgenemist jäi sellest Balti mere vanemast sadamast (mida mainitakse juba XIII sajandist pärinevates ürikutes) järele ainult nimetus. Nüüd on Eesti «mereväravad» täielikult taastatud: sadama kaudu toimub kaubavahetus kümnete Euroopa, Aasia ja Aafrika maadega. Ainuüksi viimase viie aasta jooksul kahekordistus sadama veosekäive. Laadimis- ja lossimistöid tehakse kolmes vahetuses, töö käib sadamas rütmiliselt ja minutiski lakkamata. Kapitalistliku korra tingimustes kasutati sadamas laadimistööl peamiselt inimtööjõudu. Sel ajal läks näiteks tavalise 3000-tonnise söelaeva lossimiseks vaja parimal juhul kuus ööd-päeva, praegu aga kulub selleks vähem kui 12 tundi. Sadam on varustatud kaasaegsete mehhanismidega — portaal- ja ujuvkraanadega ning muu ajakohase tehnikaga.

Veelgi suuremad rekonstrueerimistööd on ette nähtud Tallinna sadamas seitseaastaku jooksul. 1965. aastaks kasvab töödeldud veoste maht üle poolteise korra. Uute

Ujuvbaasi «Uraal» lossimine Pärnu sadamas

kaide pikkus moodustab ligemale veerandi olemasolevaist. Rekonstrueeritakse praegu kasutatavad kaid, ehitatakse välja mehhaniseeritud mitmekorruseline ladu. Pidevalt saabub uut tehnikat: portaal- ja muid kraanasid, tõstukeid, autolaadijaid jne. Ainuüksi autolaadijate arv kasvab seitse-aastakul kolmekordseks.

Peale Tallinna sadama pööratakse suurt tähelepanu ka teiste sadamate väljaehitamisele. Juba praegu kurseerivad saarte ja mandri vahel jäälõhkujad-praamid, mis kindlustavad häireteta aastaringse ühenduse.

Kiirelt kasvab Pärnu kui tähtis kalalaevastiku tugibaas. Tunduvalt laieneb reisiliiklus Balti merel. Muutuvad regulaarseks kaunid mere-ekskursioonid Leningradi, Riiga ja teistesse linnadesse.

Suured muudatused toimuvad autotranspordi arendamisel. Kodanlikus Eestis puudus autotranspordil kõige elementaarsem remondi- ja ekspluatatsioonibaas. Valdav enamik autodest kuulus eraettevõtjaile. Mitmesajamargine kirju autopark ei võimaldanud normaalsete töötingimuste loomist.

Esimeste sõjajärgsete aastate jooksul kasvas veoautopark kiiresti ja juba 1958. aastaks ületas vähemalt kümnekordselt veoste sõjaeelse taseme.

Autotranspordi kui rahvamajandusharu plaanipärase arendamise, autode tööviljakuse suurendamise ja vedude omahinna alandamise eesmärgil likvideeriti 1958. aastal pisikesed, väheefektiivsed ametkondlikud automajandid ning nende autod anti üle Eesti NSV Autotranspordi ja Maanteede Ministeeriumi autopargile. See üldkasutatav autopark on nüüd vabariigis peamiseks vedude organiseerijaks ja teostajaks. Seoses tootmise laienemise ja automajandite edasise reorganiseerimisega suureneb autotranspordi veoste maht seitseaastaku jooksul ligemale kahekordseks.

Eriti kiiresti kasvab veoste maht lühematele kaugustele ilma raudteetranspordi abita, mis tunduvalt vähendab ebaratsionaalseid vedusid. Märksa kasvab ka vedude kiirus.

Seitseaastakul pööratakse suurt tähelepanu autobaaside ja nende filiaalide väljaehitamisele. Ehitatakse profülaktoriumid ja ruumid rohkem kui 5000 autole.

Kiiresti arenevad tsentraliseeritud veod, mille puhul veos toimetatakse vahetult tarbijale. Linnadevahelised marsruutveod suurenevad seitseaastaku lõpuks peaaegu kümnekordseks.

1959. aastaks ulatus bussiliinide arv Eesti NSV-s 378-le ja nende pikkus 24 000 kilomeetrile. Seitseaastaku jooksul kasvab liinide pikkus umbes ühe kolmandiku võrra ja veetud reisijate arv üle kahe korra. Juba 1959. aastal oli Eesti NSV-s reisijate veomaht autobussidel märgatavalt suurem reisijate veomahust raudteel. Seitseaastaku jooksul aga kasvab reisijate vedu veelgi — ligemale kahekordseks. Seda silmas pidades ehitatakse Tallinnas ja Tartus kaas-

aja nõudeile vastavad autobussijaamad, mujal asustatud punktides aga vastavad paviljonid. Peale liinibusside pööratakse suurt tähelepanu ka elanikkonna vajaduste rahuldamisele juhusõitute osas (ekskursioonid, võistlusreisid jne.).

Rohkesti kasutatakse Eesti NSV-s sõidutaksosid. Seitseaastaku jooksul omavad meil kõik rajoonikeskused sõidutaksosid, kogu taksopargi läbisõidetud kilomeetrite arv kasvab vähemalt 70% võrra.

Veelgi ulatuslikumaks muutub seitseaastakul elanikkonna sõiduautodega teenindamine laenutusbaaside kaudu. Kuigi autosid hakati andma elanikkonna käsutusse laenutusbaasidest alles 1960. aasta kevadest, on see moodus lühikese ajaga saavutanud suure populaarsuse ja kujuneb edaspidi üheks põhiliseks elanikkonna järjest kasvavate sõidutranspordivajaduste rahuldamise viisiks.

Kiiresti kasvab ka individuaalsõiduautode arv. Küllalt iseloomulik on juba seegi fakt, et praegu, vaatamata riikliku transpordi küllaldasele arengule, ületab isiklike autode arv sõjaeelse taseme 3—4-kordselt ning nende arv kasvab iga aastaga.

Lühikese ajaga suutis vabariik teiste rahvamajanduse vajaduste kõrval täielikult kindlustada autotranspordi remondibaasi arengu. Juba 1959. aastal rahuldasiid autoremontitehased Eesti NSV vajadused põhiliste remonttööde osas. Uute autoremontitehaste loomisega Koerus ja Otepääl ning olemasolevate tehaste võimsuste laiendamisega on loodud normaalsed tingimused autotranspordi edasiseks häireteta kasvaks.

Kogu Eesti NSV pinda katab tihe maanteed võrk, millel iga aastaga kasvab autoliiklus. Kui esimestel sõjajärgsetel aastatel oli pearõhk teedemajanduses suunatud remondimajandusele ning vajadusele teid kohandada kiiresti kasvavale transpordikäibele, siis viimastel aastatel on osutunud võimalikuks asuda suurte rekonstrueerimistööde läbiviimisele, esmajoones magistraalteede õgvendamisele ja ümberehitamisele. Seitseaastaku jooksul viiakse lõpule teede ümberehitus Tallinn—Narva, Tallinn—Tartu—Võru ja Tallinn—Pärnu—Riia suunas. Märksa paraneb teedevõrk põlevkivibasseinis, Tartu, Pärnu ja teiste linnade ümbruses. Erilist tähelepanu pööratakse kohaliku tähtsusega maanteed korrastamisele. 1959. aastal vastu võetud uus teedetööde finantseerimise kord loob suurepä-

rased eeldused mehhanismide kasutamisele ja uue tehnika rakendamisele.

Põllumajanduse kiire kasvuga käib kaasas liiklusintensiivsuse tõus ka kohaliku tähtsusega maanteedel. Seepärast suunavad sel seitseaastakul ka kolhoosid ja sovhoosid kümneid miljoneid rublasid majandisest teede ehitamiseks ja korrashoidmiseks.

Palju tähelepanu omistatakse teede heakorrastamisele ja talvisele teenistusele. Iga aastaga kasvab jõudsasti talvel lahtihoitavate teede võrk, mis kindlustab pideva ühenduse kõigi rajoonikeskuste, suuremate tööstuskeskuste ja ettevõtete vahel.

Eriti kiiresti arenevaks transpordiliigiks on õhutransport. Reisijate käive kasvab 1965. aastaks 1958. aastaga võrreldes üle kolme korra. Juba praegu on vabariigil hea ühendus Moskva, Leningradi, Riia ning Nõukogude Liidu lõunarajoonidega.

Iga aastaga on tihenened ka vabariigisisene lennuliinide võrk, mis ühendab praegu pealinna kõigi suuremate linnade ja tööstuskeskustega, nagu Tartu, Pärnu, Jõhvi, Narva, Viljandi, Põltsamaa, Võru jne. Eriti palju kasutatakse lennuliine ühenduse pidamisel maismaa ja saarte vahel. Lennuk on muutunud tänapäeval meie elanikele igapäevaseks ja kiiruselt asendamatuks liiklusvahendiks. Tulevikus hakkavad Moskva—Tallinn ja muudel õhuliinidel kurseerima lennukid IL-18 ja teised õhuhiiuglased.

Transpordimajanduse kiire areng seitseaastakul loob soodsad eeltingimused kogu rahvamajanduse kooskõlastatud arendamiseks.

Sideasjandus veelgi täiuslikumaks Rahvamajanduse kiire kasv ei ole mõeldav ilma sidetehnika ja -võrgu hoogsa arenemiseta.

Kodanliku Eesti sideorganisatsioon oli arenenud peamiselt linnaelanikkonna teenindamise huvides. Maaelanikkonna teenindamine oli madala elektrifitseerimise taseme tõttu äärmiselt lünklik ja piiratud. Sõjaajal aga sai seegi side tublisti kannatada ning see andis end pikemat aega tunda.

Seda rõõmustavam on märkida edusamme, mida sideala töötajad oma igapäevase visa tööga on teinud. Tänapäeval on sõjaeelne tase side alal kõigi näitajate osas kaugelt ületatud.

Seda näitab juba sideala töötajate arvu tormiline kasv. Kui 1940. aastal oli Eestis sidetöötajaid 3800, siis praegu ulatub nende arv 7500-le. Sideala saavutuste ja näitajate poolest ületab Eesti NSV tase Nõukogude Liidu keskmise taseme tunduvalt. Kirjade, telefoni-kaugekõnede arvu suhtes iga elaniku kohta, samuti telefonide ja raadioaparatuuride arvu suhtes iga 1000 elaniku kohta aga oleme esimesel kohal kogu Nõukogude Liidus.

Viimaste aastate jooksul on vabariigi sideasjanduse arendamiseks suunatud suuri summasid. Nende vahendite arvel ehitati Nõukogude Eestis televisioonikeskus ja translatsioonijaamad, laiendati ja rekonstrueeriti telegraafi- ja telefonikeskjaamu, tihendati sideasutuste võrku ning kiirendati sidealast transporti. Praegu saavad kõik vabariigi linnad ja rajoonikeskused posti ja ajalehed kätte mitte üksnes samal päeval, vaid isegi 2—3 korda päeva jooksul.

Seitseaastaku perspektiivplaani kohaselt täiustub meie sideasjandus veelgi. Eriti püütakse rahuldada elanikkonna üha suurenevaid vajadusi telefoniside järele. Selleks rekonstrueeritakse Tallinnas, Pärnus, Kohtla-Järvel, Narvas ja teistes linnades telefonivõrk. Maa-asulate vanad käsi-keskjaamad asendatakse automaatkeskjaamadega. Suurt tähelepanu pööratakse kolhooside ja sovhooside majandisestele telefonijaamade ehitamisele ja telefonivõrgu väljaarendamisele.

Samal ajal tiheneb tunduvalt ka postiasutuste võrk ning täiustub nende tehniline aparatuur. Uued postkontorihooned saavad endale pealinn Tallinn, Pärnu ja Narva ning mitu maarajoonikeskust.

Seitseaastakul paraneb märksa elanikkonna teenindamine kõigi sidevahenditega.

Seitseaastaku lipukandjad Sügavalt erutas iga nõukogude inimest partei XXI kongressi otsus, kus on öeldud: «Partei poolt kavandatud suurejooneline kommunistliku ülesehitustöö programm annab nõukogude rahvale avarad ja helged kommunistlike liikumise perspektiivid. Meie palava ühistuse teokssaamine on juba ligidal. Me peame rahulikus majanduslikus võistluses kapitalismiga läbi tegema otsustava

etapi, peame selles võistluses lühikese ajaga võitjaks tulema. Meil on olemas kõik vajalik, et see kõrgendik vallutada. Kui me oleme need ülesanded lahendanud ja jõuame välja uutele avarustele, on edasi liikuda kergem. Kommunismi ülesehitamise suure eesmärgi nimel saab ja on vaja hästi töötada.»

See partei poolt avatud suurepärane perspektiiv avaldas määratu suurt mõju sotsialistliku võistluse mitmesuguste uute vormide tekkimisele ja arenemisele.

Meie tööstuse, ehituse ja transpordi töötajad on kõikjal lülitunud sotsialistlikku võistlusse, et saavutada oma töös uusi, veelgi paremaid näitajaid. Iga päev avaldavad ajakirjandus ja raadio teateid suurepäraest töövõitudest, mida on saavutatud meie vabariigis kõigil majandus- ja kultuurialadel.

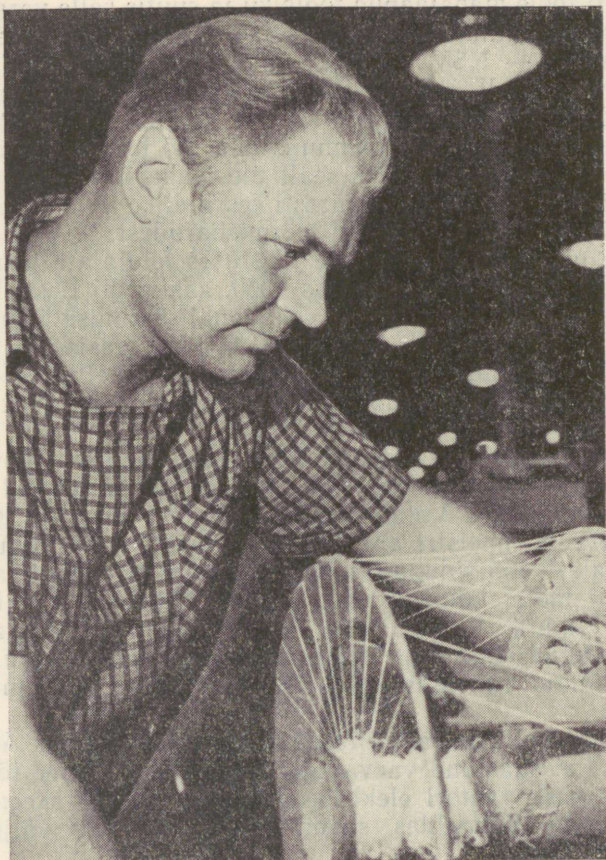
Tööviljakuse tõusu ja tootmisplaanide ületamise eest peetava võitluse tingimustes võtsid Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu ettevõtete ja ehitusorganisatsioonide kollektiivid endale uueks sotsialistlikuks kohustuseks: saavutada juba 1963. aastal selline toodangutase, mis kontrollarvudes on ette nähtud 1965. aasta lõpuks.

Seitse aastaku ülesannete ennetähtaegse täitmise nimel kasvab ja tugevneb liikumine kommunistliku töö brigaadi või kommunistliku töö eesrindlase austava nimetuse saamise eest.

Kukruse kaevanduse läbijate hulgas moodustati vabariigis esimene kommunistliku töö brigaad, mille eesotsas seisab NSV Liidu Ülemnõukogu saadik Adolf Taalberg.

Sellele järgnesid varsti NSV Liidu Ülemnõukogu saadiku, sotsialistliku töö kangelase Kristjan Kärberi ehitajate-brigaad, auriku «Kalev» tubli meeskond ja paljud teised. Praegu on antud kommunistliku töö brigaadi nimetus juba 200 kollektiivile, kuid sellest liikumisest võtab osa kaugelt üle paarikümne tuhande töötaja. Ainuüksi Tallinna ettevõtetes võttis aastavahetusel uuest liikumisest osa 600 kollektiivi ligi 7000 töötajaga.

Võistlejad kommunistliku töö brigaadi nimetuse saamise eest teevad palju väärtuslikke ettepanekuid, näitavad tööviljakuse ja toodangu kvaliteedi tõstmise ning omahinna alandamise suurepäraest eeskujuga. Kaevanduses nr. 10 alustasid nad liikumise, mille eesmärgiks on vähendada kulu-

*«Kreenholmi Manufaktuuri»
meistriabi sotsialistliku töö kangelane L. Kronk*

tusi tonni põlevkivi tootmiseks, masinaehitusettevõtetes panid nad ette koostada seadmete mehhaniseerimise isiklike kompleksplaane, tekstiilitööstuses algatasid nad võistluse uute tehnoloogiliste seadmete kasutuselevõtmise eest jne.

Laialdast järeletegemist on vabariigi tööstusettevõtetes leidnud Valentina Gaganova üllas eeskuju. «Kreenholmi Manufaktuuris» näiteks läks meistriabi Leonhard Kronk

samuti tööle mahajäänud tööloiku ja suutis selle varsti viia eesrindlike hulka. Tema ennastsalgav töö leidis väärikat hindamist — NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega anti talle sotsialistliku töö kangelase kõrge aunimetus. Tallinna veduridepoo vanemvedurijuht Boriss Ovsjanikov, kes juhtis ise kommunistliku töö brigaadi nimetust taotlevat kollektiivi, läks sealt üle mahajäänud veduribrigaadi ning viis ka selle kiiresti eesrindlike hulka. Selliseid näiteid võib tuua paljudest tootmisharudest.

Iga päevaga kasvab meie tööstuses leiutajate ja ratsionaliseerijate arv. Kui näiteks 1950. aastal oli Eesti NSV-s esitatud 6600 leiundus- ja ratsionaliseerimisetepanekut, siis 1955. aastal tehti neid 17100 ja 1959. aastal — 35300. Ainuüksi möödunud, 1959. aastal rakendati ellu üle 20 000 ettepaneku, mis säästab riigile ligikaudu 71 miljonit rubla aastas.

Meie tehastes ja vabrikutes on palju selliseid novaatoreid, kelle loov mõte ja ennastsalgav töö on toonud suurt kasu kodumaale. Võtame näiteks kas või «Punase Koidu» tsehhi vanemmeistri abi Oskar Pärkna. Ta on kogu oma ametialase töö sidunud mõttega, kuidas paremini ja odavamini toota, kuidas inimeste tööd lihtsamaks ja kergemaks muuta. 1946. aastast alates on ta teinud ja ellu rakendanud üle saja ratsionaliseerimisetepaneku, mis on andnud rahvamajandusele säästu ligi pool miljonit rubla.

Tallinna Ekskavaatoritehase noor konstruktor Valdur Krause ei säästnud vaeva ega energiat, et ümber töötada senine ekskavaatori elektriseadmeskeem. Selle skeemi rakendamine võimaldas saada kokkuhoiu, mis väljendub 266 000 rublas.

Tallinna Masinaehitustehase vanemmeister, Eesti NSV Ülemnõukogu saadik Jaan Kärsti tegi 1958. aasta lõpul kõik selleks, et hakata tehases kiiresti valmistama kesk- kütte radiaatoreid, mida hädasti vajasid paljud käikuminevad uusehitused. Meistri initsiatiiv ja raugematu töötahe muutus omaseks kogu brigaadile, kellele kõrgete töönahtajate eest anti juba 1959. aasta sügisel kommunistliku töö brigaadi nimetus. J. Kärsti ennast aga autasustati hiljuti sotsialistliku töö kangelase austava nimetuse andmisega.

Käsikäes ratsionaliseerimisliikumisega on meil laialt hoogu võtnud liikumine toodangu omahinna alandamise, tooraine ja materjalide säästliku kulutamise eest. Kohtla-

Järve Põlevkivitöötlemise Kombinaadis kohustus iga tööline kokku hoidma vähemalt 1000 rubla aastas. Nad tõestasid, et oskavad sõna pidada: kui 1958. aastal oli kombinaadis kaubatoodangu iga rubla kohta kulused 92,3 kopikat ning iga tööline säästis riigile 1240 rubla, siis 1959. aastal olid need kulud 88,9 kopikat ning iga töölise sääst 1293 rubla. Seda väärtuslikku algatust toetavad nüüd juba ka paljud teised töötajate kollektiivid.

Need on vaid üksikud, juhuslikult võetud näited, kuid nad kõik annavad tunnistust sellest, et meil tööstuses, ehitustegevuses ja transpordis areneb pingeline, laiu töötajate hulki haarav sotsialistlik võistlus, et meie eesrindlikud töölised ja insener-tehniline personal on üksmeelselt ja kindlalt nõuks võtnud — täita sisemiste reservide parema ärakasutamise arvel seitse aastak viie aastaga!

III. PÖLLUMAJANDUS TÕUSU TEEL

Pärast seda, kui kodanlikus Eestis oli suurtööstus lammutatud ja masinad välismaale maha müüdnud, jäi rahvamajanduses domineerivaks haruks põllumajandus, eeskätt piima- ja lihloomade kasvatus. Põllumajandusega tegeles ligikaudu 60% elanikkonnast. Kuid see ei tähendanud kaugeltki seda, et kõigil põllumajandusega tegelevatel inimestel oleks olnud oma maa, loomad ja maa harimiseks vajalik inventar. Vastupidi. Vaatamata harimiskõlbliku maa küllusele tundis valdav osa talupoegi alalist maa puudust.

Juba enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni, kui maa enamasti kuulus saksa mõisnikele, oli Eestis ligi 100 000 sulast ja moonakat. Revolutsiooni järelmõju vähendamiseks ning maal teravnenud klassivõitluse leevendamiseks oli Eesti kodanlik valitsus sunnitud välja kuulutama parunite maa võõrandamise. Tõsi küll, mõisnike maa võõrandati, kuigi tasu eest, kuid poliitilistel kaalutlustel ei jagatud seda sulastele ja maata talupoegadele, vaid nõukogude-vastasest sõjast osavõtnud kulakuvõsudele, igasuguste erakondade tuusadele ja kõrgematele kroonuametnikele. Tegelikud maaharijad aga jäid töötatud maast ikkagi ilma. Kodanlik maareform ei kustutanud talurahva maanälga, vaid pani aluse hoopis uute mõisate ja parunite tekkimisele, sedapuhku eestlastest kindralite ja pangahärrade hulgast. Need tegelased kas spekuleerisid maaga või lasksid seda samuti üles harida sulastel ja rentnikel.

Tööstustöölise arvu vähenemisega linnades suurenes aastasulaste ja põllutöölise arv veelgi. Kolmekümnendate aastate algul arvestati Eestis olevat 120 000 maata talu-

poega ja põllutöolist. 1929. aasta põllumajandusloenduse andmeil kuulus 50% kogu põllumajanduslikust maast hallparunitele ja potipõllumeestele, kelle majandid moodustasid 21% talumajandite üldarvust. Samal ajal omas 34% majandeist — kehvikute talundid (mille suurus oli kuni 6 hektarit) — üldisest põllumajanduslikust maast kõigest 9%.

Nagu igas kapitalistlikus riigis, nii toimus ka Eestis, eriti pärast maareformi, pidev talurahva kihistumine — kulaklike ja kapitalistlike elementide tugevnemine ja rikastumine ning töötava talurahva laostumine ja vaesumine. Maa väljaostmine, kõrge rent, saaduste tootmise ja realiseerimise raskused viisid väike- ja keskmised talumajandid peagi võlgadesse. Taludel lasuv võlakoorem kasvas iga aastaga ning ulatus 1940. aastal juba ligemale 150 miljonile kroonile. Igal aastal läksid tuhanded võlgadega ülekoormatud talud oksjoni alla ning müüdi võileiva hinna eest küla hallparuneile või rikastele linna-ärimeestele. Ainuüksi 1938. aastal kolksus oksjonihaamer 1454 talus, kuulutades uue täienduse saabumist maata talupoegade armee ridadesse.

Kodanliku valitsuse välispoliitika muutis Eesti imperialistlike suurriikide agraaripatsiks. Nende suurriikide huvides turustati maaimaturul Eesti põllumajandussaadusi äärmiselt odavate hindadega. Samal ajal aga olid välismaistele tööstuskaupadele määratud mitte üksnes kõrged monopolihinnad, vaid ka kõrged kaitsetollid. Võtkem näitena kas või selline fakt, et 1938. aastal maksis Eestis tonn superfosfaati sama palju kui 25 kg võid (praegu võrdub see vaid 6 kg või hinnaga); tonni kaalisoola ostmiseks aga tuli toota ja müüa 57 kg võid (praegu 4,6 kg). Samasugune ebanormaalne hinna suhe valitses ka põllutöömashinate ja muude materjalide hankimisel välismaalt.

Tõsi küll, kodanlik valitsus maksis riigikassast eksporditavatele põllumajandussaadustele juurde, kuid see juurde maks valgus ainult suurtalunike taskuisse, kes olid peamiselt kaubatoodangu andjad. Talurahva põhihulkadele, väike- ja kesktalupidajaile, kes ei olnud suutelised saadusi ekspordiks tootma ega ka vilja müüma, jäid need «abirahad» kättesaamatuks, sest käsitsitööle ja hobujõule tuginev väikemajapidamine suutis hädapärast rahuldada vaid nende endi kasina tarbimise. Pealegi ei võimaldanud väikemajandite põllulapid põllumajandusliku tehnika ka-

sutamist ega ka õigete külvikordade rakendamist, mis kaubatoodangu andmiseks oleksid olnud hädavajalikud.

Kõik need asjaolud olid tugevateks piduriteks tolleaegse Eesti põllumajanduse arengule.

Talurahva intensiivse diferentseerumise ja põllumajandusliku tootmise ähvardava languse tingimustes kuulutas kodanlik valitsus, et põllumajanduse päästmise ainsaks võimaluseks on minna Taani teed mööda, s. t võtta Taanit eeskuju. Kodanliku põllumajanduse ideelised juhid leidsid äkki (ja kirjutasid selle kohta pikalt ja laialt), et Eestil ja Taanil on palju sarnasust, et nende põllumajandusel on ühised huvid, ning jõudsid järeldusele, et ka Eestis tuleb hakata arendama eeskätt eksportvõi tootmist ja peekonsigade kasvatamist. Seda «taani kurssi» propageeris kodanlus eriti aktiivselt ajavahemikul 1924—1932.

Kuid nagu hiljem selgus, ei viinud see suurmajapidamisel rajanev «daniseerimine» Eesti põllumajandust õitsele. Sulaste ja teiste põllutöölise julmale ekspluateerimisele vaatamata jäi käsitsitööle tugineva suurmajapidamise tootlikkus ja kaubatoodangu hulk ikkagi väikeseks. Tõsi küll, uus kurss tõi endaga kaasa loomade üldarvu mõninga suurenemise. Ka lehmade keskmine piimatoodang kasvas 15 aasta jooksul 362 kg võrra (1925. aastal — 1614 kg, 1940. aastal — 1976 kg). Mõningal määral suurenes ka sigade arv, kuigi samal ajal vähenes lammaste arv tunduvalt. 1939. aastaks oli külvipind 1913. aastaga võrreldes laienenud 39% võrra. Lina külvipind aga oli vähenenud 19% võrra. Teravilja keskmine saagikus 1935.—1939. aastal oli 1910.—1914. aasta keskmise tasemega võrreldes suurenenud 10—11% võrra, kartuli saagikus aga 24%.

Kui võrrelda kodanliku perioodi põllumajandusliku toodangu juurdekasvu praeguse kasvutempoga, siis näeme, et selle «daniseerimise» õied olid enam kui tagasihoidlikud. Tegelikult aga oli selle «õitsengu» taga varjul üpris kurb pilt, mida tolleaegsed valitsejad (ja ka nende praegused sabarakud välismaal) kuidagi näha ei tahtnud. See oli pilt, mis kujutas tegeliku põlluharija viletsust, kümnete tuhandete põllutöölise, sulaste ja saunameeste ebainimlikku ekspluateerimist; pilt nendest inimestest, kellele põllumajanduse «õitseng» andis ainult hädapärase toiduse ja viletsa kehakatte, rääkimata neile inimväärsete elutingimuste loomisest või nende kultuurivajaduste rahuldamisest.

Sama ebaseeldiv oli kodanlikel valitsejail tunnistada, et Eestist välismaale veetavad põllumajandussaadused realiseeriti seal monopolistlike importfirmade poolt selliste hindadega, mis olid kaugelt alla tootmiskulude, ning et koos või ja peekoniga läks «Taani teed mööda» välisturule ka eesti töötava talupoja higi ja vaev.

*

Ainult nõukogude võimu taaskehtestamine tegi lõpu töötava talurahva vaesumisele ja Eesti põllumajanduse laostamisele.

Nõukogude võim likvideeris maaeraomanduse ja kuulutas kogu maa rahva ühisvaraks, viis läbi tõelise maareformi ja andis maa kõigile, kes soovisid seda harida, poliitiks tasuta kasutamiseks.

Juba 1. jaanuariks 1941 said maad üle 22 600 endise sulase ja põllutöölise ning juurdelõikeid rohkem kui 26 400 väiketalupidajat.

Koos maaga said uusmaasaajad riigi käest ka pikaajalist krediiti. Ajavahemikul 1944. aasta oktoobrist 1948. aasta oktoobrini oli Eestis talupoegadele välja antud pikaajalist laenu kogusummas 167,5 miljonit rubla, mis oli suureks abiks uute talumajandite jaluleaitamisel.

Kohe pärast sõda taastati Eestis 24 masina-traktori-jaama; põllumajandusliku tootmise hõlbustamiseks eraldas Nõukogude valitsus suure hulga traktoreid ja muid keerulisi masinaid, luues sellega soodsad tingimused 1949. aastal toimunud talupoegade massiliseks ühinemiseks ja kollektiivsele tootmisele asumiseks.

Külakurnajad eksproprieeriti ja neilt äravõetud tootmisvahendid anti ühismajandesse koondunud talupoegadele. Põllumajanduse kollektiviseerimine viidi Eestis lõpule 1950. aastal — neljanda viisaastaku viimasel aastal. Selle tulemusel moodustati meil ligikaudu 1000 ühismajanditkolhoosi.

Masina-traktori-jaamade arv oli samaks ajaks kasvanud 56-ni. Nende käsutuses olev rikkalik tehnika võimaldas ühismajanditel teha ulatuslikke maaparandustöid, rajada uudismaad ja sel teel tunduvalt laiendada külvipinda.

Kollektiivne majandamine ja üha ulatuslikum masina-tehnika rakendamine avasid Eesti põllumajandusele avara arenguperspektiivi. Ja mida rohkem aega edasi, seda laie-

maks kujuneb lõhe endise primitiivse tehnikaga üksik-
talundi ja tänapäeva mehhaniseeritud ühismajandi tootmis-
võimaluste, töötingimuste ning töötajate endi elutaseme
vahel. Põllumajanduse kollektiviseerimine oli nõukogude
võimu suur võit sotsialistliku Eesti ülesehitamise ajaloos,
suur edusamm kommunismi eest peetava võitluse teel.

Nõukogude võimu aastate jooksul on pidevalt tõusnud
põllumajanduse mehhaniseerimise tase. 1800 (või 15-hobu-
jõulises arvestuses 1446) väikese võimsusega välismaa
traktori asemel, mis 1940. aastal põksusid peamiselt hall-
parunite põldudel, on praegu meie põlluharijate käsutuses
7400 traktorit (või 15-hobujõulises arvestuses 10 800),
1530 teraviljakombaini ja ligi 5500 veoautot. Põllumajan-
duses kasutatavate mootorite üldvõimsus on kodanliku
ajaga võrreldes kasvanud 20-kordseks.

Esimese kümne sõjajärgse aasta jooksul suurenes veiste
arv 11%, lehmade arv 17%, sigade arv 61% võrra. Külvi-
pind suurenes 23% võrra. Tõsi küll, üldine külvipind, põl-
dude saagikus ja kariloomade arv olid sõja ajal fašistlike
okupantide ja nende eestlastest sabarakkude röövmajanda-
mise tagajärjel sedavõrd vähenenud, et 1955. aastaks sõja-
eelset taset veel kätte ei saadud. Näiteks lehmade arv, mis
Eestis on põllumajanduse taseme peamiseks näitajaks,
moodustas 1954. aastal kõigest 66% sõjaeelse, 1940. aasta
lehmade arvust. Lehma keskmine piimatoodang aastas üle-
tas sõjaeelse taseme ainult 14% võrra. Ei saa jätta mär-
kimata, et põllumajandusliku toodangu kasvu pidurdasid
peale selle ka rida muid põhjusi, eriti tol ajal kehtinud
põllumajandusliku tootmise planeerimise ja saaduste varu-
mise süsteem, mis ei loonud põllumajanduse alal töötajaile
vajalikke materiaalseid stiimuleid tööviljakuse tõstmiseks
ja ühistoodangu hulga suurendamiseks.

Märksa kiirem ja järsem tõus põllumajanduslikus toot-
mises algas Eesti NSV-s, nagu kogu Nõukogudemaaal, alles
pärast NLKP Keskkomitee 1953. aasta ajaloolist septembri-
pleenumit, kui partei päästis ka kolhoosi- ja sovhoositoot-
mises valla rahvahulkade tohutu loova jõu.

Vastavalt partei ja valitsuse otsustele kujundati aastail
1953—1958 ümber kogu põllumajanduse senine juhtimis-
süsteem, tugevdati kolhooside ja sovhooside juhtivat kaad-
rit, kehtestati uus põllumajandusliku tootmise planeeri-
mise ja saaduste varumise kord, tõsteti loomakasvatussaa-

duste varumishindu, reorganiseeriti masina-traktorijaamad ja müüdi nende tehnika kolhoosidele ning suurendati põllumajanduses tunduvalt riiklikke kapitaalvahutusi.

Materiaalse huvitatuse printsiibi rakendamine kolhoosides tõmbas varem passiivselt töösse suhtunud kolhoosnikud kaasa aktiivsele tootmistegevusele ning tõi põllumajandusse hulgaliselt tagasi varem maalt linna tööle läinud talupoegi. Nii näiteks pöördus ainuüksi 1955. aastal kolhoosidesse tagasi üle 1700 endise kolhoosniku.

Suure tähtsusega abinõuks oli ühismajandite ja masina-traktorijaamade juhtiva kaadri tugevdamine spetsialistidega. Selle tulemusena töötas 1956. aasta lõpul vabariigi kolhoosides ja masina-traktorijaamades ligi 2000 agroomi ja zootehnikut (seega keskmiselt 1—2 spetsialisti ühismajandi kohta). 1954.—1955. aastal suunas EKP Keskkomitee kolhoosidesse juhtivale tööle üle 500 kogenud parteitöötaja ja tootmisorganisaatori. Ja ka kohtadel edutati kolhoositootmise juhtideks mitusada eesrindlikku kolhoosnikut.

Põhjaliku murrangu kolhoosiküla ellu ja põllumajandusliku tootmise arengusse on toonud ja toob ka edaspidi meie maa elektrifitseerimine. Juba praegugi kasutatakse vabariigi põllumajanduses mitukümmend korda rohkem elektrienergiat kui kodanlikus Eestis. Kui näiteks 1940. aastal tarvitati meie külades iga põllupinna hektari kohta elektrit 1,9 kilovatt-tundi, siis 1958. aastal oli elektritarvitus iga põlluhektari kohta kasvanud juba 50,5 kilovatt-tunnini.

Elekter aitab juba paljudes kolhoosides teha mitmesuguseid suurt jõukulu nõudvaid töid: panna karjafarmides käima söödaettevalmistamise agregate, turbapumpustamismasinaid, veepumpasid, lüpsimasinaid jne. Käesoleval ajal on Eesti kolhoosides ja sovhoosides tööle rakendatud kaugelt üle 30 000 elektrimootori. Kuid see kõik on alles algus. Möödub veel mõni aasta — ja see arv kasvab mitmekordseks. Juba nüüdki näeme, kuidas kõikjal meie maal kulgevad võimsad elektrimagistraalid, mis varsti haaravad ühtsesse võimsasse energiarõngasse kõik vabariigi rajoonid, linnad ja maa-asulad. Käesoleva aasta lõpuks on juba 73% kolhoosidest ja kõik sovhoosid Eestis elektrifitseeritud. Seitseaastaku programm näeb ette kogu meie vabariigi täieliku elektrifitseerimise.

Partei ja valitsuse abinõude tulemusena on meie vabariigi põhiline põllumajandusharu — loomakasvatus — jär-

jekindlalt tugevnenud. Aastast aastasse on kasvanud loomakasvatussaaduste kogu- ja kaubatoodang.

1959. aastal — seitseaastaku esimesel aastal — toodeti meie vabariigis (kõigis majandite kategooriates) piima 47% rohkem kui 1953. aastal. Lihatoodang suurenes samal ajavahemikul 64%, sealhulgas sealihatoodang 95%, ja munatoodang 35% võrra.

Kui 1953. aastal suutsid majandid riigile anda ainult 220 300 tonni piima ja 25 600 tonni liha, siis 1959. aastal müüdi riigile juba 501 500 tonni piima ja 66 000 tonni liha. Ainuüksi kolhoosidelt ja sovhoosidelt sai riik möödunud aastal mune 2,6 korda ja kartuleid 1,7 korda rohkem kui 1953. aastal.

Eriti hoogsat toodangu juurdekasvu näitas seitseaastaku esimene aasta. Nii suurenes 1959. aasta jooksul kolhooside ja sovhooside piimatoodang 19%, lihatoodang aga isegi 36% võrra.

Kuigi pärast septembripleenumit on lehmade ja teiste kariloomade arv märksa suurenenud, siiski on loomakasvatussaaduste hulga kasv peamiselt tuginenud loomade produktiivsuse tõusule. Seda tõendab veenvalt lehmade piimatoodangu järjekindel suurenemine. Kui 1950. aastal oli vabariigi vastloodud kolhoosides ja sovhoosides lehma keskmiseks piimatoodanguks 1805 kg, siis 1958. aastal oli ühismajandites lehmade keskmine piimatoodang 2355 kg, 1959. aastal aga juba 2678 kg. See tulemus oli muide teiste liiduvabariikide hulgas kõige kõrgemaks lehmade produktiivsuse näitajaks.

1953. aastal toodeti Eestis põllumajanduslike kõlvikute iga 100 hektari kohta 242 tsentnerit piima ja 37 tsentnerit liha (eluskaalus). Möödunud, 1959. aastal aga olid need arvud vastavalt 423 tsentnerit piima ja 66 tsentnerit liha (eluskaalus) ehk 46,5 tsentnerit liha (tapakaalus).

Nagu kõigest sellest nähtub, on Nõukogude Eesti määratu suurtele sõjakahjustustele vaatamata kiiresti taastanud kodanliku Eesti põllumajanduse taseme kõigi tähtsamate loomakasvatussaaduste tootmise alal. See on saavutatud peamiselt põllumajandusliku tootmise ulatusliku mehhaniseerimise tulemusena, hoolimata sellest, et tööstuse ja ehitustegevuse kiire areng tõmbas maalt linna suure hulga põllutöölisi. Nii näiteks töötas 1956. aastal Eesti põllumajanduses 2 korda vähem inimesi kui 1939. aastal, kuid vaatamata sellele me saime siiski põllumajan-

Kostivere sovhoosi loomakasvatushooned

dussaadusi sama palju kui 1939. aastal. Sealjuures oli põllutöölise tööpäev palju lühem, töö märksa kergem ning järelkult ka töötajate heaolu tase tunduvalt kõrgem kui varem üksiktaludes ja hallparunite mõisates.

Eriti selgesti väljendub kollektiivse põllumajanduse progress töoviljakuse pidevas kasvus. Ühe põllumajanduses keskmiselt aasta läbi töötava inimese kohta toodeti Eesti NSV kolhoosides ja sovhoosides:

	1950. a.	1959. a.
liha (tapakaalus) tsentnerites	0,8	2,9
piima	13,9	30,7
kanamune	tükkides	407

Töoviljakuse ja loomade produktiivsuse pideva tõusu tulemusel toodetakse Eesti NSV-s praegu loomakasvatuse saadusi odavamalt kui üheski teises liiduvabariigis.

See kahtlemata teeb tulevikus täiesti ülearuseks ja mõtetuks isikliku loomapidamise, mis kodumajapidamises on küllaltki suurt hoolt ja vaeva nõudev ülesanne.

Käsitööstuse toodangu kasvuga suurenesid iga aastaga ka ühismajandite sissetulekud ning tõusis kolhoosnikute materiaalse heaolu ja kultuuriline tase. 1959. aastal ulatusid näiteks kolhooside rahalised sissetulekud 906 miljoni rublani, mis on 175 miljonit rubla rohkem kui 1958. aastal ja 4 korda rohkem kui 1950. aastal. Suurenenud sissetulekud võimaldasid kolhoosides igal aastal eraldada üha suuremaid summasid kapitaalmahutusteks, s. o. tootmishoonete ehitamiseks, masinate soetamiseks, maaparandustööde läbiviimiseks jne. Paljud eesrindlikud ühismajandid on ehitanud ja ehitavad endile peale tootmishoonete ka mitmesuguseid ühiskondlikke hooneid, mis märksa hõlbustavad kolhoosnikute elutarbelist ja kultuurilist teenindamist. Kolhoosid rajavad nüüd juba üksteise võidu hästikorrastatud keskusi, ehitavad elamuid, müües neid järelmaksuga kolhoosnikutele, kauplusi, koolimaju, lasteaedu ja klubihooneid ning avavad mitmesuguseid ühiskondliku teenindamise töökodasid. Hiljuti ehitas Rakvere rajooni Eduard Vilde nimeline kolhoos endale kõigile tänapäeva nõuetele vastava klubihoone, millele võib põhjendatult kadedust tunda nii mõnigi rajoonikeskuse kultuurikolle. Samas, kontori- ja klubihoone vahetus läheduses aga avatakse varsti uus kahekorruseline kolhoosisöökla ja universaalkauplus.

Ühismajandite tulukuse järjekindel suurenemine tõi endaga kaasa ka kolhoosnikute töötasu tõusu, mis näiteks 1950. aastaga võrreldes oli 1959. aastaks suurenenud juba 4-kordseks. Peale rahalise tasu jagati 1959. aastal kolhoosnikutele vastavalt normipäevadele ka kartuleid, juurvilja, heinu ja muid saadusi ligikaudu 147 miljoni rubla ulatuses, mis teeb keskmiselt iga töövõimelise inimese kohta 2236 rubla. Paljud kolhoosid on aga viimasel ajal üle läinud täielikule, iga kuu väljamakstavale rahalisele töötasule, mis on veelgi enam stimuleerinud ühismajandite tööviljakuse tõusu.

See, mida annab kolhoosnikutele ühiskondliku rikkuse kasv, nähtub kas või Harju rajooni «Anija» kolhoosi lihtliikme Peeter Sootsi kohta võetud näitest, kelle perekond kolhoosis tõsiselt tööd tehes teenis 1958. aastal kokku ligi 50 000 rubla. Selles aga pole midagi erilist. Praegu ehitavad kolhoosnikud oma säästudest kõikjal mugavaid ja nägusaid üksikelamuid, muretsevad endale autosid, mootorrattaid, televiisoreid ja muid väärtuslikke esemeid,

mis varem olid nii linna kui ka maa tööinimesele teostamatuks unistuseks.

Kõik need faktid näitavad, et mitte «daniseerimine», vaid maa sotsialistlik ümberkujundamine oli see, mis avas eesti talupojale tee jõukale ja kultuursele elule.

Praegu on Eestis 678 suurt kolhoosi ja 153 sovhoosi ning paarkümmend õppe- ja katsemajandit. Kõik need majandid astusid seitseaastakusse täis otsustavust ja tahet täita vabariigi põllumajanduse ees seisvad grandioossed ülesanded ennetähtaegselt ja võimalikult lühema aja jooksul.

Seitsme aasta plaan näeb põhimõtteliselt ette säilitada ja edasi arendada Eesti põllumajanduses ammust ajast väljakujunenud tootmiseriala — puhtatõulise piimakarja, liha- ja peekonsigade kasvatust. See tootmistraditsioon on tingitud eeskätt meie vabariigi kliimatilistest ja geograafilistest tingimustest, põllumajandusliku maa struktuurist ja kvaliteedist, millest teatavasti üle poole moodustavad luhad, heina- ja karjamaad.

NLKP XXI kongressil heakskiidetud NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvudes aastaiks 1959—1965 nähakse ette, et Eesti NSV-s peab 1965. aastaks suurenema lihatoodang 1958. aastaga võrreldes 1,6-kordseks, piimatoodang 1,8—1,9-kordseks. See tähendab, et kui me 1958. aastal tootsime 77 500 tonni liha (tapakaalus) ja 734 000 tonni piima, siis 1965. aastal peaksime tootma juba 124 000 tonni liha ja vähemalt 1 350 000 tonni piima. Seega tuleks meil 1965. aastal põllumajanduslike kõlvikute iga 100 hektari kohta toota 671 tsentnerit piima ja 64 tsentnerit liha (tapakaalus).

NLKP Keskkomitee 1958. aasta detsembripleenumil soovitas seltsimees N. S. Hruštšov oma ettekande lõppsõnas, et Eesti NSV toodaks 1965. aastal iga 100 hektari kohta vähemalt 81 tsentnerit liha (tapakaalus).

Partei XXI kongressi ja detsembripleenumi otsused leidsid Eesti NSV põllumajanduse töötajate poolt elavat vastukaja ja üksmeelset heakskiitmist. Koostades oma seitsme aasta perspektiivplaane ja kaaludes oma võimalusi, tulid kõik vabariigi majandid järeldusele, et need direktiivülesanded on täiesti jõukohased ja et neid on võimalik täita isegi märksa varem. Sellele veendumusele viis ka see, et rida majandeid olid juba 1958. aastal saavutanud sellise tootmistaseme, mis keskmiselt oli ette nähtud 1965. aastaks kogu vabariigile.

Eestimaa Kommunistliku Partei XI kongress, mis tuli kokku 1959. aasta jaanuaris, arutas N. S. Hruštšovi ettepaneku läbi ning jõudis järeldusele, et vabariigil on täiesti reaalsed võimalused saavutada kontrollarvudes seitseaastaku lõpuks ettenähtud lihatootmise tase juba 1963. aastal ning toota 1965. aastal liha 157 000 tonni (tapakaalus) ehk põllumajanduslike kõlvikute iga 100 hektari kohta vähemalt 81 tsentnerit.

Nagu seitseaastaku esimese aasta töötulemused näitavad, lahendavad meie vabariigi põllumajanduse töötajad neid ülesandeid edukalt, saades mullu 100 hektari kohta 423 tsentnerit piima ja 46,5 tsentnerit liha (tapakaalus).

Mis puutub toodangu hulka iga elaniku kohta, siis 1959. aastal toodeti meie vabariigis piima 680 kilogrammi, s. o. 2,1 korda rohkem kui 1958. aastal Ameerika Ühendriikides. Selle näitajaga on Eesti NSV jätnud kaugele seljataha ka niisugused arenenud loomakasvatusega maad, nagu Rootsi, Holland ja Soome. 1965. aastaks suureneb see vahe kapitalistlike maadega veelgi ja ettenähtud tootmistempo tagamisel jääb selleks ajaks Nõukogude Eestist maha ka Taani. Liha toodeti meil 1959. aastal iga elaniku kohta 74,6 kilogrammi, Ameerika Ühendriikides 1958. aastal — 94 kilogrammi. Paari-kolme aasta pärast aga peaks ka see tase olema Nõukogude Eestis ületatud.

Võime olla kindlad, et seitseaastaku jooksul muutub Eesti NSV tähtsaks liha, või, piima ja teiste põllumajandussaaduste tootmise baasiks.

Milliseid abinõusid ja ressursse tuleb rakendada selleks, et vabariigi põllumajanduse edasiarendamise alal täita partei poolt kavandatud ülesandeid?

Millised on siis need külluse allikad?

Kõigepealt tuleb rõhutada seda, et sotsialistliku põllumajanduse kiire edasiarendamise ülesanne — liha- ja piimatoodangu järsu suurendamise ülesanne — on lahendatav eeskätt kolhooside ja sovhooside ühiskarja kiire suurendamise ja tema produktiivsuse tõstmise teel.

Ühiskarja täiendamise eesmärgil jätsid kolhoosid ja sovhoosid juba 1959. aastal enamiku vasikaid ja põrsaid kasvama. 1960. aastal aga, lisaks oma majandi noorkarjale, osteti suurel hulgal vasikaid juurde ka kolhoosnikutelt ja teistelt individuaalloomapidajatelt. Osa noorveiseid läheb piimakarja täienduseks, selleks kõlbmatud vasikad aga kasvatatakse üles ja realiseeritakse lihaks. Samuti pandi

Roela sovhoosi kanafarm

nuumale kõik kolhoosides ja sovhoosides sündinud põrsad. See on sotsialistlike kohustuste täitmise suur reserv ja kindel tagatis.

Lihatoodangu järsu suurendamise suureks reserviks on linnukasvatuse arendamine. Nõukogude Eestis, mis on jõgede, järvede ja muude veekogude ning rohu poolest küllaltki rikas, on vesilindude kasvatamiseks suurepärased võimalused. Tarvitseb vaid märkida, et vabariigi territooriumil on üksnes järvi ligikaudu 1500. Seepärast seisab meie kolhooside ja sovhooside ees ülesanne — suurendada seitseaastaku jooksul kodulindude arv rohkem kui kahekordseks.

Meie riiklikel ja kooperatiivsetel ühismajanditel on praegu olemas kõik tingimused edasise võimsa tõusu saavutamiseks kõigis põllumajandusharudes. Nende käsutuses on elekter, rikkalik tehnika, eesrindlik agrotehnika, head organisaatorid ja tootmisspetsialistid. Ja nagu elu ise näitab, peitub igas sotsialistlikus majandis veel küllalt reserve ja seni kasutamata võimalusi, millede realiseerimine täiendab oluliselt meie maa toiduainete ressursse.

Teiseks liha- ja piimatoodangu suurendamise suunaks on loomade produktiivsuse edasine tõstmine, nende kvaliteedi ja pidamistingimuste pidev parandamine. 1965. aastaks peab meie vabariigis lehma keskmine piimatoodang kasvama 3050 kilogrammini, sealhulgas sovhoosides 3500 kilogrammini ja kolhoosides 2885 kilogrammini.

Niisugust suurt produktiivsuse tõusu võib saavutada üksnes loomade söödabaasi olulise laiendamise abil. Selleks on ette nähtud suurendada ülesharitava maa hulka — võtta põllumajanduslikku käibesse täiendavalt 58 000 hektarit sööt- ja jäätmaid. Kultuurheinamaade pind peab seitseaastakul suurenema 68 000 hektarilt 200 000 hektarini, kultuurkarjamaade pind aga 51 000 hektarilt 187 000 hektarini.

Nagu kogemused näitavad, on mitmeaastase taimkattega kultuurkarjamaad Eestis väga efektiivsed. Meil on selliste kõrge produktiivsusega kõlvikute loomises rohkem kui kolmekümneaastased kogemused. Looduslike kõlvikute muutmisega kultuurkõlvikuteks suureneb nende produktiivsus 8—10 korda ja isegi rohkem. Selliste kõlvikute õigel ekspluateerimisel võib hektarilt saada kuni 10 000 söötühikut. Nii näiteks saadakse Vändra katsebaasis, kus kultuurkarjamaa on jaotatud paljudeks tarastatud kopliteks (kus rohu söötmine loomadele toimub kindlaksmääratud järjekorras), aastas 100 hektari kohta keskmiselt kuni 1000 liitrit piima. Sealjuures saadakse ligi 85% kõigist lehmadele suvel antavatest söötadest just nendest kultuurkoplitest. Seetõttu on suvise piima omahind talvisest kaks korda odavam.

Üldine külvipind, mis moodustas meie vabariigis 1958. aastal 732 900 hektarit, peab 1965. aastaks kasvama ligikaudu 878 000 hektarini.

Määratu suur tähtsus on põllukultuuride saagikuse tõusul. Seitseaastaku lõpuks on ette nähtud saavutada teravilja keskmiseks hektarisaagiks vähemalt 16,5 tsentnerit, kartulisaagiks kuni 158 tsentnerit, mitmeaastaste heintaimede saagiks 35,5 tsentnerit. Neil eeldustel kasvaks teravilja kogusaak seitsme aasta vältel 60—80%, kartulisaak aga 90%.

Kogu teraviljasaagi juurdekasvu ja enamikku kartulisaagist kasutatakse loomasöödaressursside suurendamiseks.

Püsiv koht meie vabariigi põldudel on uutel saagirikas-

tel kultuuridel. Üha laialdasemat viljelemist leiab mais, mida kasvatatakse meil peamiselt silokultuurina. Nagu praktika näitab, annab mais õige agrotehnika puhul ka Eesti kliimatilistes ja mullastikutingimustes püsivalt kõrget saaki — 500—600 tsentnerit haljasmassi hektarilt. Samuti on meil juba võrdlemisi laialdaselt levinud söödakapsa kasvatamine; see mahlakas sööt säilib värskena isegi südatalvel. Üha tähtsamat kohta hakkab loomasööda bilansis võitma ka lutsern ja valge mesik.

Jõusööda vajadused aga peame seitseaastaku lõpuks rahuldama ise oma majandite sisemistest ressurssidest. Riigi ressurssidest nähakse ette eraldada jõusööta ainult 240 000—250 000 tonni ulatuses (sellest 100 000 tonni vabariigi jõusöödatehastest).

Viimasel ajal on Eesti NSV kolhoosid hakanud ka üsna intensiivselt lina kasvatama. See on ennast igati õigustanud — saak on olnud hea ning majandid on saanud lina-dest suurt tulu. Seda silmas pidades on seitseaastaku perspektiivplaanis kavandatud vabariigis laiendada linakasvatust vähemalt 80% võrra.

Partei ja valitsus on teinud ülesandeks arendada linnade ja tööstuskeskuste lähedal asuvates rajoonides ka intensiivset kartuli- ja köögiviljakasvatust. Selleks on Tallinna ja teiste linnade lähedal ning põlevkivibasseinis moodustatud hulk spetsiaalseid aiandussovhoose. Peale selle laiendatakse kartuli ja köögivilja kasvatamist ka linnalähedastes kolhoosides. Seitseaastakul suureneb köögivilja aastatoodang 108 500 tonnilt 185 000 tonnini.

Kõigi nende plaanide reaalsuse tagab põllumajanduslike tööde ulatuslik mehhaniseerimine. Selles osas annavad meile hindamatut abi teised vennasvabariigid.

Vabariigi põllumajanduse põhiharus — loomakasvatuses — peab mehhaniseerimine seitseaastaku jooksul vähendama tööjõukulu rohkem kui kahekordselt. Selleks läheb tarvis palju uut tehnikat, eriti niisugust, kus oleks silmas peetud Balti vabariikide konkreetseid tingimusi. Uute masinate ja seadmete valmistamisele on juba asunud mitte ainult meie kohalikud ettevõtted, vaid ka paljud Venemaa Föderatsiooni, Ukraina ja Valgevene tehased.

Seitseaastakul on ette nähtud tõsta sovhoositöölise tööviljakust 75% ja kolhoosnikute tööviljakust 80% võrra. Seda on võimalik saavutada ainult põllumajanduslike tööde elektrifitseerimise ja mehhaniseerimise astme eda-

sise tõstmise ning põllunduse ja loomakasvatuse kultuuri hooga arendamise teel. Traktoripark, milles on praegu 10 800 traktorit (15-hobujõulises arvestuses), kasvab seitseaastaku lõpuks peaaegu 18 000 traktorini. Teraviljakombainide arv aga suureneb 1530-lt 2400-le. Nagu juba eespool mainiti, viiakse 1965. aastaks lõpule vabariigi kõigi kolhooside ja sovhooside elektrifitseerimine. Samaks ajaks rakendatakse kolhoosides ja sovhoosides elektrilüpsi vähemalt 80% ulatuses lehmade üldarvust, kuna praegu lüpsatakse elektrijõul umbes 13—15% lehmadest. Automaatjoojainõude arv suureneb 3,5-kordselt, elektromehhaaniline lammaste pügamine — 10-kordselt.

Seitseaastaku jooksul toimub meie kolhoosides ja sovhoosides ka elav tootmishoonete ehitamine, mis on loomade arvu ja produktiivsuse suurendamise üheks tähtsamaks eeltingimuseks. Teatavasti seadis EKP Keskkomitee VI pleenum 1959. aasta jaanuaris vabariigi sovhooside ette ülesande: suurendada veiste arvu põllumajandusliku maa iga 100 hektari kohta 42-ni, sealhulgas 22—25 lehma, ning sigade arvu 75-ni. Samuti on kolhoosid oma perspektiivplaanides ette näinud lehmade arvu suurendamise 20—22 lehmani 100 hektari kohta. See kohustab majandeid ja kõiki põllumajandust juhtivaid organeid intensiivistama nii uute loomakasvatushoonete ehitamist kui ka olemasolevate ümberkohandamist selliselt, et oleks võimalik rakendada loomade ja lindude pidamise progressiivseid meetodeid, mis kindlustavad tööviljakuse tõusu ja loomakasvatussaaduste omahinna alandamise.

Kolhoosid ja sovhoosid on seda arvesse võttes ette näinud ehitada seitseaastaku jooksul uusi loomakasvatushooneid vähemalt 400 000 loomale. Sealjuures on tähtsaks nõudeks, et need hooned oleksid vastupidavad ja ehitatud minimaalsete kulutustega. Projekteerimisorganisatsioonide ülesandeks on välja töötada nendele nõuetele vastavad loomakasvatushoonete projektid, mis näeksid ette odavate kohapealsete ehitusmaterjalide maksimaalse ärakasutamise.

Suurt osa tööviljakuse kasvus etendab kõigi põllumajanduslike tööde õigeaegne ja eeskujulik organiseerimine, kolhoosnikute ja sovhoositöötajate endi töömeisterlikkuse tõus. Sellepärast peavad põllumajandust juhtivad organid pidevalt hoolt kandma kolhooside ja sovhooside tugevdamise eest kvalifitseeritud kaadriga, suunama neisse üha

rohkem kogenud eriteadlasi, insenere ja tehnikuid, organiseerima mehhanisaatorite ja teiste spetsialistide täienduskursusi, juurutama veelgi laialdasemalt teaduse uusimaid saavutusi ja eesrindlike majandite kogemusi. On vaja igakülgset suurendada kolhoosnikute ja sovhoositöötajate aktiivsust ja initsiatiivi võitluses seitseaastaku ülesannete ennetähtaegse täitmise eest.

Riiklikud kapitaalmahutused vabariigi põllumajandusse on seitsme aasta plaaniga kindlaks määratud 1 miljardile 108 miljonile rublale. Võrdluseks olgu mainitud, et möödunud seitsme aasta jooksul moodustasid riiklikud kapitaalmahutused vaid 917 miljonit rubla. Sealjuures tuleb märkida, et osa kulusid, mis on vajalikud traktorite ja muude masinate soetamiseks ning remondibaaside ehitamiseks, võtavad kolhoosid enda kanda ja neid seitseaastaku riiklikku kapitaalmahutuste plaani sisse võetud ei ole. Sovhoosimajanduse arendamiseks on 1965. aastaks ette nähtud suurendada riiklikke kapitaalmahutusi 1958. aastaga võrreldes 73%, maaparandustööde teostamiseks aga ligikaudu 4-kordselt.

Kolhooside poolt (väljaspool riiklikku plaani) tehtud kapitaalmahutused Eesti põllumajandusse moodustasid aastail 1952—1958 ligikaudu 850 miljonit rubla. 1959.—1965. aastal mahutavad vabariigi kolhoosid (kaasa arvatud traktorite ostmine) kuni 2 miljardit 200 miljonit rubla. Sealjuures suureneb kapitaalmahutuste osatähtsus kolhooside rahaliste tulude üldsummas ligikaudu 30%-ni.

Eestis on teatavasti palju liigniiskuse all kannatavaid maid. Selleks, et läbi viia seitsme aasta plaanis kavandatud külvipinna, kultuurheina- ja karjamaade laiendamine, on vaja neid maid kuivendada 281 000 hektari ulatuses. See on oma ulatuselt määratu suur ja vabariigi seisukohalt väga tähtis üritus. Selleks otstarbeks on ette nähtud eraldada seitsme aasta jooksul 232 miljonit rubla. Et saada ettekujutust selle ülesande ulatusest, tarvitseb vaid märkida, et kuivendamisele tuleva maa-ala suurus võrdub ühe kolmandikuga praegu olemasolevast külvipinnast ning on suurem maa-alast, mis on kuivendatud kogu Eesti põllumajanduse ajaloo vältel kokku.

Kui kodanlikus Eestis oli maaparandustöödel rakendatud kõigest neli ekskavaatorit, siis praegu töötavad meie looduse ümberkujundamisel 250 ekskavaatorit. Peaaegu poolel kuivendamisele tuleval maa-alal — 120 000 hekta-

ril — kasutatakse kinnist drenaaži, mis võimaldab hiljem põllutöid teha palju kõrgemal mehhaniseerimistasemel, kui seda võimaldab lahtine drenaaž, ning tagab ka kuivendussüsteemi kauema vastupidavuse.

Spetsialistid on välja arvestanud, et seitseaastaku jooksul kuivendatavad ja ülesharitavad sood ja söödid annavad aastas täiendavalt üle miljoni tonni kartulit, sama palju söödajuurvilja ja silokultuure ning vähemalt 150 000 tonni teravilja, heinast ja karjamaarohust rääkimata.

Enamikus meie vabariigi rajoonides on põllud liigselt happelise mullaga, mis raskendab loomakasvatuse seisukohalt tähtsate kultuuride kasvatamist. Seepärast on meil põldude lupjamine paratamatu. Mulla struktuuri parandamiseks ja selle happelisuse neutraliseerimiseks on meil olemas põlevkivituhha piiramatud tagavarad. Umbkaudu 100 000 hektari suurusel maa-alal, kus on seni kasutatud põlevkivituhka, on saadud poolteist kuni kaks korda suuremaid saake. Lähematel aastatel on kavatsusel põlevkivituhka põldudele ja heinamaadele välja vedada umbes poole miljoni hektari ulatuses. Fosfor- ja kaaliväetise hulk põldudel suureneb seitseaastaku lõpuks 1,5-kordseks, lämmastikväetise hulk aga — rohkem kui 2-kordseks. Üldse saavad Eesti NSV põllud 1965. aastal 400 000 tonni mitmesugust mineraalväetist. Siinkohal poleks ülearune märkida, et kodanlikus Eestis said põllud ajavahemikul 1930—1937 igal aastal mineraalväetist vaevalt 30 000 tonni.

Üheaegselt mineraalväetisega saavad Eesti NSV põllud edaspidi üha suuremates kogustes ka orgaanilist väetist — laudasõnnikut ja turvast. Väljaveetud sõnnik ja väetisturvas üksi suurendavad näiteks kartuli- ja köögiviljasaaki 3—4 tonni võrra hektarilt. Sellepärast ongi seitsme aasta plaanis ette nähtud toota väetisturvast kõigis suuremates riiklikes turbatööstusettevõtetes. Arvesse võttes asjaolu, et turbasoid leidub kõigis vabariigi rajoonides, peavad ka kolhoosid, sovhoosid ning remondi- ja tehnikajaamad, kes on kõigepealt huvitatud põldude saagikuse ja loomakasvatussaaduste hulga suurendamisest, ise pidevalt tootma väetisturvast ja seda välja vedama.

Nõukogude Eesti talurahvas peab partei XXI kongressi otsuste elluviimist oma kõige pühamaks kohuseks ja teeb kõik selleks, et endale võetud kohustusi auga täita. Talurahva enneolemata suurest tööentusiasmist annab tunnistust mitte üksnes 1959. aasta tootmisülesannete ennetäht-

aegne täitmine ja ületamine, vaid ka see, et 1960. aastal võeti endale veelgi suuremad kohustused.

1960. aasta veebruaris toimunud Eestimaa Kommunistliku Partei XII kongressil märkisid paljud delegaadid oma sõnavõttudes, et kõigis majandites on küllalt palju reserve, mille oskuslik rakendamine loob suurepäraseid võimalusi tootmise suurendamiseks. Arvesse võttes eelmisel aastal saavutatud edu, ühismajandites olemasolevaid võimalusi ning EKP XII kongressi poolt antud ülesannet, võtsid vabariigi kolhoosnikud, remondi- ja tehnikajaamade ja sovhooside töötajad ning põllumajanduse spetsialistid endale uued, kõrgendatud sotsialistlikud kohustused:

— täita seitsme aasta plaan liha tootmise alal nelja aastaga, s. o. 1962. aastal, ja müüa 1960. aastal riigile vähemalt 100 000 tonni liha, mis moodustab rohkem kui poolteist aastaplaani ning ületab seitseaastaku lõpuks ettenähtud lihavarumise taseme;

— suurendada 1960. aastal piima tootmist kolhoosides ja sovhoosides 17—18% võrra; toota põllumajanduslike kõlvikute iga 100 hektari kohta kõigis majandite kategooriates 465 tsentnerit piima, sealjuures kolhoosides ja sovhoosides 270—275 tsentnerit; müüa käesoleval aastal riigile vähemalt 550 000 tonni piima; saavutada kolhoosides ja sovhoosides iga lehma keskmiseks piimatoodanguks vähemalt 2900 kilogrammi aastas.

Paljud vabariigi rajoonid ja majandid, kaalunud igaükselt oma võimalusi, võtsid endale veelgi suuremad tootmisülesanded. Näiteks kohustusid Paide rajooni kolhoosid ja sovhoosid suurendama tänavu liha tootmist 62% võrra, Jõgeva rajooni majandid 64% võrra. Võru rajoon, mis hiljuti oli üks mahajäänumaid rajoonid vabariigis, võttis endale kohustuse müüa tänavu riigile niisugune kogus liha, mis on 43% võrra suurem kui 1965. aastaks ettenähtud tootmistase.

Üle minnes uutele töö organiseerimise viisidele ning masinate ja agregaatide rakendamisele, tõstavad paljud majandid märgatavalt tööviljakust ja suurendavad loomakasvatussaaduste hulka 100 hektari kohta. Nii näiteks on Viiratsi sovhoosil kavas saada 1960. aastal 100 hektari kohta 857 tsentnerit piima ja iga 100 hektari põllumaa kohta 306 tsentnerit sealihaga. Elva rajooni V. I. Lenini nimeline sovhoos ei pea sugugi paljaks toota 1960. aastal iga 100 hektari kohta 300 tsentnerit liha ja 1050 tsentnerit piima.

Rapla rajooni V. I. Lenini nimeline kolhoos võttis endale ülesandeks toota 1960. aastal iga 100 hektari kohta 133 tsentnerit liha ja täita seitseaastaku lõpuks planeeritud lihatootmise ülesanne juba 1961. aastal. Viljandi rajooni «Kevade» kolhoos, kes 1959. aastal suurendas oma lihatoodangu 1958. aastaga võrreldes kahekordseks, lubas aga täita oma seitsme aasta plaani juba 1960. aastal. Keila rajooni «Viisnurga» kolhoos suurendas 1959. aastal oma lihatoodangu kahekordseks, 1960. aastal aga võttis endale kohustuseks ületada eelmise aasta tase kolmekordselt.

Selliseid näiteid võiks tuua palju. Kõik need kõnelevad sellest, et meie sotsialistlik põllumajandus on jäädavalt üle saanud oma noorusaja kasvuraskustest ja läheb praegu jõulise sammuga ülesmäge.

Kuid need saavutused ja kavatsused ei ole kaugeltki veel meie võimete piiriks. Edaspidi muutub meie põlluharijate ja loomakasvatajate töö veelgi kergemaks ja viljakamaks, kasvab põllumajandussaaduste hulk ja luuakse meie maal täielik toiduainete ja tarbeesemete küllus. Iga päevaga täienevad meil tootmisharude ja -eesrindlaste read, kelle initsiatiiv ja leidlikkus tööviljakuse tõstmise uute võimaluste otsimisel on selleks ammendamatuks reserviks, mis tagab kõigi endale võetud kohustuste täitmise ja ületamise.

Kõikjal meie vabariigis tuntakse näiteks Põltsamaa rajooni J. V. Stalini nimelise kolhoosi esimehe Aleksander Puusepa leiutusi, mille eesmärgiks on muuta põllumajanduslikud tööd lihtsamaks ja kergemaks. Selles rajoonis pole vist ühtegi ühismajandit, kus tema arvukatest uuendustest poleks üht-teist rakendatud. Seitseaastaku algust tähistas ta sellega, et konstrueeris uue söödaettevalmistamise seadme, mis leidis ka kohest rakendamist kolhoosi sigalas. Tarvitseb vaid nupule vajutada — ja salvest voolab kartul mööda transportööri otse vagonetti. Pärast automaatselt toimuvat kaalumist liigub vagonett pesemasina juurde ja tühjendab oma sisu masinasse. Siis hakkavad, jällegi automaatselt, üksteise järel töötama kopptransportöör, kartuliaurutaja, segamismasin, pneumaatiline seadeldis, mis lisab segusse heinajahu või muud jõusööta, ning sööt on valmis ilma kätt külge panemata.

Põllumajandusliku tootmise eesrindlasi — inimesi, kes oma tööga teistele eeskuju näitavad, võib praegu kohata kõigis vabariigi kolhoosides ja sovhoosides. Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus on korduvalt märkinud nende

R. Pälsoni nimelise sovhoosi lüpsja-karjatalitaja O. Lainevool

inimeste ennatsalgavat tööd — tuhandeid meie vabariigi põllumajanduse töötajaid on autasustatud NSV Liidu ordenite ja medalitega, paljudele neist on antud sotsialistliku töö kangelase kõrge aunimetus. Nende inimeste suurepäraseid töösaavutused on olnud elavaks ja innustavaks eeskujuks paljudele tuhandetele põllumajanduse alal töötajatele.

Kui tehti kokkuvõtet 1958. aasta töötulemustest, siis selgus, et kõige tublimaks lüpsjaks-karjatalitajaks osutus Paide rajooni Udeva sovhoosi töötaja Maria Maalman, kes 11—12 lehma hooldades sai igalt lehmal keskmiselt 6167 kilogrammi piima. Samuti said Tapa rajooni «Kaardiväe-

lase» kolhoosis 6 lüpsjat oma grupi lehmadel üle 5000 kilogrammi piima. Nende hulgas sai Leida Vinkel — NSV Liidu Ülemnõukogu saadik, sotsialistliku töö kangeline — igalt lehmalt 5667 kilogrammi piima. Need olid tol ajal kahtlemata tublid saavutused, mille üle võis tõsiselt uhkust tunda. Praegu aga on need tööviljakuse näitajad juba aegunud. 1959. aastal kerkisid esile inimesed, keda ei rahuldanud enam endised töönäitajad ja kes otsisid uusi teid veelgi silmapaistvamate tulemuste saavutamiseks. Üle minnes uutele loomade hooldamise meetoditele ja masinalüpsile, ei võtnud Habaja sovhoosi lüpsja Leili Pekk enam oma hoole alla 10—12 lehma, vaid 33 lehma, lüpses neilt aasta jooksul 120 000 kilogrammi piima. Rudolf Pälsoni nimelise sovhoosi lüpsja Öie Lainevool hooldas üksinda 35 lehma ja sai nendelt 109 000 kilogrammi piima, tehes seega 3 käsitsilüpsja töö.

Samasugust töökangelaslikkuse eeskuju näitasid ka paljud teised tootmiseesrindlased. Nii näiteks saavutas seatalitaja Olga Evanen möödunud aastal rekordilise sealihajuurdekasvu — 772 tsentnerit. Selle saavutuse eest pälvis ta õigusega sotsialistliku töö kangelase aunimetuse. Kanatalitaja Salme Kesküla aga kogus temale kinnistatud kanade grupilt 584 000 muna.

Kõik need näited annavad lõppkokkuvõttes tunnistust suurtest muutustest, mis on toimunud meie külas. Need tõendavad talurahva hulkade teadlikkuse suurt kasvu, näitavad nende kommunistlikku töösse suhtumist.

Väga iseloomulik selles suhtes oli Viljandi rajooni «Koidu» kolhoosi liikme, sotsialistliku töö kangelase Pelageja Järvekülje sõnavõtt EKP XII kongressil, kus ta ütles: «Meie kolhoosi tublid karjanaised andsid sõna täita ja ületada seitseaastak kahe aastaga. Ma loobusin oma kõrgetoodangulisest lehmade grupist ja võtsin endale kõige mahajäänuma grupi. Alates 1. märtsist võtan veel lehmi juurde ja hakkam talitama 35 lehma.»

Pole kahtlust, et mida rohkem meil selliseid tublisid inimesi on, seda suuremat mõju avaldab nende eeskujude oma kaastöötajatele. Rahva loova aktiivsuse lakkamatus suurenemises aga peitub kogu meie elu kiire edasiliikumise saladus. Sellest ka veendumus, et kolhooside ja sovhooside poolt vastuvõetud kohustused ja seitseaastaku grandioossed ülesanded mitte ainult täidetakse, vaid ka tunduvalt ületatakse.

IV. KÕIK INIMESE HEAKS

**Tööpuudus on jäänud
minevikku**

Kodanlikud sulemehed on püüdnud ja püüavad praegugi fakte võlt-sides tõestada, et töörahva elu olevat kodanlikus Eestis olnud nagu õitehtes õunapuu.

Rahva rahulolematuse ning võitluselukalliduse ja tööpuudusega olevat olnud ainult piiri tagant tuleva «ässitustöö» vili.

Kuidas seda tegelikkust ka ei võõbatud, töörahva ainelist viletsust, tema poliitilist õigusetust ja moraalselt alan-datust ei suutnud kinni katta ükski värvikord.

Tõsi küll, kodanlik kord tõi kapitalistidele — pankuritele, vabrikantidele, majaomanikele ja suurkaupmeestele — palju head. Ta kindlustas neile täieliku vabaduse tööinimest ekspluateerida, tema töövaeva omastada ja maha prassida.

Tööinimesele andis ta aga ainult ühe vabaduse, valida — kas müüa end kapitalistile või jääda peavarjuta ja surra nälga. Et tööinimesel oleks seejuures «kergem» otsustada, selleks oli Eestis esile kutsutud massiline tööpuudus. Tööpuudus ja hirm jääda ilma tööta oli otsekui damoklese mõök, mis kogu «iseseisvuse» ajal rippus ähvardavalt töörahva pea kohal. Tööpuudus ei kadunud kodanlikust Eestist ka kõige «õitsvama» majanduskonjunkturi aastail. Sel ajal väljastpoolt sissetoodud odavat tööjõudu rakendati vaid tööliste palgavõitluse mahasurumiseks.

Tööjõud oli kodanlikus Eestis sõna otseses mõttes börsil saherdamise objektiks. Töøbörsil oli registreeritud ja ootasid töösaamise võimalusi pidevalt 20 000—25 000 tööta-töolist. Töötute armee ridu aga täiendasid igal aastal sajad laostunud talupojad. Kriisi-aastail kannatasid tööpuuduse all rohkem kui 50 000 inimest nii linnas kui ka maal.

Kuid juba esimene sotsialistliku ülesehitustöö aasta likvideeris Eestis massilise tööpuuduse. 1940. aasta maist kuni 1941. aasta maini suurenes tööstuses tööliste ja teenistujate arv 32 000 inimese võrra. Ainuüksi kooli- ja teravishoiuvõrgus kasvas töötajate arv ligikaudu 7000 inimese võrra.

Nõukogude võimu kehtestamise tulemusena alanud tormiline ülesehitustöö nõudis palju töökäsi. Kodumaa hüvanaguks jätkus tööd kõigile. Sõjajärgseil aastail suurenes tööliste ja teenistujate arv sõjaeelsega võrreldes rohkem kui kahekordseks ning ulatub praegu 424 000 inimeseni.

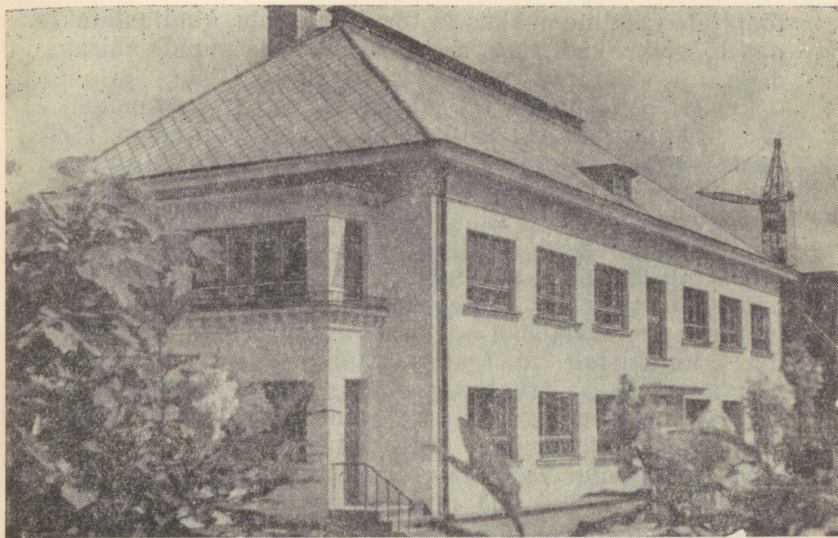
Naiste arv tööliste ja teenistujate hulgas on suurenenud 30 protsendilt 1934. aastal 50 protsendini käesoleval ajal. Töö eest saavad naised võrdset tasu meestega, kodanlikus Eestis aga said naised sama töö eest 30—35 protsenti vähem palka.

Seoses rahvamajanduse edasiarendamisega kasvab seitseaastakul tööliste ja teenistujate arv veelgi. Meil on vaja töökäsi kõikjal — nii arvukatel uusehitustel, uutes tehastes ja vabrikutes kui ka avatavates koolides, haiglates ja pidevalt laiendatavas kaubandusvõrgus. Käesoleva seitseaastaku jooksul peab tööliste ja teenistujate arv vabariigi rahvamajanduses suurenema 22 protsenti. Kõigile noortele, kes lõpetavad kooli, on kindlustatud töö. Seda on vaja eriti rõhutada, sest kodanlikus Eestis kannatasid just noored kõige rängemini tööpuuduse all. Kodanlikes ajalehtedes võis iga päev leida kuulutusi, kus noormehed ja neid olid pisarsilmil nõus igasuguse inimvääriskuse alandusega, kui vaid oleks saanud tööd.

Töötajate arvu suurendamiseks on tarvis rohkem rakendada ühiskondlikult kasulikule tööle neid naisi, kes praegu tegelevad ainult koduse majapidamisega.

Koduste naiste tööle rakendamiseks tuleb märksa laiendada lasteaedade ja lastesõimeade võrku. Praegu on meil lasteaedades üldse 16 500 kohta, seitseaastakul aga avatakse uusi lasteaedu ja -sõimi veel 16 500 koha ulatuses. Seega suureneb eelkooliealiste lasteasutuste võrk kahekordseks.

Töötajate reaaltulud on kahekordistunud Hindade mitmekordse alandamise ja töötasu tõstmise tulemusena on Eesti NSV tööliste ja teenistujate reaaltulud praegu tunduvalt suuremad kui kodanlikus Ees-

Uus lasteaed Tartus

tis. Aastail 1938—1939, s. o. majandusliku kõrgkonjunktuuri aastail, moodustas kvalifitseeritud töölise palk Eestis ligikaudu 72 krooni kuus. Kaupade ja teenuste väärtus, mis tööline võis 72 krooni eest saada, moodustab praegu kehtivatele hindadele ümberarvestatult ligikaudu 576 rubla. 1959. aastal oli tööstustöölise keskmine palk aga 910 rubla kuus, s. o. 56 protsendi võrra kõrgem.

Kuid meil ei ole palk kaugeltki ainuke hüve, mida ühiskond inimesele annab. Tõsi küll, kapitalismi tingimustes oleneb töölise või teenistuja elujärg täiel määral palga suuruselt, farmeri elu aga ainult turul põllumajandussaaduste müügist saadud sissetulekust. Sotsialistlikus ühiskonnas aga etendab töötaja sissetulekutes peale palga veel suurt osa see tulu, mida ta saab ühiskondlikest fondidest. Nende ühiskondlike fondide arvel varustatakse meil töötajad heade korteritega väga madala üüri eest. Nende fondide arvel parandatakse iga aastaga riiklike dotatsioonide näol elutarbelist teenindamist, laiendatakse lasteasutuste ja internaatkoolide võrku, antakse noortele tasuta haridus, makstakse neile stipendiumi, organiseeritakse kõigi

töötajate tasuline puhkus ja tasuta arstiabi, kindlustatakse nad töövõime kaotuse korral pensionide ja muude abirahadega.

Eesti NSV-s kulutati 1959. aastal sellisteks sotsiaalseks ja kultuurilisteks üritusteks 1110 miljonit rubla. 1960. aastal aga kulutatakse veelgi rohkem — 1343 miljonit rubla, s. o. 42 protsenti kogu eelarve kuludest.

Kogu see määratu suur summa kandub (ühiskondlikust fondist osasaamise näol) tervenisti tööraha reaaltuludesse. 1960. aasta riigieelarve järgi kulutatakse Eestis näiteks tervishoiule ja kehakultuurile 310 miljonit rubla, mis teeb iga üksikisiku kohta 260 rubla aastas. Selle summa kindlustab riik igale kodanikule tasuta arstiabi ja haiglaravi, kaasa arvatud operatsioonid, ravimid jne., loob kõik võimalused kehakultuuri arendamiseks ja inimorganismi vastupidavusvõime tugevdamiseks.

Sotsiaalkindlustuseks ja vallasemade toetuseks on 1960. aastal ette nähtud 388 miljonit rubla. Sellest summast makstakse meil vanaduse või invaliidsuse puhul pensioni, mille suurus on 100 kuni 50 protsenti kuupalgast.

Kodanlikus Eestis oli pensioni saamine vaid ekspluaatorlikku korda kaitsvate sõjaväelaste ja kõrgemate riigiametnike privileeg. Tööraha õigus vanaduse kindlustatusele oli äärmiselt piiratud. Pensioni said teatavasti ainult osa riigiettevõtete töölisi ja seda ka vaid sel juhul, kui nad olid pidevalt 25 aastat riigiettevõtteis töötanud. Erakapital aga reeglina tööliste vanaduspäevade kindlustamise pärast muret ei tundnud. 1936. aastal oli seepärast Eestis 17 000 pensionäri hulgas kõigest 956 töölispensionäri, kellest valdav enamik sai pensioni vähem kui 25 krooni kuus. Pensionideks väljamakstav summa aga moodustas ainult 4% riigiettevõtete palgafondist.

Praegu aga ulatub pensioni saajate arv üle 110 000 inimese ning pensionideks makstav summa moodustab 12 protsenti palgafondist. Kõik töölised ja teenistujad saavad pensioni vastavalt pensioniseadusele, võrdsetel alustel. Lasterikastele perekondadele ja vallasemadele antakse eritoetusi.

Sama võib ütelda ka hariduse kohta. 1960. aastal kulutatakse meil haridusele 645 miljonit rubla, mis teeb iga õpilase kohta (kaasa arvatud ka üliõpilased, maa- ja tööliskoorte koolide õpilased) keskmiselt 3220 rubla. Kodanlikus Eestis aga eraldas riik rahvahariduseks tühiseid

summasid, kuna enamik kulusid kaeti lastevanemate endi poolt õppemaksu näol ja niinimetatud vabatahtlikest annetustest.

Kõik need lisasoodustused, mis saadakse ühiskondlikest fondidest, moodustavad kokku ligikaudu kolmandiku palgafondist. Koos nende soodustustega on töölise või teenistuja keskmine kuupalk Eesti NSV-s praegu kaks korda suurem kui kvalifitseeritud töölise palk kodanlikus Eestis 1939. aastal. Sealjuures tuleb silmas pidada ka seda, et igas perekonnas on praegu iseseisvalt palka saavaid isikuid ligi kolmandiku võrra rohkem kui kodanlikul ajal, mis samuti kajastub perekonna materiaalse heaolu üldises tasemes.

Kuid käesoleval seitseaastakul suurenevad töötajate reaaltulud veelgi. Vastavalt partei XXI kongressi otsustele viiakse meil sel seitseaastakul ellu üldine tööpäeva lühendamine. Käesoleva aasta lõpuks viiakse kõik töölised ja teenistujad seitsmetunnilisele ning allmaa- ja muudel tervist kahjustavatel töodel kuuetunnilisele tööpäevale. 1962. aasta lõpuks aga kehtestatakse NSV Liidus üldine 40-tunniline töönael. Kuid juba 1964. aastast alates algab tööliste ja teenistujate üleviimine kuue- ja viietunnilisele tööpäevale. Selle teostumisel muutub meie kodumaa kõige lähema tööpäevaga maaks maailmas. Siinjuures on vaja rõhutada, et kõik see teostatakse ilma palga vähendamiseta.

Koos tööaja lühendamisega reguleeritakse meil ka palka ning rakendatakse uusi tariifimäärasid ja premeerimiskorda selleks, et suurendada madala ja keskmise palgaga töötajate töötasu ning vähendada vahet kõrgema- ja madalalpalgaliste töötajate kategooriate palga vahel. Ühtlasi tõstetakse praegune palga miinimum 270—300 rublalt algul 400—450 rublani, hiljem aga 500—600 rublani.

Tööliste ja teenistujate üldine palgafond kasvab 1965. aastaks 1958. aastaga võrreldes 26 protsenti, tööstustööliste keskmine palk aga tõuseb 14 protsenti. Samuti suurenevad pensionide minimaalmäärad. Kolhoosnikutele normipäevade eest makstav üldine rahaline tasu suureneb ligikaudu 60—65 protsenti, keskmine rahaline normipäevatasu aga kasvab kahekordseks.

Määratu suure tähtsusega abinõuks on aga töölistelt ja teenistujatelt võetavate maksude kaotamine. Seaduse selle kohta võttis teatavasti vastu 1960. aasta mais kokku-

tulnud NSV Liidu Ülemnõukogu viies istungjärk. Selle ajaloolise tähtsusega ülesande lahendamine tähendab töörahva ammuaegsete unistuste täitumist ning on eredaks näiteks sotsialismi elujõust ja Kommunistliku Partei hoolitsusest rahva elutaseme pideva tõstmise eest.

Teatavasti alustati meil maksude süstemaatilist vähendamist ja nende järkjärgulist kaotamist juba 1953. aastast alates. Viimase seitsme aasta jooksul vähendati 2,5-kordselt põllumajandusmaksu, vähendati tulumaksutariife, tulu- ja lastetusmaksu maksjate kontingenti, lõpetati riigilaenu obligatsioonide väljalaskmine, kaotati põllumajandussaaduste müügikohustused jne. See kõik suurendas märksa elanikkonna sissetulekuid. Täielikult lõpetatakse töölistelt ja teenistujatelt tulu- ja lastetusmaksu võtmine viie eeloleva aasta jooksul, s. o. 1965. aastaks. Juba käesoleval, 1960. aastal toimuvast tulu- ja lastetusmaksu kaotamisest ning vähendamisest võidavad meie vabariigi 500—600-rublase kuupalgaga töötajad kokku 27,5 miljonit rubla.

Teel elanikkonna vajaduste täielikule rahuldamisele

Maksude kaotamine, tööpäeva lühendamine koos palga tõstmise ja kaubahindade järkjärgulise alanemisega tähendab elanikkonna ostujõu märgatavat suurenemist, tema materiaalse heaolu ja kultuurilise taseme silmanähtavat tõusu. Seda peegeldab kujukalt kaubakäibe kasv. Kui näiteks 1950. aastal moodustas Eestis üldine jaekaubakäive 2,8 miljardit rubla, siis 1958. aastal oli see kasvanud 5,3 miljardile rublale. 1959. aastal aga moodustas meil kaubakäive 5 miljardit 578 miljonit rubla. Samal ajal, s. o. aastail 1950—1959, kasvasid elanikkonna hoiused hoiukassades 56 miljonilt rublalt 596 miljonile rublale ehk rohkem kui 10-kordselt. Seitseaastaku lõpuks kasvab Eestis kaubakäive 1958. aastaga võrreldes vähemalt 60 protsenti.

See kõik tõendab, et meie rahvas on hakanud ja hakkab ka edaspidi üha paremini toituma, riietuma ning üha täielikumalt oma tarbimist rahuldama. Oma ettekandes NSV Liidu Ülemnõukogu viiendal istungjärkul 1960. aasta mais märkis N. S. Hruštšov, et käesoleva seitseaastaku jooksul lahendatakse elanikkonna toidutarviduse rahuldamise ülesanne täielikult ning meie maa jõuab 1965. aastaks Lääne-

Euroopa kõige arenenumatest kapitalistlikest maadest ette paljude tähtsamate rahvatarbekaupade tarbimises iga elaniku kohta.

See on suure poliitilise ja riikliku tähtsusega ülesanne ja selle lahendab meie rahvas tingimata. Juba praegugi võime konstateerida, et meie töötav elanikkond toitub ja riietub märksa paremini kui kodanlikus Eestis. Ainuuksi 1937.—1938. aasta ja 1957. aasta statistiliste andmete kõrvutamine näitab, et Nõukogude Eesti tööliste ja nende perekonnaliikmete toiduratsioonis on väärtuslikumate toiduainete osatähtsus märksa suurenenud.

Seda kinnitab ka paljude vabariigi tööstusharude töölis-perekondade büdžeti uurimine. Näiteks suurenes rasvainete (või on arvestatud eraldi) tarbimine töölisperekondades ajavahemikul 1938—1957 177 protsendi võrra, või tarbimine kasvas 46,8 protsendi, piima tarbimine — 29,5 protsendi, suhkru ja kondiitrisaaduste tarbimine — 51,3 protsendi, liha ja lihasaaduste tarbimine — 16,9 protsendi võrra. Tööliste poolt tarvitataivate toiduainete üldine kalorus suurenes samal ajavahemikul 18 protsendi võrra.

Kui võrrelda kolhoosiperede toitumist kodanliku Eesti kehv- ja kesktalupoegade toitumisega, siis näeme ka siin, et kvaliteetsemate toiduainete tarbimine on nüüd märksa suurem.

Erinevus töötava rahva toitumise vahel enne ja nüüd muutub veelgi suuremaks, kui me võtame arvesse seda, et kodanlikus ühiskonnas tarbivad ekspluataatorlikesse klassisse kuuluvad inimesed toitvamaid ja väärtuslikumaid toiduaineid märgatavalt rohkem kui töötajad. Tegelikult on kodanliku korra aegsed «keskmised statistilised tarbimisnäitajad inimese kohta» kapitalistide klassi osas märksa suuremad, tööliklassi osas aga palju madalamad. Pärast parasiitlike klasside likvideerimist on aga töötajate tarbimine tunduvalt kasvanud. See on vaieldamatu ja tähtis fakt.

Elanikkonna rahaliste tulude suurenemine ja toiduainete tootmise pidev kasv võimaldavad käesoleval seitseaastakul kõigi põhiliste toiduainete tarbimises välja jõuda teadus-likult põhjendatud normideni. Teatavad raskused, mis on tingitud Eesti kliimaatilistest tingimustest, võiksid tekkida ainult puuviljaga varustamise alal. Kuid me oleme veendunud, et selles osas abistavad meid vennasvabariigid NSV Liidu lõunapiirkondadest.

Kui inimesed toituvad hästi, siis on loomulik, et nad tahavad ka hästi ja kaunilt riietuda ning üha paremini rahuldada oma kultuurilisi vajadusi. Ja ka selles suhtes on Nõukogude Eesti kodanlikust Eestist kaugele ette jõudnud.

Praegu näiteks on meil puuvillase ja villase riide tarbimine 1935. aasta tasemega võrreldes rohkem kui 2 korda suurem, siidriide tarbimine aga isegi 4 korda suurem. Mitu korda rohkem on elanikkond hakanud ostma nahkjalatseid. Isegi 1950. aastaga võrreldes on nahkjalatsite tarbimine kasvanud peaaegu kahekordseks. Meie kergetööstus on aastast aastasse suurendanud laiatarbekaupade tootmist. Tööstuslike tarbeesemete tootmine oli Eestis 1958. aastal 1913. aastaga võrreldes suurenenud peaaegu 14-kordseks, kultuurikaupade ja elutarbeliste esemete tootmine aga rohkem kui 45-kordseks.

Kuid me teame, et sotsialistlikus ühiskonnas suureneb elanikkonna ostujõu kiire kasvu tõttu nõudmine kaupade järele ja nõudlikkus kauba kvaliteedi suhtes eriti kiiresti. See on ka loomulik, sest sotsialistlikus majanduses ennetab nõudmine alati tootmise, mitte aga vastupidi. Elanikkonna kasvavaid nõudeid silmas pidades tegelevad meie kunstnikud ja konstruktorid praegu usinasti uute tarbekaubaliikide, mööblimudelite ja rõiva tegumoodide väljatöötamisega.

Me oleme veendunud, et Kommunistliku Partei poolt seatud ülesanne rahvatarbekaupade tootmise laiendamise osas täidetakse ning juba lähematel aastatel ostavad meie töötajad endile senisest veelgi rohkem moodsat mööblit, nägusaid rõivaid, jalatseid, külmutuskappe, «kõögikombaine», televiisoreid, fotoaparaate ja igasugust muud kultuurilist ja elutarbelist varustust.

Igale perekonnale mugav korter

Hiljuti köitis paljude tallinlaste tähelepanu uus, katseliselt ehitatud elamu. Väliselt näis hoone olevat pisut ebatavaline, eriti sellepärast, et tal on täiesti lame katus. Uudishimulikud, kes silmitsesid maja seestpoolt, said teada, et hoone lame katus on ühtlasi ka toa laeks. Armatuurraua asemel on katuse ja lagede vahepaneelides torud, milledes tsirkuleerib kuum küttesvesi. Kõigis korterites on palju valgust, soojust ja — mis eriti meeldib — avarust.

Uus Tallinna Kaubamaja

«Küll oleks tore, kui kõik majad selliselt ehitataks,» lausus üks külastajatest.

«Seitse aastakul,» vastasid talle ehitajad, «ehitatakse palju selliseid ajakohaseid ja mugavaid elamuid.»

Me kõik mõistame, et heal korteril on suur tähtsus töötaja materiaalse ja kultuurilise elujärje tõstmise seisukohalt. Kuid elamuehitus Eesti NSV-s on veel senini üks keerukamaid küsimusi. Sõja ja okupatsiooni aastail hävines vabariigi linnade elamufondist rohkem kui kolmandik. Paljud puitmajad on juba oma aja ära elanud ja muutunud elamiskõlbmatuiks. Samal ajal aga on tööstuse tormilise kasvu tagajärjel linnade elanike arv märksa kasvanud.

Sõjajärgseil aastail on riik suunanud elamuehitusse suuri summasid. Aastail 1946—1958 ehitati ja anti eksploatatsiooni vabariigi linnades 1,7 miljonit ruutmeetrit elamispinda. Peale selle ehtasid töölised ja teenistujad riikliku krediidi abil 240 000 ruutmeetri ulatuses indivi-

Uued majad Tallinnas Pärnu maanteel

duaalelamuid. Põlevkivibasseinis on rajatud uued sotsialistlikud linnad — Kohtla-Järve, Sillamäe, Jõhvi, Ahtme jt. Praegu tuleb iga linnaelaniku kohta keskmiselt 7 ruutmeetrit elamispinda.

Tehtud on küll palju, kuid seda on siiski veel vähe.

Teatavasti võtsid NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1957. aasta juunis vastu tähtsa otsuse, mis näeb ette lähema 10—12 aasta jooksul korterikitsikuse täieliku likvideerimise. Selle otsuse kohaselt nähakse Eesti NSV-s käesoleval seitseaastakul elamuehituseks ette (riikliku plaani järgi) üle 2 miljardi rubla, mis moodustab 16 protsenti kõigi riiklike kapitaalrahastuste üldsummast.

See võimaldab ehitada ligikaudu 1,6 miljonit ruutmeetrit elamispinda, mis ligikaudu võrdub kogu viimase kolmeteistkümne aasta jooksul ehitatud elamispinnaga. Peale selle on individuaalehitamise korras, riikliku krediidi kaasabil, kavas eksploatatsiooni anda 740 000 ruutmeetri ulatuses väikeelamuid. Üldse tuleb Eesti linnades ja töölis-

Lenini puiestee Tallinnas

asulates sel seitseaastakul ehitada 2,3 miljonit ruutmeetrit elamispinda 1,2 miljoni ruutmeetri asemel, mis anti ekspluatatsiooni eelmise seitsme aasta jooksul. Selle elamuehituse plaani elluviimisega kasvab elamispinna suurus keskmiselt iga elaniku kohta 8,8 ruutmeetri.

Võtame näiteks vabariigi pealinna — Tallinna. See iidne linn, mille vanus on ligi 1000 aastat, on praegu noorem kui kunagi varem. Selle noorusliku ilme annavad talle just arvukad uusehitused: uued mitmekorruselised elamud, tööstushooned, koolimajad, kultuuri- ja muud ühiskondlikud hooned. Arhitektuurilise kujunduse poolest harmonee-

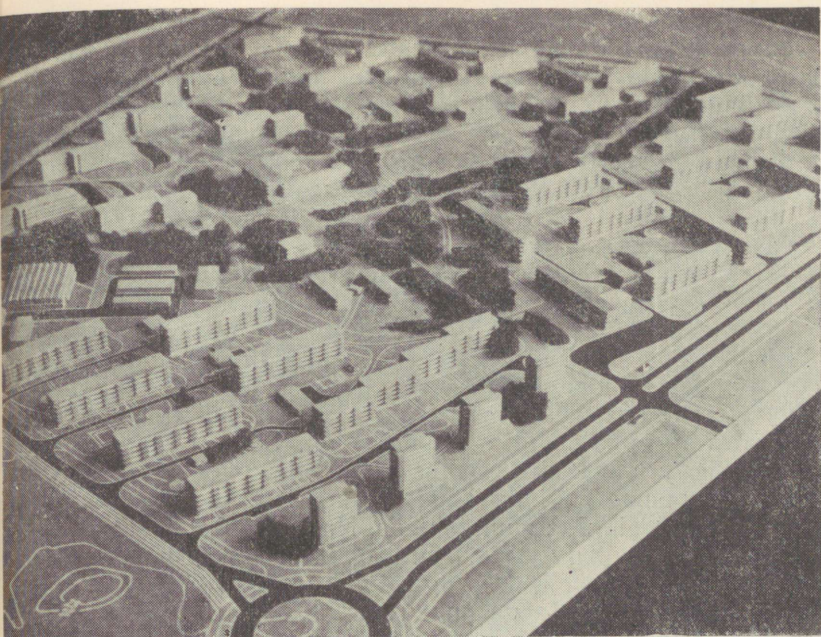
ruvad uued hooned vanade ehitustega, andes linnale omapärase ilme. Kesklinnast kuni maaliliste äärelinnadeni ja merekaldani istutatakse veelgi suuremas ulatuses dekoratiivpuid ja lilli.

Kuid kõige selle juures seisab linn pidevalt ehitustelliguis: kerkivad uued majad, uued elamukvartalid Koplis, Lasnamäel ja mujal. Et Tallinn ei saaks kunagi vaimis (mis muide vana muistendi järgi pidi Ülemiste järvevana alati vihastama), selleks on välja töötatud grandioosne kava — ehitada uus suur elamutemassiiv maalilise Mustamäe nõlva alla, s. o. Mustamäe ja Harku järve vahelisele maa-alale. Mustamäe nõlv ei ole juhuslikult valitud ehituspaik: seal on palju rohelist, puuduvad tööstusettevõtted ning on head võimalused transpordiühenduse loomiseks kesklinnaga. Uues Mustamäe linnaosas hakkab tulevikus elama umbes 60 000 inimest, s. o. pisut vähem kui praegu Tartu linnas. Linna üldpildi kujundavad sirged, laiad, puudega palistatud prospektid, iluväljakud ning 5—8-korruselised elamud. Elanike elutarbeliste ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks ehitatakse uude linnaossa hulgaliselt kooli- ja kultuurimaju, kinosid, haiglaid ning spordiehitusi. Tallinna kesklinnaga hakkavad tihedat ühendust pidama trolleibussid, autobussid ja trammid.

Uue elamurajooni ehitamine algab juba eelseisval, 1961. aastal. Ehitustöid tehakse industriaalmeetodil, Eesti NSV arhitektide uute tüüpprojektide järgi, mis näevad ette võimalikult laiaulatuslikku suurplokkide kasutamist.

Nagu kogemused näitavad, saab unifitseeritud plokkide ja valmisdetailide komplektist monterida väga erineva ilme ja kõrgusega maju.

Suurt majanduslikku efekti annab uute projekteeritavate elamute tubade kõrguse vähendamine 2,5 meetrini. On välja arvestatud, et ainuüksi selle tulemusena kokkuhoitud summade arvel võib seitseaastakul Tallinnas täiendavalt ehitada kümneid tuhandeid ruutmeetreid elamispinda. Erinevalt senistest tüüpprojektidest, on uutes projektides nii väikeste üheperekonna-korterite kui ka kogu maja pind ratsionaalselt ära kasutatud. Tubades ja köögis on seintesse ehitatud mööbel, keldrikorrustel garaažid, pesu- ja muud tarberuumid. Niisugustes suurplokkidest industriaalmeetodil ehitatud majades on elamispinna ruutmeetri maksumus tavaliste uute majadega võrreldes peaaegu kolmandiku võrra väiksem.

Uue Mustamäe linnaosa ühe mikrorajooni makett

Meie arhitektid ja ehitajad peavad hoolega silmas seltsimees N. S. Hruštšovi sõnu, mis ta ütles NSV Liidu Ülemnõukogu viiendal istungjärgul: «Kui ehitada vanadel meetoditel, siis ei saa unistadagi kavandatud plaanide täitmisest.» Sellepärast seisab nende ees suur ja edasilükkamatu ülesanne — viia vabariigis kogu ehitustegevus tööstusliku suurtootmise rööbastele. Ehitusdetailide tööstuslik tootmine ja nende mehhaniseeritud monteerimine ongi see ainuõige tee, mis võimaldab täita elamuehituse ees seisvaid grandioosseid ülesandeid ja kiiresti likvideerida praegust ajutist korterikitsikust meie maal.

Individuaalelamuehituse hoogustamiseks ja kiirendamiseks tuleb senisest veelgi rohkem juurutada kokkupandavate väikeelamute tööstuslikku tootmist ja soodustada elanikel nende ostmist. Samuti on vaja rohkem propageerida elamuehituskooperatiivide asutamist.

Palju tehakse seitseaastakul ära ka ülikoolilinna Tartu, kuurordilinna Pärnu ja viimastel aastatel tormiliselt kasvavate põlevkivibasseini linnade ning rajoonikeskuste väljaehitamiseks ja heakorrastamiseks.

Hoogsalt areneb seitseaastakul ka kommunaalmajandus. Gasifitseeritud korterite arv suureneb selle aja jooksul 16400-lt 87 000-ni. Selle ülesande realiseerimiseks ehitatakse ja laiendatakse gaasivõrku Tallinnas, Tartus, Narvas, Ahtmes ja Jõhvis.

Tallinna gaasivajaduse katmiseks ehitatakse Kohtla-Järvelt Tallinna veel teine gaasimagistraal ja vastaval hulgal ka gaasimahuteid. Tallinna äärelinnade — Nõmme ja Pirita ning vabariigi teiste suuremate linnade elanikele majapidamisgaasi andmiseks ehitatakse Tallinnas vedelgaasijaam, kust on võimalik seda mugavat kütteainet vastavates gaasiballoonides koju tellida. Samuti laienevad vabariigi linnades vee-, soojus- ja kanalisatsioonivõrgud.

Elutarbeline tingimuste parandamise seisukohalt on kõigil neil töödel väga suur tähtsus. Naise kui koduperenaise töö muutub sellega märksa lihtsamaks ja kergemaks, korterid aga puhtamaks ja mugavamaks ning töötajail endil jääb palju rohkem aega puhkuseks.

Üheks tähtsaks probleemiks, mis tuleb sel seitseaastakul maainimeste elujärje parandamise alal lahendada, on kolhoosiasulate projekteerimine ja väljaehitamine. Feodaalse maaomanduse tingimustes väljakujunenud üksiktalude süsteem on säilinud vabariigis veel tänapäevani. Kui vaadelda lennukilt, siis võib kõikjal näha üksikuid, laialipillatud maju koos kõrvalhoonetega. Vanasti, üksiktalupidamise tingimustes, töötas igaüks oma maalapil nii, kuidas oskas. Mis aga puutus ekspluataatorlikesse klassidesse, siis oli neil niiviisi hajutatud talurahvast hõlpsam sõna-kuulmises hoida.

Praegu aga on olukord hoopis teistsugune. Talude laialipillatus on kujunenud kolhoositalurahva elutingimuste parandamisel suureks takistuseks. See tekitab kolhoosnikutele palju ebamugavusi: nii tööle, kultuurimajja või raamatukokku tuleb enamasti käia mitme kilomeetri kauguselt. Kuid praegune talurahvas ei lepi enam endise eluga, ta tahab samuti elada heades majades, kus on elekter, veevarustus, vannid jne. Ta tahab õhtuti käia klubis, loengul, kinoetendusel, osa võtta kunstilisest isetegevusest jne. Järkjärguline üleminek rahalisele tasule loob märksa tihe-

Uued elamud Narvas Puškini tänavas

damad sidemed kauplusega ja kolhoosisöökklaga, kust on võimalik paremini ja soodsamini rahuldada oma igapäevaseid vajadusi. See kõik aga on kilomeetrite viisi laiilapsitatud üksiktalude puhul äärmiselt tülikas. Järelikult dikteerivad kollektiivne töö ning maaelanikkonna kiiresti kasvavad kultuurilised ja elutarbelised nõuded ise kompaktsete ja heakorrastatud kolhoosiasulate loomise vajaduse. See mõte küpses kolhoositalurahva enda teadvuses juba ammu ning Nõukogude riik toetab seda täielikult.

Kolhoosikeskuste rajamine aga ei või toimuda stiihiliselt, vaid seda tuleb teostada arhitektide ja kolhoosnikute poolt hoolega läbimõeldud generaalplaanide järgi. Neid plaane on projekteerimisorganisatsioonide käest endile tellinud juba mitusada vabariigi kolhoosi. Kolhoosikeskuste väljahitamine generaalplaanide järgi ehitatakse sel seitseaastakul ligemale 17 000 elamut ning hulk kultuuri- ja elutarbelisi hooneid.

Juba lähemas tulevikus omandavad meie kolhoosikülad kaunite, rohelusse uppuvate linnade ilme. Kõige nähtavatesse kohtadesse ehitatakse kultuuri- ja kommunaalasutused ning ühiskondlikud hooned, rajatakse spordiväljakud ja pargid. Uute tüüpprojektide järgi ehitatavate kolhoosielamute välisilme erineb vähe aedlinnade individuaalelamute omast. Need kolhoosielamud on konstruktsioonilt küll lihtsamad, kuid soojad, valgusrikkad ja mugavad ning sealjuures ka võrdlemisi odavad.

Perekondadele, kes soovivad uutes keskustes maju ehitada, annavad kolhoosijuhatused protsendita laenu ja abistavad neid transpordiga. Paljud Rapla, Harju, Rakvere ja teiste rajoonide kolhoosid ehitavad selliseid väikeelamuid ühismajapidamise summade arvel ja müüvad neid järele maksuga põllumajanduslike artellide liikmetele.

Kõigi selliste valitsuse poolt rakendatud abinõude tulemusena varustatakse meie töötajad juba lähematel aastatel täielikult korteritega. See kujuneb üheks tähtsamaks võiduks nõukogude inimeste elutarbeliste vajaduste täieliku rahuldamise teel.

Suur hoolitsus inimese tervise eest

Üheks suuremaks ja eranditult kõiki inimesi hõlmavaks hüveks, mida nõukogude kord on andnud

meie rahvale, on riiklik tervishoiukorraldus ja tasuta arstiabi. Kodanlikus Eestis oli arstiabi saamine jõukate rahvakihtide privileeg, sest seda võis saada ainult kalli raha eest. Raha oli see, mis otsustas inimese tervise, tema töövõime taastamise. Töölisperekonnal ei olnud mingisuguseid väljavaateid end vajalikult ravida, veel vähem aga sanatooriumides ja puhkekodudes oma tervist kosutada. Ühekordne arsti visiit maksis keskmise töölise päevapalga, haiglaravi aga viis perekonnal tükiks ajaks leiva majast.

1940. aastal oli Eestis kõigest 1000 arsti, haiglates aga ainult veidi üle 5000 voodikoha. Tervishoiuasutuste ülalpidamise kuludest ei võtnud riik peaaegu üldse osa. Nii näiteks moodustasid 1938/1939. aasta eelarves (kaasa arvatud linna- ja maakonna-omavalitsuste eelarved) tervishoiuks ettenähtud kulutused kõigest 3,3 protsenti. Haigekassade kaudu, kuhu töötajad ise sissemaks tegid, sai arstiabi ainult 15 protsenti elanikkonnast — riigi- ja kommunaalteenistujad. Ülejäänud elanikkond aga oli sunnitud kasutama eraarstide abi.

Nüüd on see kõik jäänud ajalukku. Nõukogude võim kuu-
lutas inimese ühiskonna kõige kallimaks varaks ja tegi
tema tervise eest hoolitsemise riiklikuks ülesandeks. Iga
aasta eraldab Nõukogude riik elanikkonna tervise ja sani-
taarse heaolu kindlustamiseks suuri summasid. Selle tõttu
on ka Eestis tervishoiuvõrk kodanliku ajaga võrreldes
märksa laienenud. Voodikohtade arv haiglates on suure-
nenud 2,7-kordselt, arstide arv aga peaaegu 3-kordselt.
Seetõttu on tasuta arstiabi kättesaadav kogu elanikkon-
nale.

Tervishoiualase töö parandamise ja arstiabi kõigile kät-
tesaadavaks tegemisega on Eestis elanikkonna suremus
järsult vähenenud. Kui veel 1940. aastal suri Eestis iga
1000 elaniku kohta 18 inimest, siis tänapäeval on see arv
vähenenud 11 inimesele aastas. Samuti ei täheldatud ko-
danliku perioodi viimaseil aastail enam üldse elanikkonna
juurdekasvu, praegu aga on elanikkonna loomulik juurde-
kasv iga tuhande elaniku kohta keskmiselt 6 inimest
aastas.

Käesoleval seitseaastakul on kavas organiseerida Eesti
NSV Tervishoiu Ministeeriumi ravi- ja profülaktilistes asu-
tustes täiendavalt 3310 voodikohta. Haiglates, sünnitus-
majades ja dispanserites viiakse voodikohtade arv
13 600-ni. Selleks avatakse uued haiglad Tallinnas, Tar-
tus, Pärnus, Narvas ja paljudes maarajoonides. Haiglate
võrgu laiendamise tulemusena suureneb elanikkonna kesk-
mine varustatus voodikohtadega kuni 11 voodini iga tu-
hande elaniku kohta 1958. aasta 9,2 voodi asemel.

Hoogsalt areneb ka meie kuurordimajandus. Eestis on
palju kauneid kohti, suurepäraseid randu, kauneid järvi ja
männimetsi, mis loovad töötajatele häid võimalusi puhku-
seks ja tervise taastamiseks. Üleliidulise tunnustuse on
võitnud sanatooriumid meie väikeses, rohelusse uppuvas
Pärnus, mis on juba vanast ajast kuulus oma ravimuda
poolest.

Käesoleval seitseaastakul saab vabariigi sanatooriumi-
des ja puhkekodudes puhata ja oma tervist parandada
veelgi suurem arv töötajaid. Juba käesoleval, 1960. aastal
valmib looduslikult kaunis Narva-Jõesuus põllumajandus-
töötajate puhkekodu. Peale selle on kavas ehitada kopsu-
tuberkuloosi sanatooriumi hooned Kosele ja Taageperasse
ning uus mudaravila Haapsallu.

Kultuurirevolutsioon Eesti NSV-s

Nõukogude võimu taaskehtestamine ja sotsialismi võit Eestis avas piiramatud võimalused sisult sotsialistliku ja vormilt rahvusliku kultuuri arenguks. See areng on viimastel aastatel olnud niivõrd tormiline ning toonud rahva kultuuriellu niivõrd põhjalikke muutusi, et me võime õigusega öelda, et neil aastail on meil toimunud tõeline kultuurirevolutsioon.

Veenvaks tõestuseks sellele on rahvahariduse, teaduse, kunsti ja kirjanduse ennenägematu õitselepuhkemine ning kõigi kultuurihüvede kogu rahvale kättesaadavaks tegemine.

Kodanlikus Eestis oli näiteks haridus peaaegu täielikult jõukamate rahvakihtide, eeskätt kodanluse privileeg. Kõrgete koolirahade tõttu võisid kesk- ja kõrgemat haridust omandada ainult vähesed töölisperekondade lapsed. Kodanlus kartis haritud töölisi ning tegi kõik selleks, et nende lapsi teaduse lähteist eemal hoida. Sellepärast oligi kodanlikus Eestis koolikohustus ainult neljaklassiline. Kuigi kuueklassiline algkool oli tasuta, jäi vanemate majanduslike raskuste tõttu peaaegu pooltel lastel kuus klassi lõpetamata. Nõukogude Eestis aga kehtib praegu kaheksaklassiline koolikohustus nii linnas kui ka maal elavatele lastele. Kuid sealjuures on kõigil noortel võimalus omandada täielik 11-klassiline keskharidus.

Kaheksaklassiline koolikohustus ja täieliku keskhariduse saamine on kindlustatud vastava hulga koolimajadega ning tasuta õppimisega oma emakeeles. Kui näiteks 1940. aastal oli Eestis ainult 42 keskkooli, siis nüüd on meil neid üle 200. Eriti on sealjuures suurenenud maal asuvate keskkoolide arv. Kui 1940. aastal oli Eestis üldhariduslikes koolides ligikaudu 120 000 õpilast, siis 1959. aastal ulatus nende arv ligemale 180 000 õpilasele. Keskkoolides aga õpib meil praegu 37 000 õpilast, s. o. 4 korda rohkem kui kodanlikus Eestis.

Põhjalikud muutused on toimunud ka kesk-erihariduse alal. Kodanlikus Eestis oli teatavasti 17 tehnikumi, nüüd on neid 33. Õpilaste arv aga on neis kasvanud 6-kordseks. Meil on organiseeritud praegu keskharidusega spetsialistide ettevalmistamine väga mitmesuguste majandusharude jaoks. Nii valmistavad meil tehnikumid ette mäe-, ehitus-, masinaehitus- ja elektrotehnikuid, keskharidusega agro-

noome, zootehnikuid, maaparanduse, kalatööstuse ja kaubandusala asjatundjaid jne.

Praegu elluviiday koolireform näeb ette kooli lähendamise elule, s. o. kogu kooli teoreetilise õpetuse seostamise praktiliste töökogemuste omandamisega. Seda printsiipi rakendatakse nii üldhariduslikes koolides kui ka erialatehnikumides. Nõukogude keskkoolis saab iga noormees või neiu täieliku ettevalmistuse ühiskondlikust kasulikust tööst osavõtmiseks ja küllaldasel määral üldhariduslikke teadmisi, mis tal on vajalikud sisseastumiseks kõrgematesse õppeasutustesse.

Kõrgem haridus sai lihtrahva lastele kättesaadavaks tegelikult alles nõukogude võimu ajal. Kodanliku Eesti kõrgemates õppeasutustes võisid haridust omandada peaaeglikult kapitalistide, hallparunite ja kõrgemate riigiametnike lapsed. 1939. aastal õppis seetõttu Eesti kõrgemates koolides vaid 3600 üliõpilast. Nõukogude võim avas ülikooli uksed eeskätt töötava rahva lastele ning praegu õpib vabariigi kuues kõrgemas õppeasutuses ligikaudu 13200 üliõpilast. Ühelgi neist ei tule enam tasuta õppemaksu, vaid vastupidi, enamik neist saab riigilt stipendiumi. Peale selle on neile kindlustatud ühiselamu, vajalikud kommunaalteenused, nende käsutuses on raamatukogud, laboratooriumid, spordisaalid ja -väljakud. Nad on peaaegu täielikult riiklikul ülalpidamisel.

Nõukogude võimu aastail asutati Eestis Põllumajanduse Akadeemia, kus õpib 2400 üliõpilast, ning Eduard Vilde nimeline Tallinna Pedagoogiline Instituut. Tartu Riiklik Ülikool, mis on üks vanemaid Nõukogude Liidus, on nüüd muutunud suurimaks kvalifitseeritud spetsialistide ettevalmistamise keskuseks vabariigis. Tallinna Polütehnilises Instituudis on üliõpilaste arv 1939. aastaga võrreldes kasvanud rohkem kui 7-kordseks. Instituut laseb nüüd iga aasta välja 390—400 noort inseneri, 1937.—1939. aastal aga kõigest 9—10.

Kui kodanliku Eesti olemasolu kahekümne aasta jooksul sai ehituse ja arhitektuuri alal kõrgema hariduse 107 inimest, siis täpselt sama palju ehitusinseneri lasti Nõukogude Eestis välja ainuüksi 1956. aastal. Masinaehituse alal aga oli 1956. aastal instituudi lõpetanud inseneride arv koguni 2,5 korda suurem kui kodanliku Eesti olemasolu kahekümne aasta jooksul kokku. 1941. aasta algul töötas Eesti rahvamajanduses ainult 4800 kõrgema haridu-

sega spetsialisti. 1959. aasta lõpul läbiviidud loenduse andmeil oli Nõukogude Eestis tööl juba ligi 22 000 kõrgema haridusega ja 33 000 kesk-eriharidusega spetsialisti. Eesti NSV kõrgemad õppeasutused ja tehnikumid on praegu täiesti võimelised kindlustama vabariigi vajadused kvalifitseeritud spetsialistidega, välja arvatud mõned üksikud erialad, milledes eesti noori valmistatakse ette Moskva, Leningradi ja teiste linnade kõrgemates õppeasutustes.

Juba needki vähesed andmed tõendavad, kuivõrd suuri, põhjalikke muudatusi tõi meie haridusellu sotsialistlik kultuurirevolutsioon. Me võime nüüd täie uhkusega öelda, et Nõukogude Eesti on praegu üliõpilaste suhtelise arvu poolest ühel esimestest kohtadest maailmas. Meil tuleb praegu iga 10 000 elaniku kohta 110 üliõpilast, sel ajal kui neid näiteks Ameerika Ühendriikides on 81, Prantsusmaal — 37, Saksa Föderatiivses Vabariigis — 27 jne.

Suureks kultuuriliseks sündmuseks vabariigis oli Eesti NSV Teaduste Akadeemia asutamine 1946. aastal. Kodanlikus Eestis tehti küll palju juttu Teaduste Akadeemia loomisest, kuid tegelikult selle ellukutsumisega toime ei tulnud. Nüüd on Eestis kogu teadusliku uurimistöö koordineerimine ja juhtimine pandud Teaduste Akadeemiale. Akadeemia koosseisu kuulub 3 osakonda — tehniliste ja füüsikalise-matemaatiliste teaduste osakond, bioloogia- ja meditsiiniteaduste osakond ning ühiskonnateaduste osakond. Nende osakondade juhtimisel töötab 11 teadusliku uurimise instituuti, 3 muuseumi ning hulk katsebaase, laboratooriume ja teisi teaduslikke asutusi.

Tänu eesti teadlaste uurimustele on korda läinud märksa täielikumalt ära kasutada meie põlevkivi ja saada sellest suur hulk väärtuslikke kõrvalaineid — keemiasaadusi. Sama väärtuslikke uurimusi on teinud meie energetikud, geoloogid ja ühiskonnateaduste spetsialistid. Eriti tähelepanuväärne on eesti teadlaste kaastöö mitmete tähtsate astronoomia ja astrofüüsika probleemide teoreetilisel lahtimõtestamisel ja läbitöötamisel, samuti ka luminestsentsi valdkonnas.

Eesti rahvas on õigusega uhke oma kirjanike, heliloojate ja kunstnike loomingu üle. Nõukogude Eesti kirjanikud on loonud palju suurepäraseid ideelisi ja kunstiküpseid teoseid. Ainuüksi viimase nelja aasta jooksul on nende sulest ilmunud üle 100 raamatu — romaane, jutustusi, näidendeid, värsikogusid. Nii vabariigis kui ka väljaspool vaba-

*Tallinna kaitsmisel 1941. aastal kangelasena langenud Balti sõjalaevastiku madruse J. Nikonovi mälestussammas Kadriorus
(skulptor E. Haggi)*

riigi piire on laialdaselt tuntud Eesti NSV rahvakirjaniku August Jakobsoni teosed. Need on kirjutatud suure meisterlikkusega ning pühendatud aktuaalsetele, uue inimese kasvatamise probleemidele. Paljude eesti kirjanike lemmikteemaks on oma rahva revolutsiooniline võitlus, kommunismi ehitajate hingestatud töö. Värvirikka ja kujuka pildi eesti töörahva revolutsioonilisest võitlusest on loonud kirjanik Aadu Hint oma romaanis «Tuuline rand». Meister-

likult kajastavad meie rahva tööd ja võitlust oma parema tuleviku eest kirjanik Rudolf Sirge romaan «Maa ja rahvas», Erni Krusteni «Noorte südamed», Johannes Semperi «Punased nelgid», Hans Leberechti jutustused «Ühes majas» ja «Sõdurid lähevad koju» ning paljud teised.

Suure populaarsuse on võitnud Juhan Smuuli suurepäraseid poemid, eriti aga tema omapärane novellikogu «Kirjad Sõgedate külast». Mõned aastad tagasi tegi kirjanik kaasa meie kalurite heeringapüügiretke Põhja-Atlandile, mille järel ilmus ta sulest näidend «Atlandi ookean». Viibinud pikemat aega «Mirnõi» polaarasulas, kirjutas ta oma «Jäise raamatu» — huvitava jutustuse meie polaaruurijate kangelaslikkusest.

Draamateostest on võitnud teatrikülastajate üldise tunnustuse Egon Ranneti näidend «Kadunud poeg», mis on lavastatud kümnetes teatrites nii Nõukogude Liidus kui ka välismaal. Näidendi menu ja aktuaalsus seisab eelkõige selles, et autor on sügavaid kunstilisi elamusi pakudes õigesti näidanud inimese ümberkasvamist sotsialistliku tegelikkuse mõjul.

Suurt kunstilist rahuldust pakuvad luulesõpradele Ralf Parve, Uno Lahe, Paul Rummo, Deboora Vaarandi, Vladimir Beekmani ja teiste värsikogud.

Eriti tihe ja viljakas on Eesti nõukogulik helilooming. Seda loomingu kannab kõrge ideelisus, sügav armastus oma maa ja rahva vastu, Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse vastu, kes on loonud kõik tingimused rahvusliku muusika arenemiseks. Nõukogude Eesti helimeistrid on sõja- ja sõjajärgseil aastail andnud meie rahvale palju kunstiküpseid suurvormis teoseid. Eriti tähelepanuväärseteks saavutusteks meie muusikakultuuris on Eugen Kapi ooperid «Tasuleegid», «Vabaduse laulik» ja ballett «Kalevipoeg»; Gustav Ernesaksa ooperid «Tormide rand» ja «Tuleristsed», Lidia Austeri ballett «Tiina» ja Villem Reimani ooper «Kauged rannad». Suurepäraseid helitöid on loonud samuti vanameister Heino Eller, noor helilooja Eino Tamberg ning opereti ja laululoomingu populaarsed viljelejad — Boris Kõrver, Edgar Arro, Leo Normet jt.

Meie rahva kultuurielu tormilist arengut näitab juba ka see, et kogu vabariik on kattunud kultuurikollete — rahvamajade, raamatukogude, kinode ja teatrite tiheda võrguga.

Uus raudteelaste klubi Tapal

Kui 1940. aastal oli näiteks Eesti külas kõigest 2 rändkino, siis nüüd on neid 200. Maaelanike teenindamiseks on sisustatud üle 1100 rändkinoetenduspunkti, kus vähemalt paar korda nädalas demonstreeritakse filme. Kinokülastajate arv üldse on vabariigis kasvanud 7-kordseks. 1939. aastal oli Eestis 700 avalikku raamatukogu, nüüd aga on neid ligemale 1300 (arvestamata õppeasutuste ja teisi eriotstarbelisi raamatukogusid). Eesti keeles ilmuvate raamatute, ajakirjade ja ajalehtede tiraažid on kasvanud mitmekordseks. Praegu võib raamatuid leida igas perekonnas, paljudel aga on isiklikud raamatukogud.

Eesti töötajate poliitilisel kasvatamisel etendavad tähtsat osa laialdaselt eesti keelde tõlgitud marksismi-leninismi klassikute teosed ja mitmesugune poliitiline kirjanus. Suurtes tiraažides antakse eesti keeles välja vene ja maailmakirjanduse klassikute ning kaasaegsete nõukogude kirjanike teoseid.

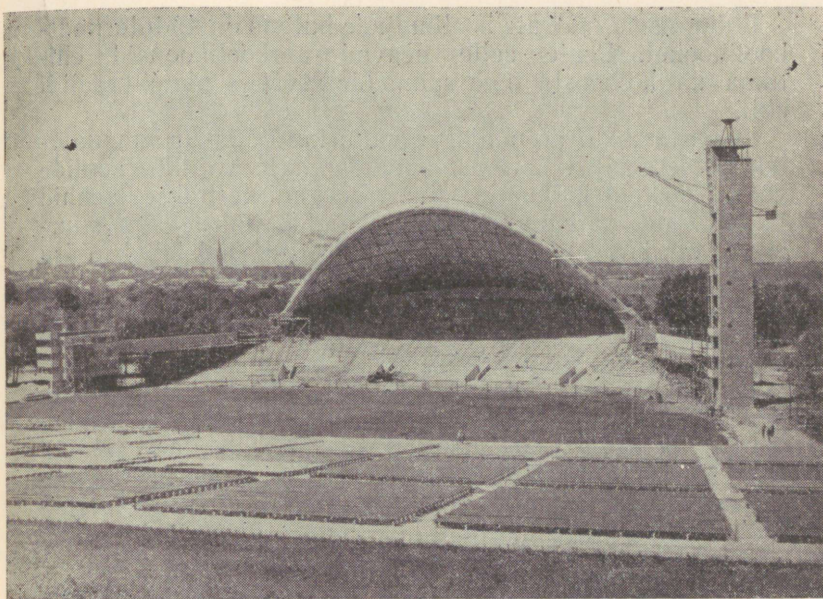
Tähtsaks sündmuseks vabariigi kultuurielus oli Tallinna Kinostudio asutamine ja esimeste kunstiliste fil-

mide väljalaskmine, mis pani aluse rahvuslikule kinematograafiale.

Kogu meie tänapäeva tegelikkus on elavaks tõendiks suure Lenini sõnadele: «Kunst kuulub rahvale!» See tõde avaldub mitte ainult raamatute ja muude kunstiteoste enneolematu levikus, kinode, teatrite ja kontsertide elavas külastamises, vaid ka rahva omaloomingu, tema kunstilise isetegevuse tormilises kasvus. Kunstilise isetegevuse massilisus on nõukogude korra tüüpilisem iseärasus, kultuurirevolutsiooni tähelepanuväärseim saavutus. Kodanlikus Eestis oli see peamiselt mitmesuguste seltside ja ühingute harrastuseks, tänapäeval on isetegevus kõigi kultuurimajade, rahvamajade, asutuste punanurkade ja kolhoosiklubide põhiliseks tegevuseks ning kogu seda tööd juhib Eesti NSV Rahvaloomingu Maja. Praegu töötab klubiliste asutuste juures üle 8200 isetegevusliku laulukoori, orkestri, tantsu-, kodukultuuri- ja draamaringi. Nendest võtab osa üle 100 000 isetegevuslase.

Kõige levinumaks ja rahvalikumaks isetegevuse vormiks on meil alati olnud koorilaul. Eestlaste armastus laulu ja pillimängu vastu on tänapäeva kandunud läbi paljude aastasadade. Lauludesse ja pillilugudesse on meie rahvas talletanud kogu oma hinge, nendes kajastub tema elu, töö ja vaimulooming. Ja üks sellepärast olegi eesti vanad rahvalaulud ja leelod enamasti valulised ja nukrad, tänapäeva nõukogude laulud aga eranditult elujaatavad, rõõmsad ja viisirikkad. Tänapäeval laulab rahvas oma vabast kodumaast, Kommunistlikust Parteist, laulab oma tööst, õnnest ja helgest homsest.

Isetegevusliku kunsti massilisus väljendub kõige jõulisemalt üldrahvalikel laulupidudel. Viimasest, 1955. aasta üldlaulupeost võttis osa üle 33 000 laulja, rahvatantsija ja pillimehe. Käesoleva, 1960. aasta üldlaulupidu, mis on pühendatud Eesti NSV XX aastapäevale, kujuneb veelgi suurejoonelisemaks rahvakunsti demonstratsiooniks. Sellest üldlaulupeost võtab osa 1239 kollektiivi rohkem kui 37 500 liikmega. Selleks suurpeoks sai muide valmis ka uus laululava, mis võib mahutada korraga 20 000-liikmelise hiiglekoori. Laululava on oma konstruktsioonilt ainulaadne ning ühtlasi esimeseks ehitiseks seitseaastaku jooksul rajatava suure näituseväljaku ja puhkepargi ehitusansambelis.

Uus laululava Tallinnas

Sotsialistliku kultuuri uuele tõusule

Käesoleval seitseaastakul jätkub sotsialistliku kultuuri, nõukogude ühiskonna vaimsete rikkuste edasine hoogne kasv. Veelgi laialdasemad töötajate hulgad nii linnas kui ka maal omandavad üldise keskkhariduse, üha intensiivsemaks muutub kõrgemate ja kesk-eriõppeasutuste õhtune ja kaugõppealane tegevus.

Noore põlvkonna kasvatamisel hakkavad suurt osa etendama internaatkoolid, osutades paljudele perekondadele suurt abi. Internaatkoolides suureneb õpilaste arv 1965. aastaks vähemalt 12 000 lapseni.

Selleks, et hariduselu arengule anda vajalik materiaalne baas, laiendatakse vabariigis tunduvalt koolimajade ehitamist. Kui 1951.—1958. aastal kulutati koolihoonete ehitamiseks 98 miljonit rubla, siis käesoleval seitseaastakul on selleks ette nähtud üle 300 miljoni rubla. See võimaldab ehitada uusi koolimaju 50 000 õpilasele (eelmise seitsme aasta vältel anti koolimaju eksploatatsioonil 24 500 õpilaskoha ulatuses).

Ehitamisele tulevate koolimajade hulgas on 22 internaatkoolihoonet. Peale selle peavad algkoolihooneid ehitama ka kolhoosid oma summade arvel ja pangakrediidi abil.

Seitse aastakul arendatakse välja ka töölis- ja maanoor-tele kutsetehnilise hariduse omandamiseks vajalike koolide võrk. Tööstustehnikumide juurde organiseeritakse tsehhid ja töökojad, põllumajandustehnikumide juurde aga suurmajandid, kus kõik majandis ettetulevad tööd tehakse ära õpilaste eneste poolt.

Kiires tempos arendavad oma tegevust Eesti teaduslikud asutused. Eesti NSV Teaduste Akadeemia teaduslike asutuste võrgu tugevdamiseks ja laiendamiseks eraldatakse suured summad. Nii on kavas ehitada uus tehnilise profiiliga instituutide hoonetekompleks, luua eksperimentaalse bioloogia ja meditsiini alaste uurimistööde läbiviimise keskus, asutada Võrtsjärvel Baltimaade suurim limnoloogijaam, rajada keemia-, energeetika- ja geoloogiaalaste uurimuste tehniline katsebaas ning muid kapitaal-ehitusi.

65 suurest teaduslikust probleemist, mille lahendamisele Eesti NSV teadlased on asunud, omavad 50 probleemi üleliidulise tähtsuse ning nende kallal hakatakse töötama koos teiste vabariikide teadlastega. Kõige suuremat tähelepanu osutatakse sealjuures füüsikalis-matemaatilistele ja tehnikaalastele uurimustele. Samal ajal jätkavad eesti teadlased tähtsaid uurimistöid nii astronoomia ja astrofüüsika valdkonnas kui ka mitmesuguste tähesüsteemide ehituse ja evolutsiooni küsimustes, mis kaasaja astronoomias on eriti aktuaalsed. Vaatluste ja teoreetiliste meetodite abil uuritakse kosmiliste gaasi- ja tolmu-udukogude, tähtede, samuti ka päikesesüsteemi väikeste kehade füüsikalist olemust. Nende uurimistööde edukaks läbiviimiseks ehitatakse praegu Elva rajoonis uut, hästisisustatud observatooriumi. Esimesi vaatlusi hakatakse seal tegema juba käesoleval aastal.

Märksa laiendatakse ka eksperimentaalseid ja teoreetilisi uurimusi mitmesugustes füüsikaharudes. Eesti füüsikud on edukalt tegelnud tahkete kehade teooria väljatöötamisega, mis on seotud luminentsentsi ja pooljuhtide teooria küsimustega. Seitse aastakul võtab see töö veelgi suurema ulatuse. Uurimused aitavad muuhulgas välja selgitada nende nähtuste olemust ning luua ette kindlaks-

*Eesti füüsik, Tartu Riikliku Ülikooli rektor F. Klement
laboratooriumis*

määratud omadustega luminesceeruvaid segusid, mis kaasaja tehnikas on väga vajalikud.

Paljusid majanduse praktilisi ülesandeid hakatakse iä-hemail aastail lahendama rakendusmatemaatika ja küber-needika abil vabariigis esmakordselt organiseeritava elekt-ronarvutuskeskuse baasil.

Seoses meie põlevkivikeemiatööstuse tormilise arenguga ning mitmesuguste täppistootmisharude — aparaadiehituse, elektroonika ja täppismehhaanika — organiseerimisega tehakse seitseaastakul ulatuslikke töid automaatika ja telemehhaanika teaduslike aluste ja praktiliste skeemide väljatöötamiseks.

Rahvamajanduse vajadustega on tihedalt seotud ka ehituse ja ehitusmaterjalide alased uurimused. Seitseaastakul täiustatakse veelgi silikaltsiit- ja põlevkivituhaplokkide ning -detailide omadusi. Samuti intensiivistub hoonete tänapäeva arhitektuuri küsimuste läbitöötamine.

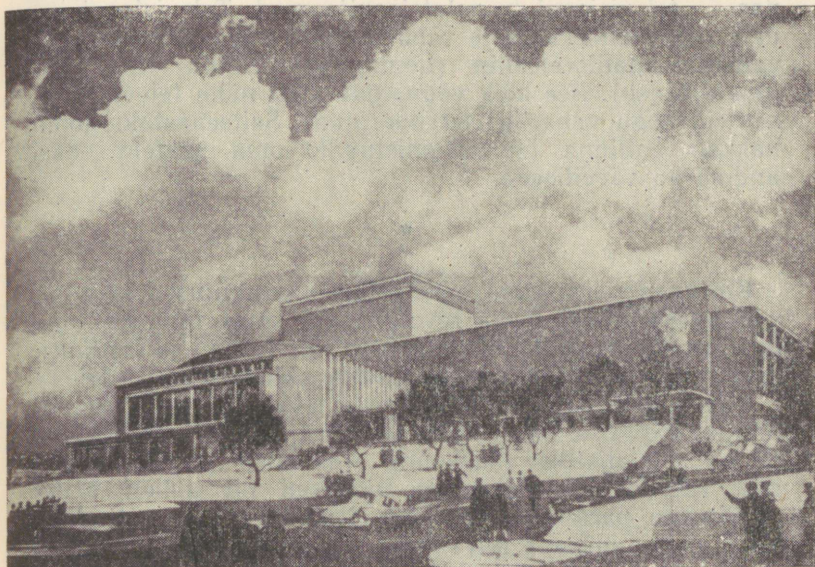
Keemia valdkonnas kandub aga uurimistööde raskuspunkt probleemilt — kuidas põlevkivist saada keemiatööstusele vajalikku toorainet — ülesandele välja töötada kõige ratsionaalsem meetod selle tooraine kasutamiseks orgaaniliseks sünteesiks.

Bioloogid on koostanud ulatusliku uurimistööde plaani vabariigi flora rekonstrueerimiseks ja rikastamiseks ning metsade ja veekogude produktiivsuse tõstmiseks. Märksa intensiivsemalt hakatakse uurima ka taimede ja loomade muutlikkuse ja pärilikkuse juhtimise võimalusi ning tuumakiirituste bioloogilise toime seaduspärasusi.

Humanitaarinstituutide töös on lähemal aastail iseloomustavaks see, et viiakse lõpule mitmed üldistavad tööd ja õpitakse põhjalikult tundma ühiskonna arenemise keerukamaid probleeme, näiteks eesti rahva etnogeneesi probleemi jne. Suureks panuseks meie rahva kultuuri varaaia on rahvamajanduse ja majandusliku mõtte ajaloo ning Eesti rahvaloomingu uurimise lõpuleviimine. Praegu on käimas eeltööd kolmeköitelise «Eesti NSV ajaloo» ning suure õigekeelsuse sõnaraamatu (milles on ligikaudu 100 000 sõna) väljaandmiseks.

Teaduse veelgi kiiremaks edasiarendamiseks ühendab Eesti NSV Teaduste Akadeemia järjest tihedamalt oma jõupingutused kõrgemate koolide ja teiste asutuste teaduslike jõudude tööga. Akadeemia enese teaduslike töötajate arv kasvab seitsme aastaga peaaegu kahekordseks.

Tunduvalt laieneb seitseaastakul ka Eesti kultuurikollete võrk. Kauni kingituse saab Tartu, kuhu ehitatakse uus suurepärane «Vanemuise» teatrihoone. Hoone ehitatakse vana teatri kohale, mis sõja-ajal purustati, kuid see tuleb hoopis täiuslikum. Ka kuurordilinn Pärnu saab uue teatri-kultuurimaja. Tallinnas on ette nähtud ehitada konserva-

«Vanemuise» tulevane teatrihoone

tooriumihoone, panoraamkino ja mitu laiaekraanilist kino. Teistes vabariigi linnades ja asulates ehitatakse üldse 13 uut kino, 15 kultuurimaja, klubi ja agro-zoopropagandamaja.

Märksa suureneb raamatute kirjastamine. Raamatute väljalase kasvab 7,1 miljonilt eksemplarilt 1958. aastal vähemalt 8 miljoni eksemplarini 1965. aastal. Polügraafia-tööstuse arendamise eesmärgil alustatakse Tallinna kesk-trükikoja ehitamist.

Kindlalt on juurdunud meie töötajate ellu raadio ja telefon. Juba mitmendat aastat töötab Tallinnas televisioonikeskus, mille saateid võetakse vastu 100—150-kilomeetrisest raadiuses pealinnast. Mitte ainult linnamajade, vaid ka kolhoosikülade majade katustele ilmub üha rohkem televiisoriantenne, mis kujukalt iseloomustavad rahva kultuurielus toimunud suuri muutusi.

Seitse aastakul tehakse ära suur töö raadio- ja televisioonisaadete parandamiseks. Tallinnas ehitatakse uus televisioonistuudio, Kohtla-Järvel, Tartus ja Pärnu piirkon-

nas — televisiooni translatsioonijaamad. Televisioonisaadete vahetamiseks teiste vabariikidega ehitatakse linnadevaheline raadioreleeliin (Leningrad—Tallinn—Riia—Vilnius—Minsk). See kõik võimaldab meil näha televisioonsaateid kogu vabariigi territooriumil. Seitseaastaku lõpul hakkab Tallinna televisioonistuudio oma saateid edasi andma ka värvilisena.

*

Kultuurirevolutsiooni suurepärased saavutused kajastuvad kõigil aladel. Selle revolutsiooni kõige tähtsam tulemus on see, et kõik inimõistuse saavutused ja kultuurivarad said kättesaadavaks laiadele töörahva hulkadele.

Rahva heaolu ja kultuuritaseme lakkamatu tõus sotsialistliku tootmise täiustamise ja tööviljakuse tõstmise baasil on sotsialistliku ühiskonna arenemise seadus. Seepärast lausuvadki nõukogude inimesed nii uhkelt sõnu: «Kodumaa, partei, kommunism». Nad teavad, et mitte kuski ei tehta inimese hüvanguks nii palju kui Nõukogude Liidus. Meie vabariigi töötajad on lühikese ajaga saavutanud niisuguse elujärje, millest ekspluateeritavad rahvahulgad kodanlikus Eestis võisid ainult unistada.

Nõukogude Liidul on olemas kõik tingimused ja võimalused selleks, et ajaloo seisukohalt lühikese ajaga kõige arenenumatele kapitalistlikele maadele järele jõuda ja neist ette minna tarbeesemete tootmises iga elaniku kohta ning seejärel luua eeldused järkjärguliseks üleminekuks kommunistlikule jaotusprintsipile.

Nõukogude Eesti töötajad ei säästa oma jõudu, et ellu viia kommunistliku ülesehitustöö grandioossed plaanid, sest nad teavad, et käesolev seitseaastak kujuneb meil otsustavaks sammuks aineliste ja kultuuriliste hüvede külluse loomisel, inimkonna suurima unistuse — kommunismi idee teostumisel.

SISUKORD

I. Vennasvabariikide ühtses peres	5
II. Tööstus seitseaastaku avarail radadel	11
III. Põllumajandus tõusu teel	56
IV. Kõik inimese heaks	77

Мюрисеп Алексей Александрович
СЕМИЛЕТКА В ЭСТОНИИ

На эстонском языке
Оформление Е. Тали

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10.

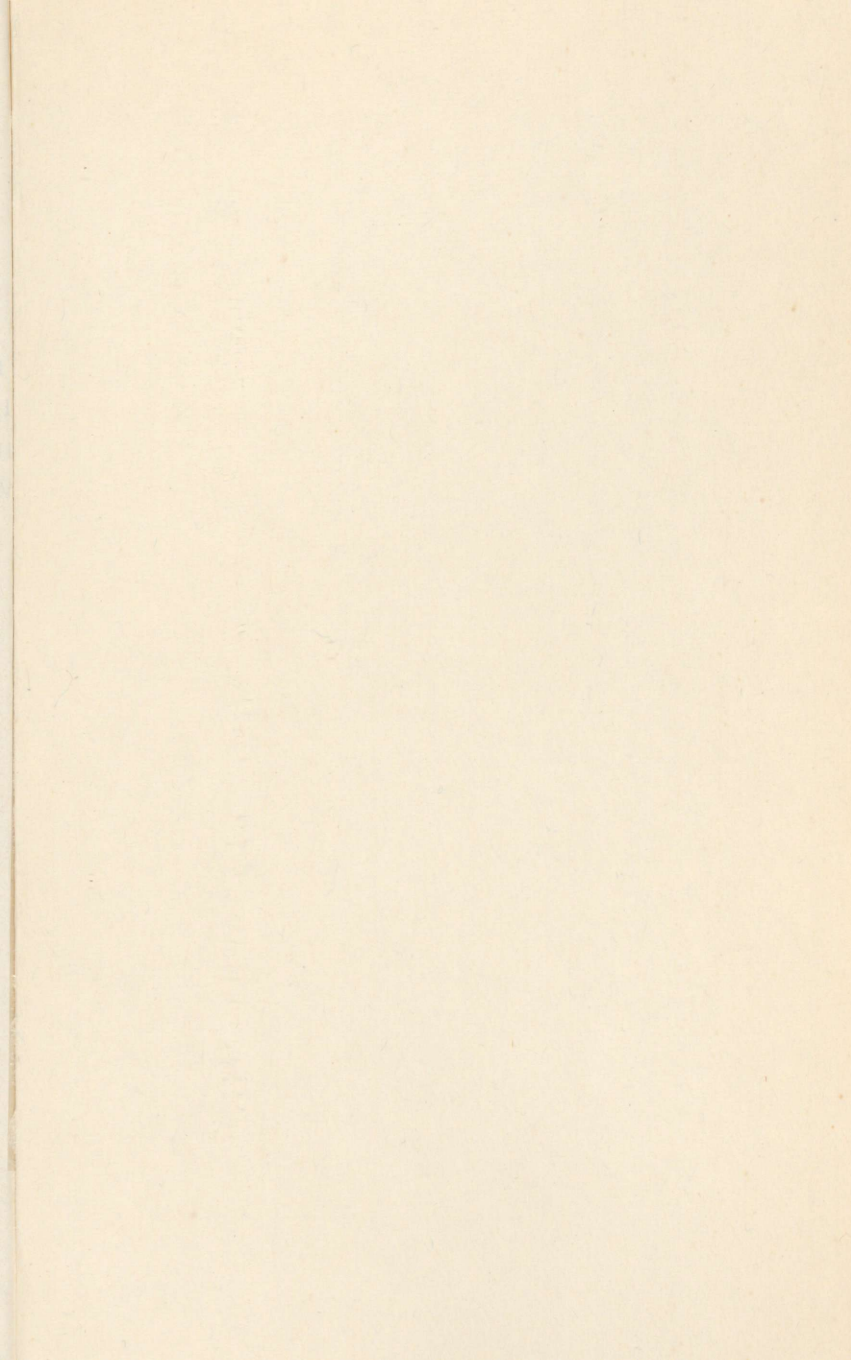
*

Toimetaja P. Freidin
Tehniline toimetaja A. Rääk
Korrektorid E. Kask ja H. Nassar

Ladumisele antud 5. VII 1960. Trükkimisele
antud 13. VII 1960. Paber 54×84, 1/16. Trüki-
poognaid 6.75. Formaadile 60×92 kohaldatud
trükipoognaid 5.54. Arvutuspoognaid 5.94.
Trükiarv 5000. MB-05329. Tellimise nr. 2411.

Trükikoda «Ühiselu», Tallinn, Pikk 42

Hind rbl. 1.60. (16 kop.)

Rbl. 1.60
1961. a. — 16 kop.

A-23226_{IV}